BEKNOPTE GESCHIEDENIS VAN HET NOORDRAS



HERMAN LAAGLAND

BEKNOPTE GESCHIEDENIS VAN HET NOORDRAS

DOOR

HERMAN LAAGLAND

[= J. C. Nachenius]



UITGAVE:

DER VADEREN ERFDEEL

AMSTERDAM

1938

INHOUDSOVERZICHT.

Kaarten.

Tabellen.

Afbeeldingen.

INLEIDING.

Geschiedenis is niet een aaneenrijging van gebeurtenissen, zoo volledig mogelijk, maar geschiedenis is steeds het verband leggen tusschen die gebeurtenissen, want een geschiedschrijver is geen chronist. Dat wist de oudste geschiedschrijver van het Noorden Snorri Sturlaszoon, de schrijver der „Heimskringla" ook reeds, en wij kunnen wel zeggen dat alle werkelijke geschiedschrijving zich hiervan bewust is.

Wij moeten tusschen twee zeer verschillende zaken onderscheiden: het onderzoek en verzamelen der feiten, dat nooit volledig en objectief genoeg kan geschieden — en wat men zou kunnen noemen het zoeken naar het organisch verband, het duiden dezer feiten.

Hoe de geschiedkundige dit verband legt, welke gebeurtenissen hij naar voren haalt als de beslissende oogenblikken in den langen keten, welke personen en ideeën hij als de groote drijfveeren in het gebeuren aanziet, dit alles wordt bepaald door zijn subjectieve oordeel over het met grootstmogelijke objectiviteit verzamelde materiaal.

Wanneer wij bedenken hoe groot dit subjectieve element is en hoe steeds weer nieuw materiaal wordt aangevoerd, dan kunnen wij ook begrijpen hoe het mogelijk is, dat de geschiedkunde groote veranderingen, om niet te zeggen omwentelingen heeft doorgemaakt, niet alleen wat betreft de beoordeeling van tijdperken en personen, maar ook wat methode betreft. Dat deze veranderingen dikwijls samenvielen met stroomingen in het denken en veranderingen in het wereldbeeld dat wij ons vormen, ligt voor de hand.

Het behoeft daarom niet te verwonderen dat onze nieuwe tijd ook de geschiedenis gaat beïnvloeden en dat het een der voorloopers was, die op het keerpunt van twee eeuwen — in het jaar 1900 — „die Grundlagen des XIX Jahrhunderts"

van het nieuwe standpunt uit bezag, n.l. van het rassenstandpunt [1]).

Want de nieuwe tijd, de nieuwe wereldbeschouwing en „ras" zijn niet te scheiden en zelfs het Fascisme, dat er aanvankelijk anders over dacht, wordt reeds dien kant uitgedreven (zie de koloniale wetgeving van Italië).

Wat de titel van deze brochure betreft, zij het volgende opgemerkt:

Wij spreken van de geschiedenis van volken en van Vaderlandsche geschiedenis; wij kennen kultuurgeschiedenis, kunstgeschiedenis, kerkgeschiedenis enz., maar wij spreken niet van ras-geschiedenis. En toch, evenzeer als een land, een volk, een tijdperk, een bouwstijl hun geschiedenis kunnen hebben, evenzeer een ras. H. S. Chamberlain heeft eens gezegd: „Alle Geschichte soll in ihrem tiefsten Grunde nur eine Methode sein, das Wesen des beharrenden Aussergeschichtlichen zu erfassen" [2]). Wanneer wij geschiedenis zoo opvatten, is rasgeschiedenis bij uitstek „geschiedenis" en kunnen wij zelfs zeggen, dat bij alle geschiedenis dit „beharrende", dit minst veranderlijke element in het brandpunt moet staan, om waarlijk „geschiedenis" te mogen worden genoemd. Onbewust hebben alle groote historici op, of vlak bij dit standpunt gestaan.

Wanneer het waar is, dat de geschiedenis maar voor een onbelangrijk, of ten minste klein gedeelte wordt gemaakt door koningen en pausen, veldheeren en diplomaten, en dat het menschengebeuren veel meer door ideeën beheerscht wordt, welke uit het onbewuste voortkomen, dan is het duidelijk dat kultuurgeschiedenis ons dichter bij die drijfveeren brengt dan de geschiedenis van koningen en pausen alleen. En wanneer wij dan „het verband tusschen ras en kutuur" [3]) hebben leeren zien, dan wordt ons de beteekenis van ras voor de geschiedkunde duidelijk. Voor het zien van dit verband is echter eenig biologisch inzicht noodig en er is misschien geen vak, waar de meeste geschiedenisdeskun-

---

[1]) Houston Stewart Chamberlain.

[2]) „In den kern moet alle geschiedenis niet anders zijn dan een methode, het wezen van het blijvende, niet-historische te vatten."

[3]) Brochure van „Der Vaderen Erfdeel", door H. Laagland.

digen zoo ver van af staan als dit, zonder te beseffen hoeveel hen daardoor ontgaat. Het is dan ook geen toeval, dat H. S. Chamberlain, die tot de eersten behoort die geschiedenis bewust van het rasstandpunt uit gingen beschouwen, van huis uit bioloog was en het zijn leven lang is gebleven.

Wat de benaming „Noordras" aangaat, daar komen wij nog op terug.

In het volgende willen wij nu aan de hand van vakkundigen de geschiedenis van het Noordras in beknopten vorm weergeven. Wij verbeelden ons daarbij niet, iets nieuws en zelfstandigs voort te brengen, doch wij treden slechts op als bemiddelaar, die voor een bepaalde, belangstellende lezerskring een samenhangend overzicht geeft, dat het dieper indringen vergemakkelijken zal. Tevens is dit dan een schakel in de reeks van min of meer samenhangende brochures, waar deze toe behoort en ten deele op voortbouwt of heenwijst.

De tijdgrens aan het begin was makkelijker te vinden dan aan het andere eind. In het algemeen eindigden wij daar, waar de verbastering van het Noordras en van de Indogermaansche kultuur duidelijk aan den dag treedt.

Waar mogelijk, hebben wij vreemde woorden — die de wetenschap nog steeds meent niet te kunnen missen — door Nederlandsch vervangen en ook doorloopend het zuiver Nederlandsche „oor-" gebruikt, ook daar, waar het „Teutonisme" „oer-" is ingeslopen (dus niet alleen oorsprong, maar ook oor-Indogermaansch enz.).

I. HET ONTSTAAN.

1. Inleiding.

Wanneer wij een goeden jachthond in actie zien, of een goeden herdershond, dan is dat een mooi gezicht: het heele dier is uiterlijk en innerlijk ingesteld op een bepaalde omgeving, een bepaald werk en het doet dat werk met hartstocht. — Aangeleerd? Neen, door oefening en dressuur is de geërfde aanleg tot volle ontplooiïng gekomen, meer niet — maar die aanleg moest er zijn en is door langdurig ziften (selecteeren) gefokt.

Niet dat die aanleg zoo maar uit het niet is gefokt, maar de aanleg is om zoo te zeggen eenzijdig gemaakt: uit een aantal mogelijkheden is één bepaalde zijde (of een complex) door steeds nieuwe zifting bij iedere volgende generatie opgevoerd, waarbij de natuur echter grenzen stelt. Want de hooge opvoering van het één gaat ten koste van het ander en een zeker evenwicht moet blijven gehandhaafd. Welke wetten bij dit fokken bewust of onbewust worden toegepast, leert de erfelijkheidskunde (genetica).

Deze eenzijdigheid, gepaard aan de hooge ontwikkeling van een bepaalde zijde, geeft het dier zijn bijzondere waarde en zijn bijzondere plaats.

Die eenzijdigheid is niet beperkt tot het uiterlijk voorkomen, maar beheerscht ook het karakter, het innerlijk van het dier. Geeft de „uitdrukking" van den kop van sommige jachthonden niet hun karakter weer en zien wij in de uitdrukking van een herder niet duidelijk, dat wij op onze hoede moeten zijn, maar dat, wanneer wij ons verstandig gedragen, hij het ook zal doen? Deze organische eenheid van uiterlijk en innerlijk, bij het ingesteld zijn op een bepaalde omgeving, een bepaald werk, geven ons die sterke gewaarwording van harmonie („stijl").

Hetzelfde, zij het ook dat het geheel ingewikkelder en veelzijdiger is, omdat de mensch meer is dan een dier, zien wij bij menschenrassen. Ook het Noordras, dat ons hier zal bezighouden, is eens door zifting (selectie) „eenzijdig gemaakt" en bepaalde eigenschappen zijn „hoog opgevoerd", waardoor het zijn „bijzondere waarde en bijzondere plaats" heeft gekregen, maar waardoor het tevens beperkt is: het is b.v. gebonden aan een bepaald klimaat en is alleen bestand tegen bepaalde ziekten, terwijl het geen weerstand kan bieden aan ziekten, waar andere rassen weer tegen bestand zijn (geworden).

Doch nu komen vragen naar voren: hoe moeten wij ons die zifting bij den mensch denken, hij is niet gefokt als een herdershond. Waar en wanneer heeft die plaats gehad? En waaruit? De zifting moet toch worden toegepast op een bevolking, die nog meerdere mogelijkheden in zich bergt.

Achter deze vragen liggen weer nieuwe vragen, steeds verder terug, tot wij dan voor de vraag staan, waar de mensch eens in vroegere aardperioden uit is ontstaan. Of zijn er op verschillende plaatsen op aarde van den beginne af al dadelijk verschillende typen ontstaan en hebben dus niet alle menschen gemeenschappelijke voorouders? — De wetenschap kan deze laatste vragen niet (of nog niet) beantwoorden, maar zij vallen ook buiten ons onderwerp, het Noordras. Wij beginnen daar, waar dit ras voor ons begint „zichtbaar" te worden en dat is dan in een bepaald gedeelte van Europa (Midden- en Noord-West-Europa) en in een bepaalden tijd (Jongsteentijd). Van wat daarvóór ligt blijft voorloopig nog veel onzeker en behoort niet tot de geschiedenis, maar tot de voorgeschiedenis van het Noordras, want toen was het aan het ontstaan.

Dit begin van de geschiedenis van ons ras ligt aan het eind van een lange ontwikkeling en tevens aan het eind van een kultureele omwenteling, zoo ingrijpend, als sindsdien niet meer heeft plaatsgehad. Het is die omwenteling, die bepaalde bevolkingsgroepen in Noord-Europa van trekkende jagers, die nog in het z.g. verzamelstadium verkeerden, tot gezeten boeren maakte, een omwenteling, die met den aanvang van den Jongsteentijd voltooid is.

Het zou op zichzelf zeer wel denkbaar zijn dat dit ras met zijn boerenkultuur echter niet ontstaan was uit Europeesche

bevolkingen, maar dat het b.v. uit Azië hierheen was binnengedrongen. Door allerlei omstandigheden heeft men dat ook zoo gedacht en er zijn nog geleerden, die deze meening aanhangen. De waarschijnlijkheid van deze hypothese wordt er echter den laatsten tijd niet grooter op en het is opvallend, hoe deze Aziatische afkomst steeds verder in het verleden wordt geschoven. Nog niet zoo lang geleden zouden deze menschen in het begin van den bronstijd (2000 v. C.) naar Europa zijn gekomen, met het metaal en den akkerbouw. Aan de onhoudbaarheid daarvan in dezen laten tijd twijfelt niemand meer. De wetenschap der spade toont maar al te duidelijk, hoe deze bronstijd zich in Europa zelf organisch uit den steentijd ontwikkeld heeft. Toen meende men dat de „Indogermanen" veel vroeger uit Azië waren binnengekomen, in het begin van den jongsteentijd en thans zijn er nog die meenen hiervoor den daarvoor liggenden middensteentijd te moeten aannemen. Kan Europa dan niet zelf de bakermat van het bij uitstek Europeesche ras, het Noordras, zijn geweest, tot in het verste verleden? Hoe dit ook zij, het is Europa dat dit ras „gemaakt" heeft tot wat het onderscheidt van andere rassen. Het is in Noord-West en Midden-Europa geworden tot iets nieuws, tot iets wat nog niet bestond en ook niet op andere plaatsen ontstaan is, zoowel innerlijk als uiterlijk en het heeft daar een kultuur geschapen naar zijn bijzonderen aard.

Het slagwoord „ex Oriente lux" [1]) heeft hiermee zijn zin verloren, het was een groote suggestie. Het Noordras draagt zijn eigen maatstaven in zich en kan alleen zelf kultuur scheppen naar zijn aard. Het licht dat hem daarbij leidt, moet van binnen schijnen en de zon, die hem beschijnt, is geen Oostersche zon, maar loopt haar baan langs zijn hemel.

2. Het Landschap.

Wanneer wij hier van landschap spreken, dan nemen wij het woord in een ruimeren zin, dan het dagelijksche spraakgebruik heden doet, doch wij doen er het woord, de taal,

---

[1]) Het licht komt uit het Oosten.

geen geweld mee aan. Wij verstaan er dan onder zoowel het klimaat als het landschap in engeren zin, zoowel de planten- als dierenwereld, alsook de mogelijkheden die het aan een zich ontplooiende kultuur in wording biedt.

Dat wij in dit hoofdstuk I over „het ontstaan" telkens met de vóórgeschiedenis in aanraking komen, spreekt vanzelf, ook al is de geschiedenis ons onderwerp. Ook hier, bij het landschap, gaan wij dus eerst even terug in een ver verleden.

Wij weten dat Europa „ijstijden" heeft doorgemaakt, of liever „sneeuwtijden", tijden dat de temperatuur zoo laag was, dat het niet regende, maar sneeuwde en dat door die sneeuw reusachtige gletschers ontstonden. Van de 3 of 4 ijstijden was de voorlaatste de strengste. De groote ijskap die de Alpen bedekte reikte tot dicht bij München en de gletschers van Scandinavië schoven hun ijskoeken over ongeloofelijke afstanden naar het Zuiden, tot er tusschen deze en de Alpengletschers nog slechts een doorgang van een 300 K.M. over bleef. Alleen het stuk van ons land bezuiden de groote rivieren bleef toen ijsvrij.

In perioden van tienduizende jaren is het ijs opgeschoven en weer teruggetrokken. In de warme perioden was het zelfs een zoo warm klimaat, dat het nijlpaard in de Theems leefde.

De laatste ijstijd kwam belangrijk minder ver naar het Zuiden, dan de voorlaatste; ons land bleef vrij, maar Berlijn lag er nog binnen. Europa is dan al reeds lang door menschen bewoond, die ook de barre streken langs den rand der gletschers niet geschuwd hebben, wanneer zij de kudden wilde rendieren achterna trokken over de onherbergzame moerassige steppen. Hun tijdelijke woonplaatsen hebben zij verlicht met olielampjes en zij versierden de geweien der buitgemaakte rendieren met steenen gereedschap. Zij moeten persoonlijk eigendom gekend hebben, want dat werd met hen begraven. De eeuwen hebben zij getrotseerd in dit gebied, waar de bodem in den zomer slechts tot op geringe diepte ontdooide, waar geen boom stond en waar de ijzige stormen van de hoogedruk-gebieden boven de sneeuw- en ijsmassa's heerschten. Het is nog het z.g. Oud-Steentijdperk. Wij moeten ons deze „Rendierjagers" echter niet als halve „menschapen" voorstellen: zij zouden niet opvallen, wanneer zij in Amsterdam op straat liepen in onze kleeding.

Maar dan begint het ijs te wijken, onmerkbaar voor een

menschengeslacht, maar toch gestadig. Aan de hand van de jaarringen leest men den ouderdom van een boom af; aan de „jaarringen" van het voortschuiven in den winter en ieder jaar verder terugtrekken in den zomer der gletschers, heeft men in Zweden kunnen berekenen hoe vlug dit gegaan is. Dan heeft het rond 5000 jaar geduurd tot het ijs van den Zuidrand van Schonen tot in Noord-Zweden verdween. Wanneer nu het eind van den ijstijd omstreeks 5000 v. C. valt (het kan ook een 1000 jaar later zijn geweest), dan zou het hoogtepunt van den laatsten ijstijd op ongeveer 15000 v. C. vallen, wanneer men aanneemt, dat het ijs voor den ongeveer gelijken afstand van daar tot de Oostzeekust bij Schonen ook 5000 jaar heeft gebruikt om zich terug te trekken. Wij willen ons echter niet aan deze bescheiden, maar toch reeds voor ons zoo onvoorstelbaar lange perioden vergapen; het geeft alleen een indruk hoe langzaam en voor den toenmaligen mensch haast onmerkbaar het ijs terugtrok. Lang duurt de strijd, maar langzaam aan wordt de steppe veroverd door de eerste boomen (berk en wilg) en steeds verder dringen de tallooze scharen planten en boomen Noordwaarts. Met het verdwijnen van het ijs verandert de heerschende wind en wordt Westelijk, de temperatuur zal boven het gemiddelde van heden komen; doch zoover is het nog niet in den aanbrekenden tijd van de Hazelaar, die bij de voedselvoorziening van den mensch een zoo belangrijke rol zou gaan spelen. Wij zijn dan in den Middensteentijd [1]).

Groote veranderingen zijn in wording, veranderingen in het landschap, maar bovenal in den mensch van het Noorden zelf. Het rendier is weggetrokken en de dieren van het bosch komen met de boomen: hert, zwijn, bever enz. De mensch zet zich neer aan den oever van meren, later aan de zee; het water levert visch en schelpdieren, het land velerlei bessen, vruchten en wild, en de mensch vindt het bakken van aardewerk uit; de oudste roeispaan is uit dezen tijd afkomstig en niet lang daarna moet de oudste ploeg gedateerd worden.

Welk een omwenteling!

---

[1]) Zie tijdschema blz. 36.

3. De wording.

Wij hebben getracht in kort bestek, een indruk te geven van de wording van het landschap van Noord-Europa. De lezer die daar meer van weten wil leze het mooie boekje van Dr. K. von Bülow, „Wie unsere Heimat wohnlich wurde". Hij zal daarin zien, hoe zich langzaam aan „aarde" en humus vormde, hoe de voorwaarden voor het bacteriënleven in den bodem gunstiger werden en hand in hand daarmee weer de mogelijkheden voor een rijkeren plantengroei en eindelijk akkerland voor den mensch. Thans wenden wij ons tot de wording van dien mensch zelf hier in het Noorden.

De vraag, die wij reeds opperden, hoe moeten wij ons de zifting (selectie) bij den mensch voorstellen, moet nu behandeld worden.

Ziftend en uitdelgend kan hier alleen de natuur werken, het „landschap", en wanneer de menschkunde (anthropologie) nu alles wat ons aan geraamten bekend is naarstiglijk onderzoekt, kan zij iets van dit proces „zien". Werkelijk zien, want wij zijn in staat om in veel gevallen den tijd der vondsten te bepalen, d.w.z. den „relatieven" tijd, dus de opeenvolging van wat jonger en ouder is, iets wat van meer belang is dan de „absolute" tijdsbepaling, die voor ons onvoorstelbare getallen noemt. Wel is het materiaal betrekkelijk gering, maar één ding staat vast: de oudste vormen, die als voorloopers van het Noordras beschouwd kunnen worden, stammen uit Europa en niet b.v. uit Azië en de alleroudste schedel (die van Steinheim in Württemberg; in 1934 gevonden) die „in vele kenmerken van de hersenpan en het gezicht, ook van de oogholten en de neus, merkwaardig sterk op de langschedelrassen lijkt", stamt uit een laag, die volgens de deskundigen tot den grooten voorlaatsten ijstijd behoort „en wel tot de warmteperiode tusschen het eerste en tweede hoogtepunt van dezen ijstijd, hetgeen op een ouderdom van 200.000 jaar zou wijzen" [1]).

Om nu die wording te „zien", moeten wij dit beendermateriaal onder deskundige leiding en met eenige kennis van zaken aan ons oog voorbij laten gaan. Wij doen dat hier natuurlijk niet, maar verwijzen naar het hierboven aange-

[1]) O. Reche: Rasse und Heimat der Indogermanen, blz. 141 en 142.

haalde werk van Otto Reche.

Wel echter moeten wij de principieele vraag onder de oogen zien: hoe werkt de natuur, welke wegen gaat zij, wanneer een ras als het Noordras ontstaat? Voor dat wij dit doen, is het goed er op te wijzen, dat wij niet het wonder van dit ontstaan kunnen „verklaren". Want een wonder is het, zooals het ontstaan van alle nieuwe levensvormen ons steeds weer voor het groote wonder van het leven stelt. Wat wij zien (door de wetenschap der spade, door de menschkunde, door de taalwetenschap, waarover later meer) is de ontplooiïng van een nieuwe kultuur, die zich langzaam heeft ontwikkeld uit den Middensteentijd, die op zijn beurt weer voortbouwt op den Oud-Steentijd. Deze kultuur is het begin van een geheel nieuwe sierkunst, die in voortschrijdende ontwikkeling, in een rhythmische opeenvolging van perioden tot aan de Middeleeuwen loopt, met uitloopers in de volkskunst (van Noord-West-Europa tot in China) tot op den huidigen dag — zij is het begin van landbouw en veeteelt; en de oor-Indogermaansche taal, deze wonderbaarlijk hoog ontwikkelde taal, was het voertuig der gedachten. Welke geniale krachten stellen dit menschdom in staat tot dit alles, vanwaar dit scheppingsvermogen in een omgeving die toch minder rijk gezegend was dan Zuidelijker landen?

Vanwaar de geniale ingeving niet meer alleen de wilde vruchten te verzamelen, maar wilde graansoorten te gaan veredelen van geslacht op geslacht in jaren- en eeuwenlange teelt? Hoe kwamen deze menschen tot dit alles, terwijl hun buren in het „verzamelstadium" bleven en voortgingen met „naturalistische" kunst? — Zooals gezegd, verklaren kunnen wij dit niet en wanneer wij spreken van „natuurlijke selectie" hebben wij nog niet veel gezegd. Maar toch iets. Wij maken ons toch een voorstelling van de totstandkoming van ons ras en die voorstelling wint steeds meer aan waarschijnlijkheid; steen voor steen wordt toegevoegd aan het bouwsel der wetenschappen en dikwijls, wanneer een ontbrekende steen wordt gevonden, past die wonderwel in het geheel. Wij erkennen de invloeden der omgeving bij rasvorming, maar moeten tevens zien, dat daarmee niet alles is gezegd. O. Reche zegt dit kort en duidelijk:

„Wanneer ik hier . . . . van invloeden der omgeving spreek, dan heeft dat natuurlijk niets met de z.g. „milieu-theorie"

uit te staan, dus niets met Lamarckisme. Ik denk daarbij niet aan invloeden der omgeving, invloeden van klimaat en andere, die de raskenmerken van den enkeling in wezen zouden kunnen veranderen of zelfs te voorschijn roepen, want raskenmerken worden nu eenmaal niet door de omgeving bepaald, maar zijn verankerd in den erfelijken aanleg (Erbgefüge). Er kan dus slechts sprake zijn van invloeden der omgeving door middel van zifting en uitdelging. In ieder klimaat is een bevolking b.v. aan de ziftende invloeden daarvan onderhevig, doordat — overeenkomstig de bij ieder ras binnen bepaalde grenzen aanwezige variabiliteit — die bepaalde enkelingen en sibben, die toevallig eigenschappen bezitten, die hun het leven in dat bepaalde klimaat vergemakkelijken, altijd in doorsnee er gunstiger voor zullen staan, gezonder zullen blijven en zich sterker zullen voortplanten dan anderen, die toevallig deze vereischte gunstige eigenschappen niet vertoonen. In den loop van vele geslachten en duizenden jaren worden op deze wijze de sibben, welke tengevolge van hun ongunstigen erfelijken aanleg minder of in het geheel niet geschikt zijn, langzamerhand uitgedelgd, terwijl alleen de meer begunstigde overblijven: als fokresultaat van de ziftende en uitdelgende invloeden van dezen factor der omgeving. Ook bij deze vorming (Züchtungsvorgänge) door de invloeden der omgeving speelt, zooals men ziet, de erfelijke aanleg de beslissende rol, want hij is voorwaarde daartoe; en verder: iets wat in den erfelijken aanleg in het geheel niet aanwezig is, kan natuurlijk niet door zifting bevoordeeld worden. Wanneer dus b.v. een ras in het geheel niet de aanleg heeft varianten, afwijkende vormen, voort te brengen, die b.v. het leven in een bepaald klimaat vergemakkelijken, dan is voor dat ras een aanpassen aan dat klimaat door middel van zifting onmogelijk en het moet wegtrekken of op den duur in dat klimaat uitsterven. Zulk een gebrek aan aanpassingsmogelijkheden zal men in het bijzonder bij sterk doorgefokte uitersten vinden, dus bij rassen, die reeds in een bepaalde richting tot het uiterste zijn doorgefokt. B.v. een ras dat aan een uitgesproken koud klimaat volledig is aangepast, dus dat in deze richting gefokt is, zal nauwelijks meer in staat zijn, dezen weg der zifting weer in omgekeerde richting af te leggen om zich tot een aan de tropen aangepast ras te laten omfokken, daar alle erfelijke aanleg, die dat

mogelijk zou maken, door de ziftende invloeden van het klimaat reeds zijn uitgedelgd..... Of, om een ander voorbeeld te noemen: het schijnt onmogelijk deelen van het Noordras zoo om te fokken, dat zij malaria zonder ernstig nadeel verdragen (zooals andere rassen); in malariagebieden sterven groepen, die daar terecht komen, spoedig uit, of gaan door vermenging in de inboorlingenbevolking onder; overigens zijn ook dan nog hun nakomelingen gemiddeld minder tegen malaria bestand dan de inboorlingen" [1]).

Alvorens nu verder op het verband tusschen het ziftende landschap en het Noordras in te gaan, moeten wij eerst een korte omschrijving van dit ras geven. Hoe ziet het er uit? Eén opmerking dient echter hier aan vooraf te gaan: niet iedereen is in de wieg gelegd om een goede keurmeester te worden voor stamboekhengsten en alle theorie en beschrijving, ook de beste niet, kunnen iemand leeren „zien", die er geen aanleg voor heeft, want ras is veel meer dan de „som van eigenschappen", ras is „stijl" en daar moeten wij oog voor hebben; ras is houding, ook in geestelijk opzicht. Daarom kleeft aan iedere beschrijving iets hinderlijks en onbevredigends en kan alleen dienst doen voor hen, die er tevens „kijk" op hebben. Wanneer wij nu wel gedwongen zijn over „eigenschappen" te spreken, zou het toch heel verkeerd zijn de genoemde eigenschappen als een patent van het Noordras te beschouwen, vooral wanneer het „geestelijke eigenschappen" betreft. Wanneer wij zullen spreken van heerschers, van hard of van gesloten zijn, of van ondernemingslust, dan zijn dat allemaal eigenschappen die bij andere rassen evengoed kunnen voorkomen, hoogstens dat bepaalde eigenschappen bij het eene ras procentsgewijze meer voorkomen dan bij het andere. Bij ieder ras komen moedige en laffe, ondernemingslustige en trage, betrouwbare en onbetrouwbare enkelingen voor. Doch niet deze eigenschappen kenmerken een ras, maar **de wijze waarop** het moedig of laf, betrouwbaar of onbetrouwbaar is. De „**stijl**" die alles beheerscht is het kenmerkende. Wanneer wij straks echter over „afstand" zullen spreken, duiden wij iets van den stijl zelf aan en hetzelfde doen wij, wanneer wij er

---

[1]) O. Reche: Rasse und Heimat der Indogermanen, blz. 144 en 145.

op wijzen, dat de ondernemings- en onderzoekingsdrang bij het Noordras nooit alleen door heerschzucht of winstbejag alleen wordt bepaald. Daar zit iets achter, dat L. F. Clausz het deed typeeren met de benaming „Leistungstypus" [1]).

Zooals wij in hoofdstuk III zullen zien, treedt de Noordmensch, wanneer hij uitzwermt over groote gedeelten van Europa en Azië steeds op als beheerscher van andere volken; zij zijn de „heeren". Zij vormen de bovenlaag (de Duitschers spreken van Herrenschicht), al blijven zij vooreerst toch boer en krijger. Maar de Noordmensch heeft iets, waardoor hij onder alle omstandigheden, ook als ondergeschikte „heer" blijft. Hij kan gehoorzamen, maar niet lijdzaam, doch uit vrije zelfbeschikking en wat hij dan doet, voert hij uit als ware hij zijn eigen meester, als droeg hij alleen de volle verantwoording. Daarmee stelt hij zich als het ware op zich zelf, daarmee blijft hij op zijn wijze vrij en verantwoordelijk tegenover zichzelf in de eerste plaats („geweten"), en daarmee neemt hij afstand tegenover de buitenwereld en zijn medemenschen. Daarom is hij ook gesloten en een „individualist" van nature. Zijn geslotenheid beschermt een dikwijls gevoelig innerlijk, dat naar buiten echter hard kan zijn, en zijn „individualisme" weerhoudt hem niet verantwoordelijkheid tegenover en gebondenheid aan gemeenschappen als geslacht, stam, volk, ras zeer sterk te voelen; maar hij heeft geen aanleg om massamensch te zijn. Overal vinden wij bij Indogermaansche [2]) kulturen het maathouden als een groote deugd, het zich beheerschen, het evenwichtig zijn. Bezonnenheid (sophrosyne) was hoogste wijsheid bij de Grieken en had dikwijls de beteekenis van vroom zijn, zooals ook de „virtus" der oude Romeinen een religieus karakter droeg. Het maathouden roemt de spreukdichting der Edda, het is een ethisch beginsel en de zakelijk koele stijl der Sagakunst

---

[1]) Zie hierover uitvoerig bij L. F. Clausz: von Seele und Antlitz der Rassen und Völker; de begrippen „stijl" en „afstand" stammen ook van dezen schrijver.

[2]) Voor het verschil in gebruik van de benamingen Noordras en Indogermaansch, zie brochure „Ras en Kultuur" (B. V). In het kort is het dit: Noordras geeft alleen het ras aan, Indogermaansch de **kultuur**, die door de overheersching van Noordras-groepen over andere bevolkingen heen ontstaat, en waarvan resten (taal o.a.) blijven bestaan, al is het zuivere Noordras reeds lang verdwenen.

ademt denzelfden geest. „Hij kan alles, die kan maat houden", zegt een IJslandsch spreekwoord. Dit maathouden hangt samen met het afstandhouden, het is door en door „aristocratisch", zooals de Noordras adelboeren dit waren: het is geen levensstijl voor den massamensch.

Hun gevoelens spreiden deze menschen niet ten toon: „Klagen en weenen doen zij kort, smart en droefheid houden zij lang", heet het van de Germanen en Ibsen laat een zanger spreken: „Ik heb het schaamtegevoel der ziel; daarom ontkleed ik mij niet, wanneer er zoovelen in de hal verzameld zijn".

Dit alles drukt zich in zijn uiterlijk uit: hij is niet druk of uitbundig in zijn bewegingen, maar natuurlijk beheerscht. Zijn gang is niet wiegend of sluipend, maar veerkrachtig, zijn houding niet gewild nonchalant. Ook al kan de hem aangeboren strakheid en geslotenheid zich ontspannen, zoodat hij zich vrijer geeft, het wordt nooit een zich volledig overgeven, zooals dat bij andere rassen mogelijk is; hij staat als het ware steeds klaar zich weer te sluiten en de „afstand" blijft altijd bewaard.

Uitgaande van het innerlijk, zijn wij hier reeds over de uitingen van het innerlijk d.m.v. het lichaam gaan spreken. Dit lichaam is op dit innerlijk ingesteld, gebouwd (zooals bij alle „ras"), want het komt alles uit één en hetzelfde organisme voort. Hoe zal nu het lichaam van deze „heerschers met zelfbeheersching", deze menschen die „afstand" houden en gesloten zijn, maar tevens vol lust tot het aanvatten van een taak, terwille van het werk zelf — vol liefde tot onderzoek, terwille van de kennis — vol drang tot ontdekking en beheersching op alle gebied, ook der natuur — hoe zal dit er uit zien? Het zal niet teer of sierlijk, ook niet rond en bollig, doch evenmin massief zwaar zijn.

Het lichaam van het Noordras is lang en slank, de vormen zijn kantig, vlak staat tegen vlak en de rondingen zijn als het ware opgelost in vlakken. De schedel is lang, d.w.z. wanneer men er bovenop ziet benadert de omtrek niet den cirkel, maar het achterhoofd steekt uit en de schedelbreedte is smal, het aangezicht eveneens. Deze slankheid komt ook in de onderdeelen tot uiting. De neus is scherp van vorm, met vlakaanliggende neusvleugels en de kin spreekt sterk, zonder massief te zijn. De tanden vormen geen gelijkmatig

gebogen lijn, maar de ronding is bij de hoektanden gebroken, waardoor de zijkanten van het gezicht vlak en het gezicht smal wordt. Dit wordt nu weer voortgezet door den stand en vorm der jukbeenderen, terwijl de slapen dit nog eens versterken door niet geleidelijk, maar met een hoek in het voorhoofd over te gaan. Ook dit is weinig bol en laat vaak van op zij een rechte lijn zien. De oogen liggen diep, maar de oogkassen zijn niet massief gebouwd. Dit slanke, lange, kantige maakt echter niet den indruk van uitgerekt zijn. Voor ons gevoel zijn de armen en vingers niet overmatig lang en rust het lichaam niet op steltbeenen. Deze kenmerken zouden zich in alle onderdeelen laten vervolgen; zoo zijn de nagels dikwijls in doorsnee niet rond, maar eerder vlak en dan hoekig aan de kanten omgebogen, en ook de grens van de inplanting van het hoofdhaar is geen gebogen lijn, maar hoekig.

Een belangrijk kenmerk is tenslotte de dunne huid en de kleur. Het Noordras is het blanke ras bij uitnemendheid, het heeft weinig kleurstof, vormt wanneer het aan de zon wordt blootgesteld zelfs weinig of geen kleurstof om zich te beschermen en heeft lichte oogen en licht haar, waarvan ook de structuur nog kenmerkende eigenschappen bezit.

Met deze opsomming hebben wij de grens tamelijk nauw getrokken. Die grens kan nog nauwer getrokken worden en er kunnen verschillende typen onderscheiden worden, doch gaat ons dat hier niet aan. Liever willen wij de grens eerst nog een flink stuk verruimen en met O. Reche vooreerst spreken van **„de Noordeuropeesche langschedel-groep"**, in tegenstelling met „de Zuideuropeesche langschedelgroep" (die donker is) en de groepen die niet langschedelig zijn.

Dan valt hieronder ook het type dat het Faalsche genoemd wordt en dat zich in hoofdzaak onderscheidt van het hiervoor beschreven type, doordat het wèl zwaar en massief is. En dit onderscheid laat zich in den heelen bouw, in de houding en in den geest vervolgen. De overeenkomsten zijn echter groot genoeg om Reche's samenvatting tot Noordeuropeesche langschedel-groep te rechtvaardigen, doch het zal in het vervolg nog dikwijls afzonderlijk genoemd moeten worden [1]). Men kan niet zeggen, dat het in de geschiedenis

[1]) Zie Plaat I.

een afzonderlijke rol heeft gespeeld, het speelt met het Noordras in engeren zin een gemeenschappelijke rol en is daarin misschien een eenigermate vasthoudender (conservatiever) element. Er valt bij deze verruiming echter nog belangrijk meer onder, n.l. de tot ons gekomen resten van menschen die gedurende den laatsten ijstijd in West-Europa (voornl. Frankrijk) gevonden zijn en in de warmere perioden ook Midden-Europa bezochten, evenals Engeland. Zij worden in vele groepen ingedeeld, maar zijn toch zeer verwant en Reche beschouwt deze allen tot de voorloopers van het Noordras. Dat in dit uitgestrekte gebied zich verschillende typen vormden is natuurlijk niets verwonderlijks, evenmin dat zij zeer nauw verwant zijn. Wanneer het ijs dan voorgoed terugtrekt vinden wij hen niet meer in Frankrijk, maar in de kustgebieden der Noordzee en het Westelijk gedeelte der Oostzee; echter ook in het Noordelijke Midden-Duitschland en Oost-Frankrijk. Wij bevinden ons dan in den Midden-Steentijd, waarover wij aan het slot van hoofdstuk I, 2 spraken. In dezen tijd „schijnen de eerste vertegenwoordigers van een kortschedelras in Europa op te duiken: vermoedelijk langs den Donau of ook onmiddellijk uit het Westelijk gedeelte van Midden-Azië gekomen, hebben zij zich in het slechts zeer dun, of hier en daar nog geheel onbewoonde Midden-Europa binnengeschoven"[1]). Het beeld dat de menschkunde aan de hand van het beendermateriaal ons van het Noordras toont, wijst dus reeds in den Oud-Steentijd niet op een afkomst uit het Oosten, maar uit West-Europa. „In ieder geval hebben wij in Midden- en West-Europa een voor Oud-Europa kenmerkende groote groep van langschedels, die uit verschillende onder-groepen bestaat en die wij thans reeds tot in het Aurignacien ... met zekerheid kunnen terugvervolgen. Gedurende den laatsten, den Würmijstijd, is blijkbaar heel Noord- en Middeneuropa door deze „oudeuropeesche langschedel-groep" bevolkt, en andere rassen schijnen nog volkomen te ontbreken. Daar dus het Noordras en zijn allernaaste verwanten reeds ... ten tijde van het Aurignacien (een Oud-Steentijdperiode) in Europa voorkomen, kunnen zij moeilijk eerst in den Midden-Steentijd Europa zijn binnengekomen. Wij moeten dus het Noordras

[1]) Reche, blz. 175.

als voor Europa oud-inheemsch beschouwen; het heeft zich in Europa uit primitievere vormen ... gevormd en blijkbaar onder de scherp ziftende werkingen van den laatsten, den Würmijstijd" [1]).

Dit laatste zou op zichzelf reeds waarschijnlijk zijn, wanneer wij zien hoe dit ras eerst in dezen tijd zichtbaar wordt „uit primitievere vormen". Maar er komt nog meer bij. Wanneer het „landschap" rasvormend werkt, kunnen wij omgekeerd uit het gevormde ras een en ander afleiden omtrent dat „landschap". Dit nu heeft Reche gedaan. Hij gaat na welk klimaat de opvallend gebouwde huid van het Noordras, al ziftend kan hebben doen ontstaan; een huid die in het bijzonder ingericht is op „reguleering van de warmte" door zijn structuur en niet tegen zonnehitte beschermt door sterke vetafscheiding, welke zelfs nadeelig is in een koud klimaat. Het is dus een huid, die ingericht is op een koel klimaat met sterk wisselende temperaturen, dus geen uitgesproken vastelandsklimaat (met regelmatige heete zomers en koude winters). Ook de geringe zweetcapaciteit wijst in deze richting. Hetzelfde doet het gebrek aan kleurstof (pigment) in de huid. Kleurstof beschermt tegen een teveel van ultraviolette stralen en is dus noodzakelijk in een klimaat met veel zon en weinig waterdamp (die deze stralen „filtreert"). Maar in een klimaat met weinig zon, moet al het beschikbare ultraviolette licht benut worden en is dus kleurstof in de huid schadelijk. Daarom kunnen de in gematigde zonen gelegen steppen niet het landschap zijn dat het Noordras deed ontstaan en nog veel minder de tropen. Zoo behandelt Reche oog- en haarkleur, slijmhuid van neus en keel en de aanpassing aan bepaalde ziekten.

Nu zal de lezer opmerken dat deze eigenschappen toch niet aan de beenderen te zien zijn, zoodat wij alleen kunnen zeggen dat deze eigenschappen, die zoo sterk afwijken van de meeste andere rassen, door een dergelijk klimaat ook later kunnen zijn bevorderd, uitgezeefd. Daaromtrent merkt Reche op dat voor het totstandkomen van deze eigenschappen, tot zulk een uiterste zijn opgevoerd, bij een zoo groote bevolking, zeer lange tijdperken noodig zijn geweest en dat deze reeds volledig voorhanden waren, wanneer de eerste

---

[1]) Reche, blz. 143.

berichten tot ons komen, dat is voor ongeveer 45 eeuwen (de voorouders der arische Indiërs, de Hari; een bericht uit Egypte uit 1277 v. C. en een omstreeks 2400 v. C. enz.). Maar nog sterker spreekt het haar zelf van de graven uit Negada die geraamten van Noordrasvormen bevatten en tusschen 5000 en 6000 v. C. gedateerd worden. — Wij moeten na deze korte samenvatting naar het bewijsmateriaal van Reche zelf in het reeds hierboven genoemde werk verwijzen. Nadat hij nu aldus het karakter heeft bepaald dat een „landschap" moet hebben gehad dat de kenmerkende eigenschappen van het Noordras moest uitziften en tevens aantoont dat dit naar alle waarschijnlijkheid in den laatsten ijstijd moet zijn geweest, stelt hij de vraag waar dit landschap in dien tijd gedacht kan worden. Noord-Azië komt niet in aanmerking wegens het klimaat; geen enkel spoor van menschen is uit dien tijd gevonden, en eerst in Zuid-Rusland en de Ukraïne zijn werktuigen van steen bekend, die met zekerheid uit den Oud-Steentijd stammen. Was Noord-Azië dus naar alle waarschijnlijkheid geheel onbewoond, ook West-Siberië en Oost-Europa komen niet in aanmerking, daar zij een zeer droog klimaat hadden, terwijl het Noordras wijst op een ontstaan in een vochtig klimaat. Midden-Azië werd woestijn, was droog en zeer koud. West-Europa (Frankrijk) voldoet echter zeer goed aan de voorwaarden die wij theoretisch moeten stellen: een zeeklimaat, vochtig, weinig zon (door bewolking), koel — terwijl in de warmere tusschentijden van dezen laatsten ijstijd (waarvan er twee zijn geweest) ook Noord-West- en Midden-Europa in aanmerking komen.

Tot zoover dan de bewijzen, die de menschkunde bijeenbrengt om aan te toonen dat het Noordras uit Europa stamt.

Het Noordras heeft zich reeds vroeg gesplitst en er ontstonden de z.g. Indogermaansche kulturen van Europa en Azië. Wanneer talen dezer groepen bepaalde woorden gemeenschappelijk hebben, wijst dit er op, dat deze woorden tot de oor-Indogermaansche taal hebben behoord. Ook dit kan een vingerwijzing zijn voor het landschap dat bewoond werd, vóór de groote uitzwerming plaats vond. H. F. K. Günther (de raskundige die als taalkundige zijn studie begon) zegt hieromtrent: „De vergelijking van den woordenschat der Indogermaansche talen heeft een bepaald beeld

voor het oorsprongsland der Indogermanen opgeleverd: Dit oorsprongsland moet een gebied zijn geweest, waar sneeuw, ijs en regen bekend waren, welks hemelbeeld door de Groote Beer werd beheerscht, dat bergen kende en wouden, rivieren en beken, maar geen groote meren en niet de zee; waar beer, wolf, vos, bever, haas, wild zwijn, gans, eenden en kwartels voorkwamen en hond, schaap, rund en paard huisdieren waren. Een gemeenschappelijke vischnaam kennen de Indogermanen niet, wat dus op het ontbreken of de mindere beteekenis van grootere meren of de zee wijst.

Een honingdrank was den Indogermanen bekend, de mede der Germanen, de nektar der Hellenen, terwijl bij de Indoiraniërs later de alcoholische drank uit de somaplant daarvoor in de plaats kwam. Dus moeten de Indogermanen de bij gekend hebben (die in het oude Europa voorkwam, in Azië daarentegen slechts daar, waar de bakermat der Indogermanen zeker niet te zoeken is). In de bosschen stonden naaldboomen en berken, aan de beken wilgen. Minstens één graansoort was aan de Indogermanen bekend toen zij nog ongedeeld waren. De ploeg kenden zij reeds" [1]). Bij dit landschapsbeeld valt op, het ontbreken van een gemeenschappelijk woord voor zee en visch, terwijl de menschen der Middensteentijd aan meren en aan de zee geleefd hebben. Wij bevinden ons echter niet meer in den Middensteentijd, maar in den daaropvolgenden Jongsteentijd en dan ligt de kern der vroegste Indogermaansche kultuur [2]) in Midden-Europa. Dat het niet meer Oostelijk lag wordt o.m. bewezen door het feit, dat van de twee hoofdgroepen, waar de oor-Indogermaansche taal zich het eerst in splitst, de Oostelijke (de z.g. Satemgroep) als taal de jongere vorm is.

Met de laatste opmerkingen hebben wij stilzwijgend Noordras en Indogermaansch als gelijken beschouwd. Wat voor recht hebben wij te zeggen dat de Indogermaansche kulturen hun bestaan aan het Noordras te danken hebben? Of met andere woorden, dat de Indogermaansche kulturen daar ontstonden, waar het Noordras als heerschende bovenlaag de kultuur schiep. Wij zullen in hoofdstuk III zien, dat

---

[1]) H. F. K. Günther: Die Nordische Rasse bei den Indogermanen Asiens, blz. 231.

[2]) Zie voor gebruik „Noordras" en „Indogermaansch" de noot op blz. 17.

de kultuurgeschiedenis steeds daar Indogermaansche kultuurvormen vindt, waar de menschkunde het voorkomen van het Noordras waarneemt, en dat het begin van beide, b.v. in Griekenland of in Indië samenvalt. En zoowel de kultuurgeschiedenis als de menschkunde wijst op een herkomst uit Midden- en Noord-West-Europa.

Zooals wij reeds zeiden ligt het groote keerpunt op de grens van Middensteentijd en Jongsteentijd. De kultureele gelijkvormigheid neemt dan een eind en er ontstaan kulturen met uitgesproken eigen karakter. Allereerst de groote tegenstelling Noord-Europa—Zuid-Europa. Als de Noord-Europeesche langschedels naar het Noorden uit Frankrijk wegtrekken, naarmate het land daar ijsvrij wordt, „duiken de eerste duidelijk herkenbare vertegenwoordigers van de Zuid-Europeesche langschedels, van het Middellandschezeeras in Frankrijk op (vermoedelijk van het Zuiden en Zuid-Oosten komend) . . ." [1]). Zij zullen eens de geheele Westkust van Europa (met Engeland, doch niet Nederland) bevolken en ook hun invloed in de geheele Middellandsche Zee doen gelden, zich uitbreidend van het Westen naar het Oosten. Dit rechtvaardigt de benaming Westras (Günther). Deze verdeeling die de menschkunde maakt, komt overeen met het beeld dat de oudheidkunde doet zien: C. Schuchhardt spreekt van **„het dualisme, dat Europa in Noord en Zuid splijt"** en dat reeds met den Jongsteentijd volledig aanwezig is.

---

[1]) Reche, blz. 174.

II. DE JONGSTEENTIJDKULTUREN.

1. De drie Hoofdgroepen.

Het „Noorden" is echter geen eenheid, doch valt in drie hoofdgroepen (met kleinere tusschenvormen) uiteen. Deze zijn:

1. **de Noord-Westelijke groep** met de Hunebedden (Megalith-)kultuur;
2. **de Binnenlandsche groep** met de kultuur der „snoer"-versieringen;
3. **de Donaugroep** met de kultuur der „band"-versieringen.

Wat leert de menschkunde omtrent deze drie groepen, en wat de wetenschap der spade? Beginnen wij met de eerste

De voorloopers der **Hunebeddenkultuur** behoeven wij niet ver te zoeken, die zijn oud-inheemsch; het zijn de Middensteentijd-groepen van hetzelfde gebied rondom Jutland, die op hun beurt uit den Oud-Steentijd voortkomen. De betrekkingen met het Westen zijn dan blijkens de vormen der gereedschappen nog talrijk, maar een eigen karakter is ook voor dien tijd reeds opgemerkt. Dat de Middensteentijd van het Noorden echter een groote mate van zelfstandigheid heeft gehad, blijkt wel daaruit, dat hier voor het eerst het bakken van aardewerk is uitgevonden. En het is nu o.a. dit aardewerk, dat een ononderbroken ontwikkeling doet zien in de wijze van versiering, die een hoogtepunt bereikt in het prachtige hunebeddenaardewerk, dat ook in onze musea bewonderd kan worden. Het is uitsluitend rechtlijnig ornament, zonder eenig spoor van natuurnabootsing (naturalisme) in tegenstelling met Zuid-Europa waar alles „rankt" en aan de natuur schijnt ontleend te zijn, waar ook later steeds meer mensch en dier worden weergegeven, na-

gebootst, iets wat in het Noorden van nu af aan ten eenenmale ontbreekt. Het is een principieel verschil, dat op een algeheel anderen aanleg en houding tegenover de wereld wijst, een aanleg, waar ook een andere wereldbeschouwing en een andere godsvoorstelling uit moesten voortkomen. Wij komen daar nog op terug. Alleen moeten wij er nog op wijzen, dat soms deze sierkunst wordt „verklaard" uit nabootsing van vlechtwerk, dat dus het ornament niet anders zou zijn dan het aangeven van het natuurlijk ontstane patroon in het aan het aardewerk voorafgaande mandenwerk. Het is hier niet de plaats deze theorie te weerleggen; het is ook overbodig, daar Frederik Adama van Scheltema dit afdoend en overtuigend heeft gedaan voor wie gezien heeft, dat de tegenstelling tusschen Noord en Zuid juist ligt in het niet en wel nabootsen, een tegenstelling, die uiteindelijk weer uitkomt in den God als wereldgevoel en den God in menschengedaante. Wanneer wij het wezen van deze versiering kort willen kenmerken (in tegenstelling met het Zuiden), zouden wij het misschien zoo kunnen zeggen: de versiering wil niet op zichzelf iets zeggen, maar zegt alleen iets van het versierde voorwerp, het accentueert een rand, een insnoering enz. Het voorwerp is dan niet de toevallige grond, waar iedere willekeurige versiering op aangebracht kan worden, maar de versiering komt voort uit den vorm van het voorwerp, wij zouden haast zeggen „organisch" [1]). Adama van Scheltema zegt: „Wanneer wij deze eerste, streng geometrische aardewerk-ornamentiek toch uit nabootsing willen verklaren, dan kan het alleen gaan om een proces van innerlijke nabootsing, in deze beteekenis, dat de kunstenaar den vorm van het door hemzelf gemaakte stuk aardewerk nog eens innerlijk, op het gevoel, dat wil dus zeggen juist als kunstenaar doorleefde en deze beleving van den vorm in de ornamentale versiering uitdrukte" [2]).

Het is mogelijk dat het Faalsche type (zie blz. 19) vooral bij deze groep een belangrijke rol heeft gespeeld; het schijnt, dat het ook thans in dit gebied nog sterker vertegenwoordigd is dan elders. Dat dit type echter de leidende rol zou hebben gehad ontkent Reche met beslistheid op grond van het

[1]) Zie Plaat II in tegenstelling met III rechts onder.
[2]) Die Kunst unserer Vorzeit, blz. 97.

menschkundig materiaal: „Wat de Noorder Megalithkultuur betreft, is de drager in ieder geval niet het Faalsche ras, maar het Noordras in engeren zin" [1]). In dezen tijd komen nu ook vertegenwoordigers van een of meer(?) rondschedelrassen voor; in Denemarken zelfs zeer veel, n.l. 24 % (Zweden, zonder het aan Denemarken grenzende Zuiden echter 6.6%) van het bewerkte materiaal [2]). Het vermoeden is uitgesproken dat dit onvrijen zijn geweest (de wijze van begraving wijst in die richting) en zeker is het niet de oud-inheemsche bevolking. Zijn ze in het Noordras opgegaan? Het schijnt van niet; in ieder geval bedroeg het aandeel der rondschedels tijdens den ijzertijd een paar duizend jaar later in Denemarken nog slechts 2%, en bevinden zich onder de Germanen der „Reihengräber", die voor het grootste deel uit Denemarken en Zuid-Zweden stammen, in het geheel geen rondschedels [3]). Wij mogen hieruit wel reeds de gevolgtrekking maken, dat deze vroege kultuur wist, wat het beteekende: **het ras zuiver houden.** Zooals wij het later telkens weer hooren, zullen ook hier de — in dit geval misschien ingevoerde — onvrijen niet tot het volk behoord hebben, en hebben de vrije adelboeren hun sibben niet laten verbasteren door het in hun oogen minderwaardige bloed. Wel komen kruisingsvormen voor, doch die zullen dan evenals later (tot in de Middeleeuwen) niet in de sibben zijn opgenomen.

Eeuwen later (begin bronstijd 1800 v. C.) zouden uit deze groep, uit hetzelfde kernland, de Germanen voortkomen. In den Jongsteentijd vormen zich echter randgebieden dezer kultuur. Eén daarvan is de Hunebeddenkultuur van het Noord-Oosten van ons land, die zich echter nog verder naar het Westen uitstrekt, ook al zijn daar geen hunebedden gebouwd. De hunebedden (megalithgraven) waren de grafmonumenten en „kelders" waar de groote sibben hun dooden in hebben bijgezet. Welk verband er bestaat tusschen deze groote steenmonumenten en die welke zich langs de

---

[1]) Vergelijk blz. 19.

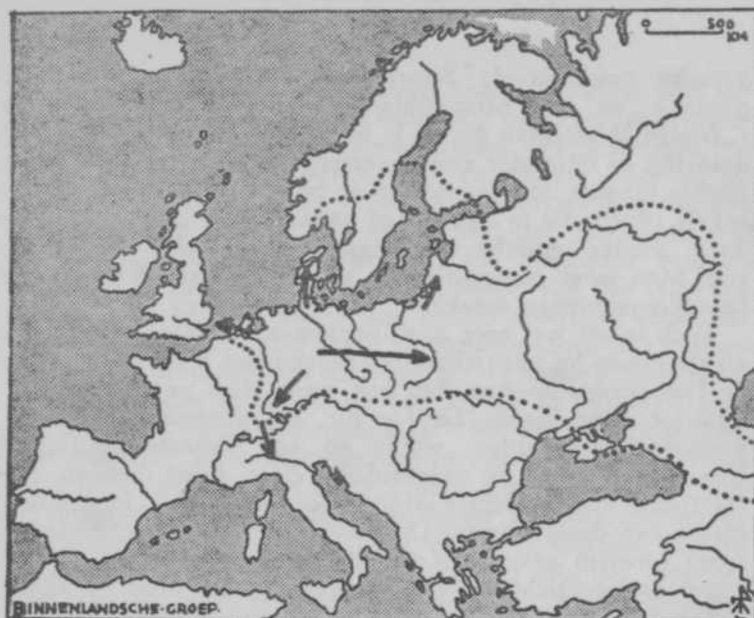
[2]) De volledige cijfers zijn: Denemarken 30% langschedels, 46% middelvorm, 24% kort — en Zweden zonder Schonen resp. 56.7%, 36.7%, 6.6% (zie Günther: Herkunft und Rassengeschichte der Germanen, blz. 45.)

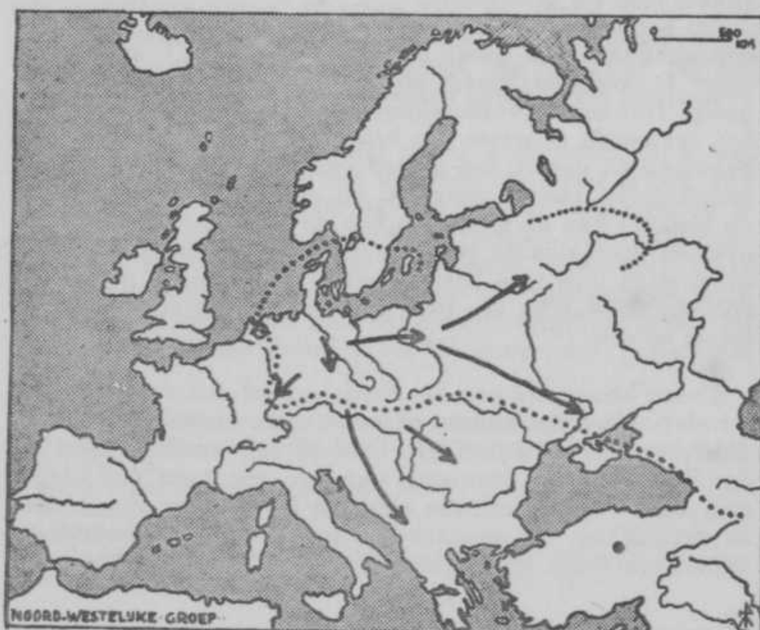
[3]) Reche, blz. 102.

Westkust van Europa, langs de Middellandsche Zee, in Syrië en nog veel verder Oostwaarts in Azië laten vervolgen, is nog onzeker.

Deze voorouders nu der latere Germanen hebben dus van oudsher aan de zee gezeten, zij hebben ook van oudsher de zee bevaren en een groot aantal woorden dat hierop betrekking heeft, is het gemeenschappelijk bezit der Germaansche talen, echter niet Indogermaansch (zooals reeds is opgemerkt), o.a. zee, strand, klip, au (eiland), schip enz. en vischnamen. De Germanen zijn de beste en koenste zeevaarders van het Noorden geworden en hun verre, verre voorouders hebben in de reusachtige afvalhoopen (der Middensteentijd) overblijfselen achtergelaten van vischsoorten, die niet aan de kust voorkomen, terwijl de oudste bekende roeispaan door deze visschers is gebruikt. Over den landbouw spreken wij later, willen alleen alvast vermelden dat de ploeg een uitvinding van deze kultuurgroep was.

De tweede, **de Binnenlandsche groep** heeft haar kerngebied in het tegenwoordige Saksen en Thüringen. Naar den aard der versieringen op het aardewerk, wordt zij ook wel de groep der Snoerceramiek genoemd; ook wel de strijdbijlkultuur wegens een eigen vorm van bijl die steeds in de graven voorkomt. Het lijkt echter onjuist zoo 'n groep te kenmerken met een dergelijk betrekkelijk klein onderdeel, dat door den aard van de grondstof nu in groote hoeveelheden tot ons is gekomen. De benaming naar het kerngebied (die Walther Schulz invoert) lijkt ons veel beter: wij moeten niet denken dat het een bevolking van pottenbakkers was! Wel doet ons het aardewerk zien dat hier een andere kultuurkring is ontstaan; maar niet alleen het aardewerk en de bijlen, ook de begraving was geheel anders en het hunebed ontbreekt. — Wat zegt de menschkunde omtrent het ras dezer groep? Het vermoeden is meermaals uitgesproken, dat wij in deze groep eigenlijk het kerngebied van het Noordras moeten zoeken. Dat het van oudsher een zelfstandige groep was, doet de oudheidkunde vermoeden, die het afzonderlijke karakter tot over den Middensteentijd meent te kunnen zien. Maar Reche zegt na een zorgvuldige vergelijking van het beendermateriaal: „Ik zie in de tot dusver bekend geworden vondsten geen enkel wezenlijk ras-





naar W. Schultz: Indogermanen und Germanen.

verschil tusschen de Snoerceramiekers („Binnenlandsche groep") en de Megalithbevolking van Noord-Europa („Noord-Westelijke groep"): bij beiden zien wij een zeer duidelijk en bijzonder sterk **overwegen van het Noordras** en slechts hier en daar — onder de bevolking der „vrijen" — enkele typen, die in den een of anderen trek „Faalsch" aandoen, zonder typische vertegenwoordigers van dit ras te zijn! Men moet eenvoudig van een **raszuiverheid** van **beide** bevolkingsgroepen spreken!"

Toch is het wel zeer goed denkbaar, dat deze groep toch als de groep bij uitnemendheid beschouwd mag worden, die de Indogermaniseering van een groot deel van Europa en Azië tot stand bracht. De (op blz. 22) genoemde oor-Indogermaansche woorden, welke op een bepaald landschap wijzen, versterken dit vermoeden. Zeer zeker hebben bevolkingen van de eerste groep daar echter ook in grooten getale aan deelgenomen. De mengkulturen en randgebieden dezer groepen geven een tamelijk ingewikkeld beeld. Beknopt en overzichtelijk is dit weergegeven door Walther Schulz in „Indogermanen und Germanen", waaraan wij ook enkele kaartjes ontleenen.

Op het Jutlandsche schiereiland valt temidden der Hunebeddenkultuur een groep op („Einzelgräber") die steeds weer in verband wordt gebracht met de Binnenlandsche groep. Hoe nu die verhoudingen ook mogen zijn, voor ons is het voldoende te weten dat beide groepen tot het Noordras behooren en dat op het gebied van beide groepen de Indogermaansche kultuur ontstaat, uit den Middensteentijd. Uit de kaartjes kan de lezer zien hoe de verbreiding van beiden over en door elkaars gebied loopt; menschkundig is dit niet na te gaan, zijn toch beide groepen nagenoeg of geheel gelijk, oudheidkundig zijn deze bewegingen echter zeer duidelijk te volgen.

Thans komen wij aan het derde gebied, dat der **Donaugroep.** Hier zijn andere verhoudingen, hier zijn elementen die op ander ras wijzen. De Donaugroep wordt meestal die der Bandceramiek genoemd, waarmee een vorm van versiering wordt aangeduid, die gebogen lijnen gebruikt, spiralen en dergelijken; daarnaast komt dan ook het beschilderde aardewerk voor. Het eerste wijst naar het Middellandsche-

zeegebied [1]), het tweede misschien naar Voor-Azië. Het beschilderen van het aardewerk duikt ook nog veel later (ijzertijd) in Europa op, maar zooals Adama van Scheltema opmerkt „steeds slechts voorbijgaand en onder vreemde invloeden" [2]). Naast deze voor de Noordkultuur vreemde elementen komt nu ook nog een derde, dat misschien nog sterker het vreemde doet opvallen, n.l. de kleine beeldjes van mensch en dier, waartegen de kunst van het Noorden tot aan de Middeleeuwen toe beslist afwijzend staat: het zuiver versierende dezer kunst verzet zich tegen alle natuurnabootsing (naturalisme) en waar het de menschelijke figuur of dierenkoppen gebruikt, zet het die om in iets anders, in iets dat geen natuurnabootsing is. Adama van Scheltema zegt dan ook: „de versieringsvormen met gebogen lijnen van het bandaardewerk zijn niets anders dan het resultaat van de inwerking der naturalistische kunst van het Zuiden op de geometrisch-abstracte ... van het oude Europa, die wij in haar zuiversten vorm in den Steentijd van het Noorden voor ons zien en daar bestudeeren moeten." [3]). De gebieden van het Bandaardewerk zijn dan wat deze schrijver noemt een „vereffeningszone" tusschen Zuid en Noord, zooals later de Middeneuropeesche Keltische zone dit zou zijn. Zijn het alleen kultuurinvloeden, is het alleen een mode, of zijn het vreemde rassen die in deze gebieden hun invloed direct doen gelden?

Hetgeen de wetenschap der spade doet vermoeden, bevestigt de menschkunde: het vreemde ras. Het is ook hier een ingewikkelde geschiedenis, die wij niet behoeven uit te pluizen, maar de groote lijn is toch duidelijk deze: in dit gebied komt een type voor (het „Sudetische" genoemd) dat in geen enkel opzicht in het rassenbeeld van Europa past, doch dat „zeer duidelijk naar Azië als oorsprongsgebied wijst" [4]). Daarnaast komt het Noordras en Westras voor [5]). Als deze

---

[1]) Later, in den bronstijd, kent het Noorden ook de spiraal, doch ontstaat die principieel anders; wij moeten daarvoor naar Adama van Scheltema verwijzen.

[2]) Die Kunst unserer Vorzeit, blz. 107.

[3]) Die Altnordische Kunst, blz. 91.

[4]) Reche, blz. 116.

[5]) Op het voorkomen van het Westras wijst o.a. Günther; de sierkunst wijst ook daarop.

Donaukultuur zich dan uitbreidt, de Donau afwaarts naar het Oosten, den Rijn langs naar het Westen, wordt de weg afgebakend met burchten. Dus veroverend en wie zijn die burchtenbouwers en veroveraars? Uit de graven blijkt dat de bovenlaag, de heeren dezer bevolkingsgroepen, tot het Noordras behooren. Deze Noordras bovenlaag wordt dan versterkt door veroveringstochten, die van de Binnenlandsche groep uitgaan en waar ook de Noord-Westelijke groep deel aan neemt. De kultuur van de Donaugroep wijst in haar oorsprong dus op sterke vreemde invloeden, die echter in den loop van den Jongsteentijd afnemen en wanneer dan hieruit latere kulturen zooals die der Grieken voortkomen, zijn dit kulturen met een uitgesproken Noordraskarakter. De Donau en Hongarije waren een doorgangsgebied waarlangs steeds weer nieuw Noorderbloed binnenkwam, zoodat het gebied der beschilderde ceramiek steeds meer Noordraskarakter kreeg. De vele en verschillende kultuurelementen, die daar aanwezig waren, versmolten, tot dan ook dit groote gebied overstroomde, hetgeen wij nader zullen zien bij de behandeling der groepen (volken) die hier hun oorsprong vonden.

2. Het landschap en de landbouw.

Met het aanbreken van den Jongsteentijd hebben wij de eigenlijke voor-geschiedenis van het Noordras verlaten; wij hebben gewezen op de veranderingen van het landschap in die voorafgaande tijdperken en willen nu een oogenbilk stilstaan bij het landschap (in den ruimen zin) van dezen tijd. Wanneer wij de hazelaar als kenmerkende struik voor den Middensteentijd noemden, die een groote rol in de voedselvoorziening speelde, dan is de eik de boom van den Jongsteentijd; linde en olm gaan vooraf, de hazelaar blijft, maar moet voor lief nemen wat de grooteren hem aan licht, lucht en ruimte overlaten. Zoo verovert het gemengde eikenwoud Europa en dringt ook Zuid-Scandinavië langs de vele rivierdalen binnen. Het klimaat is warmer geworden, warmer zelfs dan thans en begint vochtiger te worden; langzamerhand ook vochtiger dan thans: de invloeden der zee worden sterker, de heerschende wind West. Waardoor? Het kustland zakte in het Noord-Westen en de zee drong binnen; Engeland kwam later los van het vasteland, maar ook nu reeds

drong de zee op. Ook de Oostzee veranderde sterk; die werd van een koud zoetwatermeer een zee, met een evensterk zoutgehalte als de Noordzee (getuige de schaaldieren). De levensvoorwaarden voor den mensch waren dus belangrijk gunstiger en hij had geleerd den bodem zich dienstbaar te maken door middel van landbouw. Natuurlijk niet ineens. In het Noord-Westen is het zeker de vischvangst geweest die het mogelijk maakte dat de mensch niet meer trok, al jagend en „verzamelend". Hier is de hond gefokt uit de wolf (Middensteentijd), blijkens het voorkomen van wolfbastaarden en naar het schijnt ook van een tot huisdier gemaakten wolf [1]) en in de groote afvalhoopen der woonplekken bevinden zich door honden afgeknaagde beenderen. — Reeds vroeg is het rund vastgesteld, gefokt uit wilde inheemsche soorten en iets later het zwijn. Schaap en geit komen vroeg voor, maar zijn niet inheemsch; toch behoort „wol" tot den gemeenschappelijken woordenschat der Indogermaansche talen. — Ten slotte het paard, van oorsprong een steppedier en misschien niet inheemsch. Toch neemt het van den Jongsteentijd af een groote plaats in: de Noordmensch is een groot paardenliefhebber en het is in het Noord-Westen het offerdier bij uitnemendheid. De gevolgtrekking is wel eens gemaakt, dat een bevolking, waar het paard in de eeredienst zulk een rol speelde, evenals het paard zelf oorspronkelijk de steppe bewoond moet hebben als nomaden. Het is vooral W. Darré, die op de onhoudbaarheid van deze voorstelling heeft gewezen [2]). Hier vindt de lezer de vele argumenten bijeen die er op wijzen, dat het Noordras zijn geschiedenis begon als een **boerenvolk**, en hoe meer wij ons verdiepen in den geest van dit ras, hoe duidelijker het ons wordt, dat het de tegenhanger van den nomade is. L. F. Clausz, die ons een blik doet slaan in het zieleleven van den nomade, die dezen mensch doet zien als voortbrengsel der woestijn, doet daarmee tevens uitkomen, dat het Noordras gevormd moet zijn in een ander landschap dan steppe of woestijn. Hoezeer dit ras aan het West- en Noord-West- tot Midden-Europeesche landschap gebonden was, tijdens zijn wording, hebben ook wij getracht te laten zien.

---

[1]) Schultz: Indogermanen und Germanen, blz. 46.
[2]) Das Bauerntum als Lebensquell der Nordischen Rasse.

Wanneer wij nu de uitbreiding van dit ras gaan vervolgen, zullen wij zien hoe zij als boeren die land zoeken „trekken", zooals nog in de vorige eeuw landzoekende Germaansche boeren in Zuid-Afrika „de groote trek" hebben gekend.

De bewijzen zijn vele, dat zij behalve huisdieren ook veredelde planten gekend hebben. In scherven van het oudste aardewerk heeft men afdrukken van de korrels van twee graansoorten gevonden, tarwe en gerst, die nog niet zoo groot zijn als later in den Jongsteentijd, maar ook geen wilde vorm vertegenwoordigen. Het kweeken en veredelen der granen begint dus al in de vóór-geschiedenis, hier in het Noorden, maar ook in Frankrijk zijn bewijzen gevonden. De boeren van den Jongsteentijd slaan dan reeds voorraden in, die zij roosteren om bederf en kiemen te voorkomen. Hakken, om den grond te bewerken zijn in grooten getale gevonden, zelfs nog van rendiergeweien vervaardigd, wat op een hoogen ouderdom wijst. Duizenden jaren later vonden hun nakomelingen in den Jongsteentijd de ploeg uit, die ook door de andere groepen zou worden overgenomen en weer duizenden jaren later voorzagen zij die ploeg van wielen, wat de Romeinen hen dan zouden afkijken.

Het wordt vervelend altijd weer te wijzen op de leegheid van het slagwoord „ex Oriente lux". Natuurlijk moest het graan met den landbouw ook eerst laat zijn ingevoerd, uit het Zuid-Oosten, omdat daar thans de wilde vormen voorkomen. Ook dat schijnt niet meer op te gaan [1]) en zeker is alreeds dat de veredeling uit wilde vormen in West- en Noord-West Europa heeft plaatsgevonden, ook al zijn niet alle graansoorten inheemsch. Want de Jongsteentijd kent veel meer graansoorten; ook linzen, appel en het vlas, peterselie enz., waarvan de herkomst nog dikwijls onzeker is. Maar de handel strekte zich over veel verdere gebieden uit dan men wel zou denken, zelfs in veel vroegere tijden. In Middensteentijd-begravingen (Ofnet holen) zijn duizenden schelpen van een slak uit de Middellandsche Zee gevonden en de vindplaats ligt ten Noorden van de Alpen. Het zout was van oudsher handelswaar en de Binnenlandsche groep was in het bezit der zoutmijnen (bij Hallstatt en Hallein),

[1]) Zie W. von Stokar: Beitrag zur Urgeschichte des Getreidebaues; Germanien 1937, Afl. 7.

terwijl het gezochte barnsteen daarentegen uit het gebied der Noord-West-groep kwam. De Brenner was 2500 v. C. reeds de directe verbinding tusschen Noord en Zuid.

3. De benaming Noordras.

Aan het slot van hoofdstuk II willen wij de benaming Noordras verantwoorden. Het was o.a. de Russische menschkundige Denikin, die het woord „race nordique" gebruikte aan het eind van de vorige eeuw. Sindsdien is het meer en meer in gebruik gekomen; Angelsaksen en Duitschers spreken van „nordic race" en „nordische Rasse" en wij? Wij lezen wel van „Noordisch" en „Noordsch", maar het eerste is in strijd met ons taaleigen en het tweede staat wel wat dicht bij „Noorsch", terwijl het toch niet zoozeer met Noorwegen te maken heeft. Noordras en Noorder ras zijn daarentegen goede Nederlandsche vormen (wij spreken van Noordpool, Noordkaap, Zuider Kruis, Noorder breedte enz.) en klinken kort en goed. Noorder kan bijvoegelijk gebruikt worden (Noorder aard, Noorder kultuur, maar ook kunnen wij zeggen Noordmensch en Noordkultuur) [1]. Zooals met alle nieuwe vormen klinkt het eerst wat onwennig, maar, eenmaal gewend, klinkt het goed.

Daar de Noordmensch gevormd is in het bewoonbare Noord-Europa van den laatsten IJstijd en thans het sterkst vertegenwoordigd is in het Noord-Europa van heden, is de naam goed gekozen. Hij is koel en hard als dat Noorden zelf en gevoelig, zooals de dampkring in het Noorden de kleuren — om een schildersuitdrukking te gebruiken — gevoelig maakt. Waarom maakte dit Noorden, dit harde landschap, den Noordmensch vindingrijk en tot een beheerscher der natuur — en waarom leerden andere groepen (als de Finsch-Oegrische in Noord-Oost Europa) in die leerschool genoegzaamheid en zich schikken in een karig bestaan, gelaten en voegzaam? Wij weten het niet; het was blijkbaar ander hout, waaruit de omgeving dit ras kon snijden, er zaten andere mogelijkheden in. Wat daarachter ligt weten wij niet.

---

[1]) Op dezelfde wijze is Westras en Oostras in navolging van Günther te gebruiken, wat bij Noordsch ook niet gaat.

	Oudsteentijd (gaat terug in een onvoorstelbare tijdruimten).	12000 — begin van het afsmelten — laatste ijstijd (volgens de Geer).
7000		6000 — oudste schedel van Zweden.
		5000 — eerste blonden in Egypte (Negada).
	Middensteentijd	kort na 4000 — Sumeniërs in Ur [1]).
		3300 — eerste dynastie in Egypte.
3000	**Jongsteentijd.**	
2000		1800 — Germaansche Bronstijd.
1000 v. C.		13e eeuw — Joden komen uit Egypte; 1004—933 David en Salomo in Palestina.
1	(Zie blz. 135 schema.)	
1000 n. C.		1000 — het Alding op IJsland besluit het Christendom aan te nemen.
2000	**Christelijke tijd Noord-Europa.**	

[1]) Deze kultuur in Mesopotamië is de oudste ons bekende kultuur met „historische" overlevering (veel ouder dan China).

TABEL DER TIJDPERKEN.

Jaartallen hebben wij niet genoemd. Toch zal de lezer zich een voorstelling van de afstanden der tijden willen maken. Daarom geven wij een kleine vergelijkende grafische voorstelling, die voor zichzelf spreekt, uitgaande van de tijdsafstanden zooals die gewoonlijk thans worden aangenomen; al wordt in plaats van 12000 ook vaak een veel hooger getal opgegeven. Iedere 2 regels is hier 1000 jaar.

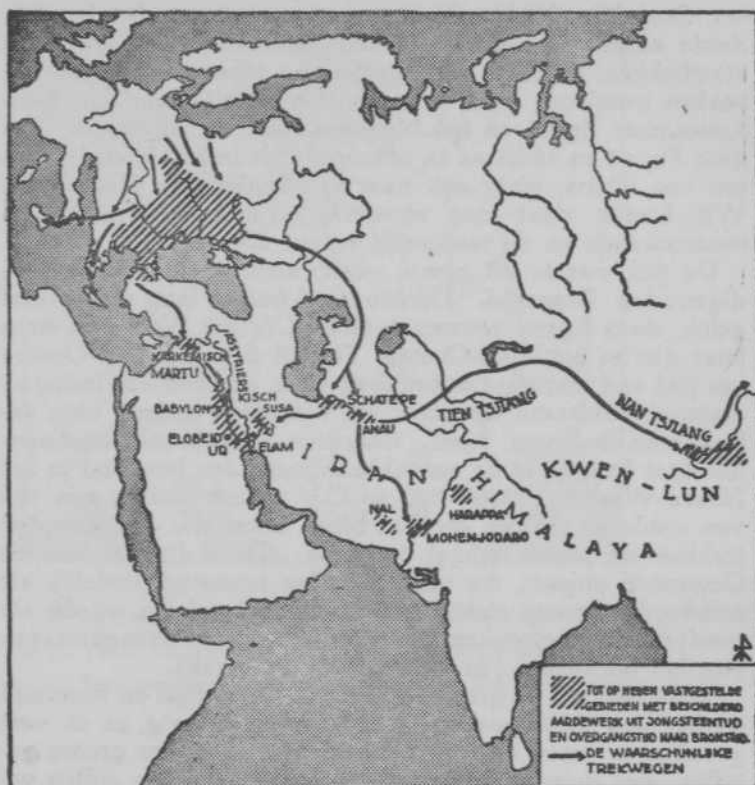
De lezer moge zich de beteekenis van deze voorstelling goed voor oogen stellen; hij ziet dan, hoe klein de periode is, waarin wij thans leven en uit welke matelooze diepten van tijden onze kultuur komt opdoemen. Want de ruimte voor den oudsteentijd kunnen wij nog eenige bladzijden lengten vergrooten en weten niet waar het begin is.

III. DE VERBREIDING.

1. De Splitsing.

Het opschrift van hoofdstuk III zou aanleiding tot misverstand kunnen geven, n.l. alsof de verbreiding van het Noordras eerst na den Jongsteentijd (hoofdstuk II) begon. Hetgeen wij er daar echter reeds van zeiden en bovenal de kaartjes op blz. 29 spreken een andere taal. Allereerst heeft het in dezen tijd een groot deel van Europa gevuld, n.l. Westwaarts ongeveer tot aan den Rijn, Zuidwaarts tot de Alpen en vooral Oostwaarts groote gebieden: Donau, Zuid-Rusland, Oost-Pruisen enz. West-Europa werd ingenomen door de kultuurgroep, die daar inheemsch was, het Noord-Oosten door Finsch-Oegrische bevolkingen en ook het heele Middellandschezeegebied was bevolkt door menschen van ander ras en andere kultuur, welke, naarmate men meer naar het Westen komt, samenhangt met West-Europa.

Toch zijn kleinere groepen reeds in den Jongsteentijd of vroeger uitgezwermd. De oudste schedel (een langschedel) van Zweden, dus buiten het eigenlijke kerngebied der Noord-Westelijke groep wordt 6000 à 5000 vóór onze jaartelling gedateerd. Maar zij zijn ook al veel verder getrokken. De blonde Libiërs en Tamahu hebben in den Jongsteentijd Noord-Afrika bereikt en reeds 5000 vóór onze jaartelling woont in boven-Egypte (Negada) een groep, waarvan de ontdekker (Flinders Petrie) het blonde haar kon vaststellen; groote menschen met lange schedels, lang en smal gezicht, enz. die tot het Noordras (of een vroegen vorm daarvan) behooren. Ook op kultuurinvloeden van het Noordras in het oude Egypte is gewezen. Het Oosten wordt ook reeds vroeg gekoloniseerd: de Binnenlandsche kultuur neemt Zuid-Rusland van 3000—2500 in bezit en zoo zien wij dan, zooals reeds in hoofdstuk II is opgemerkt, groote scharen vooral uit



naar O. Reche: Rasse und Heimat der Indogermanen.

Vele riviernamen in Zuid-Rusland herinneren aan den trek der Iraniërs en Indiërs:

danu (= rivier) Perzisch, in: Donau, Don, Dnjeppr (Danopris), Dnjestr (Danastrus).

wăr (= water) Indisch, in: Wolga (Waros).

Ook plaatsnamen wijzen in deze richting.

het Oostelijke Midden-Europa het gebied van het beschilderde aardewerk bezetten. Hier ontstaat als het ware een stuwbekken, er heeft een versmelting plaats en als dan dit bekken overloopt, golft het naar Klein-Azië, over den Kaukasus naar Perzië en ten Noorden van de Kaspische Zee naar Perzië en Indië en in uitloopers tot in het Noord-Westen van China; maar ook naar Griekenland en Zuid-Italië. Wij komen daar nog uitvoerig op terug, oudheidkunde, menschkunde en de taalkunde wijzen den weg.

De tijd waarin dit plaats vindt, noemen de oudheidkundigen den **Bronstijd.** De bronstijd begint lang niet overal gelijk, daar liggen eeuwen tusschen, in het Noord-Westen later dan in het Zuid-Oosten. Terwijl dan het Zuid-Oosten een tijd van machtige uitbreiding kent, den tijd dat Indogermaansche kulturen ontstaan, op vreemden bodem, over inheemsche kulturen heen, waardoor zij hun zeer bijzonder karakter krijgen, is de ontwikkeling van den bronstijd in het Noord-Westen (1800—800 v. C.) anders: het is een tijd van vrede en rust en grooten bloei. Later zou ook daar het trekken op groote schaal beginnen. Daar dit dan van de Germanen uitgaat, die eerst met den bronstijd duidelijk als zelfstandige groep zichtbaar worden, behandelen wij dit afzonderlijk en bespreken daar dan tevens de veranderingen van het landschap (de intrede van den beuk).

Wanneer wij de grens tusschen Jongsteentijd en Bronstijd op het jaar 2000 vastleggen, is dat willekeurig en in veel gevallen te vroeg [1]). Wij hebben tot nu toe met groote getallen, met duizend jaren tegelijk gewerkt, thans zullen wij met eeuwen moeten beginnen, want wij naderen den tijd, dat absolute tijdsbepaling de relatieve kan vervangen; overal b.v. waar eenig verband met Egypte kan worden vastgesteld, is dit mogelijk, daar wij de jaartallen der Egyptische geschiedenis met zekerheid weten. Wij gaan echter nog eerst iets terug, naar de laatste helft van het derde duizendtal jaren, dus van 2500—2000 vóór onze jaartelling.

Twee groote mijlpalen staan daar, één aan het begin, één aan het eind: 2500 is de eerste groote splitsing van het Noordras voltooid, 2000 begint de vorming van stammen, die wij langzamerhand namen kunnen geven (als Perzen, Kelten

---

1) Daarentegen heeft Egypte reeds 2500 het brons.



De vermoedelijke woonplaatsen der Indogermaansche groepen vóór 2000 v. C. (naar Eichenauer: Die Rasse als Lebensgesetz).

De Kentumgroepen zijn onderstreept; zie daarvoor Schema op blz. 58.

enz.) of die tenminste de voorloopers van de volkengroepen zijn, die wij later die namen geven.

Die eerste groote splitsing nemen wij waar, doordat er zich twee taalgroepen vormen, een Oostelijke en een Westelijke, die de taalwetenschap als **Satem-** en **Kentumtalen** samenvat. Wanneer de oudheidkunde nu de landen van oorsprong der latere stammen met haar middelen vaststelt, kunnen wij verwachten, dat de stammen van ieder der beide taalgroepen naast elkaar liggen. Dit is ook zoo. Deze splitsing moet dus hebben plaatsgevonden, vóór elk der groepen zich in stammen splitste, die ieder hun eigen weg zouden gaan. Dat enkele, zooals de latere Italiërs en Kelten nog lang een eenheid hebben gevormd, bevestigt de taalwetenschap eveneens. (Zie schema op blz. 58.)

In dezen tijd, vóór het „stuwbekken" overliep, zijn er reeds kleinere golven merkbaar, die naar het Zuiden spoelen; zoo in de onderste laag van het beroemde Troje (aan de Klein-Aziatische kust), waar een kleine burcht van Indogermaansche kultuur getuigt, terwijl de tweede laag van Troje, (2500—2000 Troja II) de huisvorm van het Noordras vertoont, en omstreeks 2000 de eerste Noordras-Italiërs de Povlakte bereiken. Maar wij kunnen hier nog lang niet van Grieken en Romeinen spreken. Vooral niet van Romeinen, eerder nog van Italiërs. Toch zullen wij dat doen, omdat die groepen een naam moeten hebben om er over te spreken. Zij liggen verspreid over het gebied dat het Noordras in den Jongsteentijd in bezit nam; het hierbij gevoegde kaartje maakt de omschrijving overbodig.

Het zal den lezer duidelijk zijn, dat wij op deze wijze de Grieken, Kelten enz. op een andere wijze naderen, dan dit gewoonlijk in de geschiedenisboeken gedaan wordt. Wij zien de Grieken niet als een volk, aan de Middellandsche Zee ontstaan en behoorende tot dat „Zuiden", maar als een groep van het Noordras, dat wij zagen worden in Midden-Europa, dat nu in het stuwbekken van het Donaugebied reeds een eigen karakter krijgt, om dan in het nieuwe land, als heerschers over vreemde rassen tot een volk te worden met een eigen kultuur, die dan Indogermaansch is en niet tot de kulturen der Middellandsche Zee behoort, hoe vele de invloeden daarvan ook mogen zijn geweest, hoezeer die invloeden

ook de oorzaak zijn, dat deze Indogermaansche kultuur juist dit karakter kreeg, het Grieksche.

Zoo doen wij bij al deze stammen en volken, wij zoeken naar het blijvende element („beharrende") „de kern van alle geschiedenis" [1]), het onnavolgbare, dat in het bloed zit. Wij zien ze uitzwermen in deze bewogen tijden — niet als nomadan, maar als boerenkrijgers met een bovenlaag van het beste Noorder ras; bewegelijk van geest, vol ondernemingslust, open voor wat kulturen in een verdergevorderd stadium boden, met een vergankelijke bouwkunst in hout, een dichtkunst zonder schrift en een religie zonder kerken en priesters. Lang mijden zij de steden en steedsche kultuur; is het wonder dat het lang duurde eer wij hun spoor vonden, dat zich minder zichtbaar afteekende dan dat van kulturen, die in een later stadium verkeerden en meer „beschaving" hadden?

2. AZIË.

2a. De Ariërs.

Wij beginnen de bespreking der verschillende stammen met een der allerbelangrijksten, een der meest begaafden, waarvan de invloeden eerst op Griekenland, daarna op de Christelijke kunst en godsdienst van diepgaanden en verrijkenden aard zijn geweest, ook nadat hun kulturen reeds lang door rasvermenging haast onherkenbaar verbasterd waren.

Ook de Ariërs zijn eens ontstaan, eens geworden tot iets eigens, dat anders was dan de andere Satem groepen. Waar en wanneer? Men heeft daar reeds vroeger naar gezocht en kwam op de omgeving van de hoogvlakte van Iran. In den tijd toen de wetenschap der spade nog in haar kinderschoenen stond, heeft men ook gemeend in deze omgeving het uitstralingsgebied der Indogermaansche kulturen te moeten zoeken. Thans weten wij dat het niet eens het oorsprongsland der Arische groep is. Trouwens de taalgeleerden zijn van meening dat de Satem talen een jonger stadium vertegenwoordigen (als taalvorm) dan de Kentumgroep, zoodat dit ook een moeilijkheid zou opleveren, indien de kulturen dier groep

---

[1]) Inleiding blz. 6.

uit dit gebied afkomstig zouden zijn. Wel ligt Iran op een allerbelangrijkst knooppunt van vroege en late kultuurinvloeden. Ariërs noemden deze menschen zich, en dat deden zij reeds voor zij in stammen uiteenvielen: in Indiërs, Meden, Perzen en andere, kleinere groepjes. Komend van de Midden-Donau, of de Beneden-Donau, zijn hun voorvaderen in den Jongsteentijd doorgedrongen tot in de Zuid-Russische gebieden aan de Zwarte Zee (zie kaartje blz. 39) als landbouwers, maar nog meer als veeboeren, zooals bij de heele Satemgroep de veeteelt meer op den voorgrond stond. Wat beteekent hun naam? Wolfgang Schultz zegt hiervan: „Zij noemen zich Ariërs, wat zooveel als „de verwanten", door vriendschap en bloedsverbondenheid verbondenen beteekend moet hebben. In den naam Iran zit dezelfde beteekenis, want Iran is (over den vorm Eran) uit Arjan, dat beteekent „Ariërland" gevormd, overeenkomstig de klankwetten. Iraniër beteekent dus niets anders dan bewoner van het Ariërland, dus Ariër ... Met Arisch is dan niet b.v. de taal bedoeld, maar het **ras**. Uitdrukkelijk spreken de Indiërs van de lichte „Arische kleur" in tegenstelling met de donkere kleur der platneuzige oorbevolking van hun land. De Iraniërs verbinden de uitdrukking Arisch met edele afkomst"[1]).

Hiermee raken wij het rasvraagstuk aan. Dat het menschen waren, die de Indogermaansche kultuur meebrachten, daaraan twijfelt niemand, dat zij wisten wat een blank ras was, kan uit hun eigen overlevering bewezen worden. In hoeverre zij in den tijd vóór hun splitsing (dus vóór 2000) tot het Noordras behoorden, moeten wij grootendeels afleiden uit de gegevens van latere tijden, als zij in Indië, Perzië enz. zijn aangekomen. Toch weten wij wel iets: Zuid-Russische grafheuvels uit den overgangstijd van steen naar brons bevatten geraamten, die tot het Noordras behooren en blijkbaar tot de bovenlaag der bevolking gerekend moeten worden. Na 1500 v. C. overheerschen dan daar weer de rondkopvormen, hetgeen uitkomt, omdat de meeste „Iraniërs" dan reeds weer verder getrokken zijn.

Er bestonden bij de Perzen en Indiërs merkwaardige overleveringen, die mogelijkerwijs nog naar een verder teruglig-

---

[1]) Arische Rassenhygiene in der Religion der alten Perser in: Volk und Rasse 1932. Afl. 3.

gend verleden wijzen dan den tijd, toen hun voorouders aan de Donau woonden. De Perzische sagen (Awesta), over het „Oorsprongsland der Ariërs", vertellen: „Daar zijn tien wintermaanden, slechts twee zomermaanden" — en in het Indische wetboek van Manu komt de plaats voor: „Eén jaar is voor de Goden een dag en een nacht. De indeeling: gedurende het halfjaar, dat de zon naar het Noorden voortschrijdt, is het hun dag, het halfjaar dat zij naar het Zuiden voortschrijdt, hun nacht." (I. 67). Deze voorstellingen kunnen niet in het Zuiden zijn ontstaan. Hoever Noordwaarts wijzen zij? Ook bij de Grieken zullen wij enkele merkwaardige dingen op dit gebied vinden.

Hoe weten wij, dat de latere Arische Indiërs, Meden en Perzen eens één groep zijn geweest? Behalve aardrijkskundige namen van Indisch-Perzische afkomst in Zuid-Rusland, leveren de oudste religieuse liederen een sterk bewijs. Reeds de taal der oudste Rigveda-hymnen (Indisch; wij noemen het Sanscriet) en der oudste liederen van de Awesta (der Perzen), vertoont nauwste verwantschap, maar ook de inhoud bevestigt dit. Wij kunnen daaruit opmaken dat de ongedeelde Ariërs reeds hymnendichtkunst kenden. Beide hadden zij een cultus van het vuur, dat wil zeggen: aan het vuur was een voorstelling van heiligheid verbonden, zooals wij dat bij de Noordgermanen ook aantreffen in de heiligheid van den haard. Wanneer Noorsche boeren naar IJsland uitweken, namen zij soms een schep aarde van de haardplaats mee; ook bij de Romeinen vinden wij ditzelfde in anderen vorm terug. (Vestaalsche tempel). De koe was aan beiden „heilig"; het paard, trekdier zoowel voor strijd- als renwagen. De oudheidkunde vervolgt het spoor der Ariërs o.a. door het beschilderde aardewerk met bandversiering, waarop als teeken reeds in het Donaugebied het hakenkruis voorkomt, dat dan in Indië als heilsteeken een groote rol zou spelen. Dit teeken kennen de volken met oorspronkelijk semitische talen niet en het zijn weer de Philistijnen met hun Noordras bovenlaag die het naar Palestina brengen.

Doch wij dwalen af. De bewijzen van de oorspronkelijke éénheid der Ariërs zijn vele en worden niet betwijfeld. Wij wenden ons nu tot de Indiërs, als die groep wier godsdienstige vormen en namen den ouderen vorm vertegenwoordigen.

2b. De Indiërs.

Wij moeten onze voorstelling van deze groep, die in meerdere golven naar het Vijfstroomenland trekt, vooral niet laten beïnvloeden, door wat wij van de latere Indiërs weten. Wij moeten de beide meest bekende dingen: kastenwezen en zielsverhuizing zelfs heelemaal weglaten; daarover dus later. Hoe moeten wij ons hen dan wel voorstellen, hoe trokken die scharen, in wier midden de oudste Veda-hymnen zijn ontstaan? Zij trokken als boeren-krijgers in stamverband, of waarschijnlijker nog als groepen van sibben (geslachten), die voor deze veroveringstochten een hertog als aanvoerder kozen; adelboeren in den rechten zin (adel — edel — odal), die weiden en akkerland zochten. Deze hertogen of koningen (râjan = latijnsch rex, bet. koning) werden gekozen, soms waren zij reeds erfelijk. Maar het was geen „absoluut" koningschap, de koning was afhankelijk van den wil der volksverzameling. Het volk brengt hem vrijwillig geschenken en veel meer dan aanvoerder in den krijg is hij niet. Zangers ondersteunt hij met geschenken van vee, kostbare mantels en goud, evenals priesters. De koning heeft een huispriester, maar een priesterkaste ontbreekt geheel. Dat blijkt ook hieruit, hoe (evenals bij de Perzen) de vuurcultus werd uitgeoefend door het hoofd der familie en bij gemeenschappelijke feesten eerst een priester de handelingen uitvoerde.

Al deze dingen doen ons denken aan wat b.v. Tacitus van de Germanen 1500 jaar later weet te melden, het is haast letterlijk hetzelfde, ook wanneer zij dan in het nieuwe land veroverend binnenstroomen, golf op golf, waarschijnlijk gedurende een paar eeuwen. Hun „beschaving" is niet zoo groot, hun kultuur, en vooral hun aanleg voor kultuur des te grooter. De bevolkingen, die zij aantroffen, waren geen onbeschaafde inboorlingen, maar leefden in volkrijke versterkte steden, in georganiseerde staten, met vorsten in rijke residenties. De indringers zullen deze bevolking ten deele verdrongen, ten deele onderworpen hebben, maar een ding staat vast: zij hebben zich niet in de steden neergezet, zij vormden dorpsgemeenschappen; zij waren immers boeren! Klinkt het niet, als waren wij in den tijd der volksverhuizing in Europa? Wat gaf hen dan het overwicht? Hun jeugdige kracht en overmoed, hun onverdorven aard. „Niet het aan-

tal, niet de bewapening of de hooger ontwikkelde kultuur, ook niet een of andere vorm van staatswezen hebben de verschillende Indogermanenstammen tot de heerschende geslachten in hun verschillende landen gemaakt, maar **alleen de geërfde aanleg van een ras, dat voorbestemd is de „heeren" te zijn,** die bij alle volken met een Indogermaansche taal zich ontwikkeld hebben tot die kenmerkende vorm **van adelboeren"** [1]).

De oudste stukken van de Rigveda zijn wellicht ontstaan nog tijdens den trek en dan in het nieuwe land, den Pendschab. Rivier-, plant- en diernamen bewijzen dit. Zijn de Indiërs dan nog van zuiver Noordras? Zeker niet! Günther zegt: „Het is niet waarschijnlijk dat de Indiërs het Vijfstroomenland bereikt hebben als een groep van menschen, die zeer overwegend tot het Noordras behoorden. In het gebied van het beschilderde aardewerk hebben de donkerharigen vóór de komst der kolonisten uit Midden-Europa waarschijnlijk overwogen, en daarna zal het Noordras slechts een sterk onderdeel hebben uitgemaakt en alleen in de geslachten der leiders duidelijk zichtbaar overwogen hebben" [2]). „Het oudste inschrift, dat de Indiërs of tenminste een deel der Indiërs noemt, bevindt zich in Klein-Azië (ten Oosten van Angora, Boghaz-Köi) en is uit den tijd van omstreeks 1400 v. C. Daar worden de Indiërs met den naam genoemd, dien zij zichzelf gegeven hadden: Hari, dat is „de blonden". Hari, „de Blonde", is ook later als bijnaam voor goden en helden overgeleverd" [3]). Blondheid en lichte huid zijn de eeuwen door **het** kenmerk voor edele aard gebleven, maar vermenging met „de zwarten" is reeds vroeg begonnen. Zij zijn zich hun blondheid en „schoonneuzigheid" bewust geworden tegenover die donkere en „neuslooze" bevolking en daarom noemden zij zich met dit meest opvallende kenmerk, Hari.

Groote veranderingen hebben dan plaats, als de heerschappij uitgebreid wordt naar het Gangesgebied met zijn zoo ander klimaat. De paardenfokkerij kon op den duur niet gehandhaafd worden, andere runderrassen pasten bij het

---

[1]) Günther: Die Nord. Rasse bei den Indogermanen Asiens, blz. 26.
[2]) Blz. 34.
[3]) Blz. 23.

andere klimaat en naast hun uit Midden-Europa meegebrachte graansoorten komt de rijst. Overrijk en weelderig is de natuur, warm het klimaat, het is niet het „landschap" dat het Noordras vormde. Ook al waren de goden, die zij van de oorbevolking overnamen „zwart", tegenover hun eigen blonde lichtgoden, alles wijst er op dat zij veel overnamen, toen ook zij zich in de steden gingen vestigen. De oude krijgers werden „ridders", die als een zwaardadel boven de boeren kwamen te staan en het priesterschap, dat eens de huisvaders uitoefenden werd monopolie van een kaste: de Brahmanen. Deze groep ontwikkelt zich tot de bovenste kaste, die zich dan tot bijzondere plicht stelt, raszuiver te blijven. „Varna", kaste, een begrip dat wij nog gebruiken, doch dat toen een bijzondere beteekenis had, beteekent niet anders dan kleur, waarmee duidelijk wordt, dat het Indische begrip ten nauwste met ras samenhing. Thans duikt ook de leer der zielsverhuizing op en ontstaan reusachtige tempels met godenbeelden en de frissche, harde Noordergeest, die het oude tijdperk kenmerkte, wordt vervangen door een weeker en teerder gevoel, door een ongekende vergeestelijking en een wereldbeschouwing, diep en grootsch.

Dat het geloof aan de zielsverhuizing, deze religieus-metaphysische voorstelling van wedergeboorten algeheel in den eersten tijd ontbreekt, doet reeds vermoeden, dat het van vreemde afkomst is. Leopold von Schröder wijst er op, dat de oudste vorm de voorstelling van het telkens weer **sterven** is. „De bleeke macht van den dood verschijnt hier als het schrikbeeld, dat de beangstigde arme zielen jaagt van het éene bestaan in het andere en hen nergens een rustige woonstee gunt. Slechts **één** mogelijkheid is er, zich voor dit gevaar te beschermen, zich van deze kwellende angst te bevrijden, en dat is, dat men den dood en zijn machten door bepaalde offers tevredenstelt, — zoo wordt geheel in den geest van dien tijd der Brâhmana's geleerd. Alleen zóó kan men zich van den steeds vernieuwden dood verlossen en in het rijk der onsterfelijkheid ingaan" [1]). Von Schröder vermoedt dat deze voorstelling uit het bijgeloof der oorbevolking is voortgekomen. In ieder geval is deze heele angstvoorstelling geen Noordreligie en niet oorspronkelijk voor

---

[1]) Indiens Literatur und Cultur, blz. 247.

de Arische Indiërs. „Dit vreeselijke en zwaar drukkende geloof" bepaalt zich niet tot de dogmatiek van wijsgeeren en priesters, maar doordringt het denken en handelen van het geheele volk [1]).

Een zwoele, drukkende atmospheer van erotiek naast beteugeling der zinnen, van onbegrijpelijke zelfkastijding, van een dor en eindeloos uitgebreid offerritueel, komt langzamerhand in de plaats van den vrijen Arischen geest van weleer. De macht van een priesterkaste vestigt zich: in hun handen berust het offerwezen; en hoeveel wordt geofferd! Er zijn offers die weken, maanden, ja zelfs jaren in beslag nemen, en slechts het offer bevrijdt van „het troostelooze", het gaan door „onmetelijk wijde tijdruimten, door oneindig veel lichamen . . . tot de geloovige eindelijk, eindelijk na zoo vaak mislukken het doel misschien bereiken kan" [2]).

„Bij de ontzettende ingewikkeldheid, de drukkende omslachtigheid der vele vormen van het ritueel", merken wij „dat de meest karakteristieke zijde dit is, dat de spreuken, formules en handelingen juist als tooverspreuken, tooverformules en tooverhandelingen worden beschouwd.... en de kundige priester is het, die deze geweldige macht in zijn hand heeft" [3]). De Brahmaansche theologen gaan later zoo ver „het offer als de eigenlijke drijvende en scheppende Potentie in de natuur, in het menschenleven en zelfs in de godenwereld" te denken en voor te stellen [4]). Zelfs „goden en demonen strijden niet met wapens, maar — offer tegen offer!" [5]). Ten slotte verklaren deze machtige Brahmanen, die over het offerritueel beschikken, dat zij zelf goden zijn [6]).

Onmetelijk is de afstand van hier naar de huisvaderpriester van den Vedatijd.

De zielsverhuizing kreeg langzamerhand de edelere voorstelling van het opklimmen in ieder volgend leven op een hoogere trap naar het voorbeeld der opeenvolgende kasten. „De systematische ontwikkeling van het geloof der zielsverhuizing en het kastenwezen ondersteunen elkaar en wij

[1]) Blz. 85.
[2]) Blz. 93.
[3]) Blz. 117.
[4]) Blz. 137.
[5]) Blz. 139.
[6]) Blz. 146.

moeten ons hun groei gemeenschappelijk voorstellen. De Brahmanen bevorderden ook gaarne de ontwikkeling en verbreiding van dit geloof, omdat de beangstigende voorstelling van een gaan door eindelooze smartelijke levens hun dienstig was als een geweldig schrik- en dwangmiddel der bijgeloovige geesten" [1]).

Wij hebben hier alles bijeen: de priesterkaste die geen mensch ontberen kan om tot het heil te komen, angst, bijgeloof, ascese, monnikswezen, een zich afkeeren van „de wereld", een zich afwenden van vergankelijke goederen en vreugden. Ook hier, bij het begin der Indische Middeleeuwen worden wij herinnerd aan het begin onzer eigen Middeleeuwen — en zoover als die van onzen heidenschen tijd afstonden, zoover staan ook deze dingen in Indië af van den Vedatijd. Wij bevinden ons dan omstreeks 600 v. C. Weldra zal Boeddha verschijnen, de groote leeraar en aristocraat, die vooreerst zijn volgelingen vond in de hoogste kasten. „De scherpe tegenstelling tusschen Boeddhisme en Brahmanisme van latere eeuwen, is voor een groot deel van jongeren datum" [2]). „Eerst langzamerhand is zijn leer meer en meer naar de lagere volkslagen afgegleden en wel op niet-Indischen bodem" [3]). De hiervoor beschreven uitersten van priesteroverheersching waren echter nog niet zoo ver gevorderd, toen Boeddha leefde, evenmin als het kastenwezen, zooals het wetboek van Manu dit leert. Boeddha was dan ook niet in die mate een strijder tegen het kastenwezen als men gemeenlijk denkt [4]). Eerder moeten wij het ons andersom voorstellen: het Boeddhisme en verwante stroomingen werkten een rasvermenging in de hand en nu werden de wetten verscherpt, opdat de samenleving niet zou uiteenvallen [5]).

Doch hoe ontstonden die kasten? Oorspronkelijk waren er slechts Ariërs (àrja) en niet-Ariërs (anàrja), twee kleuren (al behoorden de gekleurden ook tot velerlei rassen). Tegen het einde der Rigvedatijd (1000 v. C.) zijn er wel standen: priesters, ridders, boeren en de niet Ariërs, dus vier, maar kasten zijn het nog niet en iedere Ariër kan nog zijn eigen

---

[1]) Blz. 251.
[2]) Blz. 254.
[3]) L. Schemann: Die Rasse in den Geisteswissenschaften II, blz. 26.
[4]) Schröder, blz. 254.
[5]) Blz. 411.

priester zijn. Eerst 3 of 4 eeuwen later wordt van kasten gesproken. Het blijkt dat dan de kruisingen talrijk zijn geworden en er wordt niet alleen tusschen wit (blank) en zwart (bruin) onderscheiden, maar er is een heele reeks van kasten. Het doel der kastenwetgeving was nu verdere verbastering tegen te houden en de Brahmanen, oorspronkelijk zangers en priesters der hertogen en koningen, hebben zich tot de bovenste kaste verheven in eeuwenlangen strijd tegen den adel. Nog heden is de kern der Brahmanen door een lichtere huid gekenmerkt, maar „door het opnemen van niet-Arisch bloed werden in den loop der eeuwen Indiërs tot Hindoes, uit Indischen geest de Hindoegeest, die van de Indogermanen ten slotte nog slechts iets wat men aanleeren kan bewaarde, de taal" [1]). En toch mogen wij de poging tot reinhouden van het bloed niet gering achten. Schemann zegt daarvan: „Voordat echter een volk, dat in zijn kern toch Arisch was, zoo ver van ons kwam af te staan, moest een proces van vermenging hebben plaatsgehad, dat niets kon tegenhouden, hoewel zich al die krachten er tegen weerden, die binnen menschenbereik liggen. Wat de Brahmanen hier aan scherpzinnigheid, energie en volharding tot stand hebben gebracht om tenminste in theorie aan de zuiverheid vast te houden en in de praktijk er zoo min mogelijk afbreuk aan te laten doen, heeft altijd de grootste bewondering gewekt. In het wetboek van Manu bezitten wij de geweldige kanon, waarin deze wijsheid opgeborgen is. Eeuwen hebben er aan gewerkt, maar het kan ook gezegd worden, dat het zijn tijd eeuwen vooruit was, dat nog heden . . ., geen betere regels in den geest van raspolitiek en eugenetica denkbaar zijn, vooral wat betreft zifting (selectie) en inteelt" [2]). „Wat aanvankelijk instinct was, werd mettertijd steeds meer doordacht en uitgewerkt, steeds bewuster verwerkelijkt. De scherpste maatregelen zijn blijkbaar eerst als reactie tegen reeds ingetreden misstanden genomen, de boeien van den kastendwang in hun volle verschrikking eerst gesmeed, toen het Boeddhisme hen dreigde te verbreken" [3]). Het doel der rasverbetering (of rasinstandhouding) kan alleen bereikt worden door strenge

[1]) Günther: Die Nord. Rasse enz. blz. 41.
[2]) Schemann II, blz. 20.
[3]) II, blz. 21.

huwelijksbepalingen en een streng familierecht, terwijl het **gezondhouden van het ras** (eugenetica) slechts mogelijk is, wanneer het ongezonde niet voortteelt of vermeden wordt; door bepalingen over inteelt, en het uitstooten der ziekelijken en mismaakten uit de kaste streefde deze wetgeving hiernaar. Wij behoeven niet te verzwijgen dat „de z.g. verworpenen in een ellende werden gestooten, waar de Europeaan van gruwt" [1]), en dat wij andere mogelijkheden hebben, die tot hetzelfde doel kunnen voeren. „Wanneer toch daarentegen algemeen verzekerd wordt, dat deze uitgestootenen, zonder naar verbetering van hun lot te streven, dit allerhardste in stomme berusting dragen, omdat zij meenen, dat dit in de wereldorde zijn grond vindt, dan kan dit alleen uit de religieus-metaphysische waan der wedergeboorten verklaard worden, die als gemeenschappelijke achtergrond over alle sociale scheidsmuren heen, achter alle Indiërs staat en ook den Tschandala, den Paria het vonkje hoop geeft, dat hij van noode heeft om te leven. Kastenwezen en de voorstelling der wedergeboorten vullen elkaar aan, zooals zij ook tezamen zich ontwikkeld hebben. Bijna zou men zeggen, zij zijn lichaam en ziel dezer voorstellingswereld. Ook deze ziel, die meer dan bij welk volk ook, den voorrang had ... is echter niet denkbaar zonder rangen, en dat wil hier zeggen, zonder ras" [1]).

Wij hebben wat lang stilgestaan bij deze „ontwikkeling", omdat wij die moeten leeren zien als verbastering, niet als ontwikkeling, maar verwording (bezien van het Noordstandpunt uit), een soortgelijke verwording als ook andere Indogermaansche kulturen hebben ondergaan, eindigende in kultuurloosheid.

Maar het beeld is zeer onvolledig; wij hebben nauwelijks gerept van al het groote, dat deze kultuur in haar bloeitijd heeft voortgebracht, in den tijd dat de verbastering nog niet het eigen leven had verlamd, maar waar de bewustwording van het eigene en de afweer van het vreemde onvergankelijke kultuurwaarden schiepen. Deze waarden lagen niet op het gebied der wijsbegeerte en der religie, maar op beide als een eenheid. Het „denken" zat deze Arische Indiërs in het bloed, maar hun denken was nooit zonder religie; en religie

[1]) Schemann II, blz. 23.

zat hen in het bloed, maar hun religie was nooit zonder wijsbegeerte. Daardoor heeft in Indië **volmaakte vrijheid van denken** geheerscht. „En, let wel, het is geen vrijheid, die de leeken (zooals bij ons) brok voor brok den tegenstrevenden priesters uit de handen hebben moeten wringen, maar deze meest absolute vrijheid is als het ware een organisch bestanddeel der Indo-arische religie, zij spruit er uit voort, natuurlijk, zonder tegenspraak, vanzelfsprekend. Daarom is het daar ook de religie die de wetenschap draagt, die zonder vrijheid van denken niet kan bestaan. De prestaties der Indo-ariërs op het gebied der wiskunde, der taalkunde enz. zijn alle verweven met hun „erkenntnistheoretisch-religiösen" denkbeelden" [1]).

Kunnen wij hiermee in dit verband niet volstaan? Is er hooger lof denkbaar, voor ons, hun verre bloedverwanten, die zoeken naar dat, wat zij in hoogste volkomenheid bezaten? Wij als Germanen, zijn anders, onze kultuur zou ook, als zij zichzelf kon zijn, anders zijn, maar ook wij kunnen geestelijk niet leven zonder deze vrijheid, en wij moeten haar nog missen. Religie en wetenschap verdragen elkaar bij ons nog niet en de kunst vindt in de religie niet den steun, die zij behoeft, — tenminste niet in de officieele religie. Onze kultuur is als een gelijmde pot en de scheuren loopen dwars door het gemoed van den enkeling.

Het ligt niet in ons vermogen en het is hier niet de plaats in te dringen in de diepten van dit religieuse denken en deze wijsgeerige religie. Wij kunnen dus ook niet op dat wijzen, wat het als voortbrengsel van één bepaald volk, toch als behoorend tot het Noordras kenmerkt, maar dit ééne, die vrijheid kan een oogenblik als een scherpe lichtflits de verwantschap doen voelen. En wie waren de dragers dezer wereldbeschouwing en de bouwers er van tevens? Dat waren die standen (later kasten) die het zuiverste Noordbloed hadden, zij die van nature de leer der zielsverhuizing, der wedergeboorte niet gekend hadden, en die hebben geweten, dat ook dit beeld, in den edelen vorm, die zij er aan zouden geven, niet meer dan een beeld was, een menschelijke voorstelling van het onvoorstelbare, dat de massa voor werkelijkheid

---

[1]) H. S. Chamberlain: Arische Weltanschauung, blz. 79, een boekje dat ons een diepen blik doet slaan in het Indische denken.

hield en waarmee zij gelukkig was en „zalig werd".

De adel-boeren waren denkers geworden, eenzijdig naar ons gevoel; maar daarin tot hoogten opgeklommen, die ons doen duizelen. De Indiërs hebben een literatuur achtergelaten, die duizenden werken omvat, waar zij duizenden jaren aan gewerkt hebben; zooals gezegd, eenzijdig: chronisten waren het niet, op het gebied van geschiedenis en aardrijkskunde hebben zij niets tot stand gebracht, beeldende kunst van groote beteekenis niet geschapen, het lag alles op het terrein van het denken en dichten. Want groote dichters hebben zij gehad, vooral epische. Maar dit denken omvatte veel meer dan ons begrip van wijsbegeerte, het was ook religie en ook wetenschap. Ons is geleerd dat wij de cijfers aan de Arabieren te danken hebben, en weinige weten, dat het de Noordras Indiërs waren, die het hoogste volbracht hebben op het gebied van het abstracte getal. „Merkwaardig", zegt Karl Menninger, „hoe het eene volk naar deze, het andere naar gene zijde aanleg heeft! Een diep begrip voor het reine (abstracte) getal hebben de Indiërs gehad." Zij hebben „een werktuig geschapen om de grootste getallen te benoemen en met het denken (het abstracte denken) te vatten" [1]). De opbouw van ons tientallig stelsel en de wijze waarop wij dit in schrift uitdrukken, door één en hetzelfde cijfer, b.v. een 4, een andere waarde toe te kennen wanneer het op de laatste plaats staat (en 4 is) of wanneer het op de zevende plaats staat (en 4 millioen is), dat is de geweldige prestatie van de Arische Indiërs geweest en wij hebben het van hen (met de cijfers) overgenomen. Wie wil beseffen hoe groot die prestatie is, leze het hier genoemde boek van Menninger. Er is één volk, dat hier dicht aan toe is geweest, de Chineezen — wij zullen later zien, dat aan de wieg der Chineesche kultuur de invloeden van het Noordras zichtbaar zijn.

Wij moeten het bij deze korte aanduidingen laten, maar wijzen tot slot nog eens op het groote verschil tusschen den Vedatijd en den lateren tijd. De kultuur van den oudsten tijd is die van een volk, de latere is die van een kaste, in een taal, die dan de taal der geleerden is geworden, die niet meer volkstaal is, zooals het Latijn dat ook eens zou worden. Dit wijst reeds op verval. Tropisch is de bloei, maar dan

[1]) Zahlwort und Ziffer, blz. 95 en 98.

komt de tijd dat de vorm verstart tot formalisme en de inhoud overwoekerd wordt door het phantastische: een groot volk sterft den rassendood in een klimaat waar het ten gronde moest gaan, als bovenlaag over een bevolking, waar het op den duur mee zou vermengen, alle kastenmuren ten spijt, een bevolking die hier **haar** landschap had en die met het bloed ook de kultuur zou verbasteren. Brahmanisme werd Hindoeïsme. „De Hindoegeest vervreemde zich hoe langer hoe meer van de oude Ariërs en schiep de Hindoegoden met hun veelhoofdige en veelarmige wangestalten, doorgloeid van zinnelijkheid, wreedheid en wildheid" [1]), die ook naar Nederlandsch-Indië kwamen. De oude Arische „wereldvroomheid" had plaats gemaakt voor een „hiernamaalsvroomheid" naast het weerzinwekkendste bijgeloof.

Nog het wetboek van Manu bepaalde: „Wanneer een Brahmaan, die een huisgezin heeft, die ziet dat zijn huid gaat rimpelen en zijn haar vergrijzen, den zoon van zijn zoon aanschouwt, dan ga hij heen in het bosch." Wanneer hij dus zijn plichten had volbracht in staat en gemeenschap, wanneer hij voor de voortplanting van zijn geslacht had zorg gedragen, dan trok hij alleen of met zijn vrouw de eenzaamheid in; na de „leerjaren" en „huisjaren" kwamen dan ten laatste de „woudjaren", waar hij zich verdiepte in de beteekenis van „wereld" en „ik", waar hij de laatste trede van dit leven beklom door het vinden van het „ik" in „Bráhman". Hier vond de reeds in den vroegsten tijd aanwezige neiging tot een zich verdiepen in de geheimenis des levens bevrediging, zonder tot een hiernamaalsreligie te ontaarden (ontaarden, waar het **zijn** aanleg betreft!). Hier vond een tak van de groote Indogermaansche familie een hoogste vorm voor zijn wereldgeloof, dat hier nooit „historisch" is geworden.

2c. De Iraniërs.

Op het gemeenschappelijk uitgangspunt van Indiërs en Perzen hebben wij gewezen, hun talen zijn eens niet anders dan dialecten van één taal geweest, hun goden hebben de-

[1]) Oldenberg, naar Günther: die Nordische Rasse enz., blz. 48.

INDIËRS.	IRANIËRS.

2000—1500 v. C. nog gemeenschappelijk in Zuid-Rusland.

ARISCHE TIJD.

1600 begin trek naar N.W. Indië.	
1800-1000 Veda's en Upanishaden.	
1000-800 opkomende macht der Brahmanen.	...... Meden naar Iran.
	900 Perzen naar Iran.
	700-600 beiden versmelten.

MIDDELEEUWEN.

600 begin der kasten.	
570 Boeddha geboren. Heldendichtkunst.	560 vereeniging der staatjes tot één rijk.
	565 reformatie van Zarathuschtra.
	400 Perzië is het grootste rijk der oudheid.

VERVAL.

400 Het niet-Arische komt naar boven.
327 Inval Alexander de Groote, 330 onderwerpt hij Perzië.

	250 herleving onder de Parthen (Perz. stam).
120 v. C.—400 n. C. Indo-Skytisch rijk (der Saken) herleving van Indog. kultuur;	228-651 n. C. heerschappij der Sassaniden.
—— vervalt meer en meer in Hindoeïsme.	651 de Arabieren veroveren Perzië.
± 800—1536 Mongolen overheersching.	

zelfde namen gehad, hun eeredienst was dezelfde en toch zouden beide volken zoo ver uit elkaar groeien, dat later de overeenkomst aan de oppervlakte niet meer merkbaar is. Hoe kan dat? Beide kulturen zijn gedragen door sibben van het Noordras, die de leiding hebben, maar zij zouden in geheel andere omgeving komen en aan geheel andere invloeden blootstaan. De Indiërs zaten betrekkelijk afgezonderd, de Perzen daarentegen zouden al zeer vroeg met de semitische wereld en later met de Grieken in aanraking komen. Hun geschiedenis is een geheel andere. Zijn het uitsluitend „de invloeden der omgeving" die dit verschil bewerkstelligen, of is er ook verschil van aanleg? Wij kunnen dat niet meer nagaan, maar slechts vermoeden. Wij weten dat zij, reeds vóór zij zich van het Arische oorsprongsvolk losmaakten, niet meer van zuiver Noordras kunnen zijn geweest, al heeft het Noorderbloed in de leidende sibben zeker sterk overwogen. Naast de invloeden der omgeving kan dus ook bijmenging van verschillend vreemd bloed, reeds toen, maar vooral later, van invloed zijn geweest.

Wat bij beiden opvalt, is de groote aanleg voor religie, maar ook die uit zich zeer verschillend. Zien wij in Indië een religie en een denken, dat de meest uiteenloopende wijsgeerige richtingen in zich bergt en in de grootste vrijheid tot ontwikkeling laat komen, bij de Perzen zou een godsdienst „gesticht" worden, daar zou een „hervorming" plaats hebben: „het Mazdaïsme is de eerste bewuste heilsleer en godsleer en vertoont daarmee reeds de trekken van een zekere godgeleerdheid, een theologie" [1]) — het zou „de moeder der wereldgodsdiensten" worden, zooals Strzygowski zegt. Misschien is dit wel wat veel gezegd, maar een kern van waarheid zit er zeker in. Wanneer wij naar verwantschap met andere Indogermaansche vormen van religie zoeken, dan valt die met de Grieken van den Homerischen tijd en met de Germanen op.

Zooals gezegd, vele godennamen zijn bij Indiërs en Perzen gelijk en men heeft hier, evenals bij Grieken en Germanen van polytheïsme (veelgoden geloof) gesproken. Dit is echter niet juist. Zooals B. Kummer voor de Germanen aantoont dat zij eigenlijk één God hadden, hetzij onder dezen of onder

---

[1]) Günther, die Nordische Rasse enz., blz. 103.

TALEN-SCHEMA.

Kentum-talen	Grieksch Italisch (later Latijn) — Romaansche talen Keltisch Tochaarsch Germaansch
Satem-talen	Indisch Medisch Perzisch Sakisch - Scythisch Thrakisch - Phrygisch (later Armeensch) Illyrisch (later Albaansch) Baltisch Slavisch

Wat de namen Kentum- en Satem-talen betreft, het volgende: de k. klank is in een aantal talen verzacht tot een s. Zoo is 100 in het Latijn centum (c als k gesproken) en in het Indisch satem (s als sch gesproken), oud-Iraansch satem.

De Satem-talen komen dus uit die taal voort die de k verzachtte, hetgeen gebeurd zal zijn, toen de volkengroepen die Satem-talen spreken, nog min of meer een geheel vormden.

---

genen naam, en niet één god voor dit en een anderen god voor dat (zooals de R.K. beschermheiligen), zoo zegt ook L. von Schröder van den Vedatijd, dat er een neiging is die daarheen voert „dat al die verschillende godengestalten in den grond in het geheel niet van elkaar verschillen, dat zij alle ten slotte toch slechts Een zijn, dat uit dien Eenen zij allen zich ontvouwen .... een neiging naar Pantheïsme" [1]. „Ook dit moeten wij bij de Vedagoden naar voren brengen, dat velen hunner een gemeenschappelijk terrein voor hun werking hebben, dat zij zich in wezen en functies ten deele geheel dekken, en eigenlijk slechts een eenigszins andere opvatting van dezelfde verschijning voorstellen" [2]. Bij het Noordras schijnt dit dan tot pantheïsme te worden, wanneer het denken er zich meester van maakt en het tot een systeem vormt.

Ditzelfde kenmerkende geloof voor de vroege Indogermaansche kulturen moeten ook de Perzen (en verwante stammen) gehad hebben, tot dan een groote verandering, een hervorming dit geloof in een bepaalde richting zou doen groeien. „Tegen het eind der zevende of aan het begin der zesde eeuw v. C. — dus lang voor andere godsdienststichters, voor Boeddha en de groote Israëlitische profeten — stond uit een Oost-Iranisch geslacht een man op, namens Spitama, die later den bijnaam Zarathuschtra kreeg. Van hem ging een hervorming en verheldering der overgeleverde Indoïranische godenleer uit, die weldra het Perzische geloof belangrijk zou doen verschillen van het Indische [3].

Het groote allesbeheerschende verschil was de tegenstelling: **goed—kwaad**, een tegenstelling, die weliswaar aan alle godsdiensten bekend is, maar die bij Grieken en Germanen b.v. weinig op den voorgrond komt. Bij het Mazdaïsme van Zarathuschtra beheerscht deze tegenstelling alles, echter niet in een vorm zooals wij die kennen. „Direct uit het Indogermaansche erfdeel stamt bij Zarathuschtra de vereering voor een goddelijke **wereldorde**, een orde, die bij de Indiërs als „ritam" en als „ascha" (= heil of recht of orde) bestaat". Het is de „kosmos" der Grieken, de „ritus" der Romeinen

---

1) Von Schröder, blz. 76.
2) Blz. 77.
3) Günther, blz. 103.

en „Midgaard" der Noord-Germanen. „Familie, Staat, recht, godsdienst, loop van het jaar, het geestelijk leven en zedelijke waarden, zij staan allen in betrekking tot deze „zinrijke orde" der wereld, en deze voorstelling van wereldorde vinden wij in het leven der volken dezer aarde slechts bij de Indogermanen" [1]). Aan deze Indogermaansche orde stonden de niet-Ariërs in den weg, zij die een opvatting van huwelijk en samenleving hadden, die vijandig stond tegenover de Indogermaansch-Arische orde. Daarom waren zij het kwade en was het Arische het goede: Wat het edele Arische bloed bevorderde was goed, wat het schade toebracht kwaad, wat naar Arischen aard was, was zedelijk, wat anders was, was onzedelijk. Dit goede en dit kwade waren in voortdurenden strijd en betrokken den mensch ieder oogenblik van zijn leven in dien strijd; God stond tegenover een tegen-God, en de mensch streed mee. Hij schikt zich niet, maar strijdt, en hij strijdt, door als een Pers te leven, dat is: hoog-gemoed, („hoogmoedig"), strijdlustig, rechtschapen, het edele bloed voortplantend en den akker bebouwend en bovenal door **waarheid.** Vasten en ongehuwd blijven was verboden, als het leven stremmend: „Wie niet eet, heeft geen kracht de waarheid in daden te ondersteunen, een flinke boer te zijn en flinke kinderen te verwekken." Alles wat het leven opvoerde was plicht: zedelijke reinheid bovenal, maar ook het bebouwen van den akker, het fokken van vee, het kweeken van vruchten, het is alles levenbevorderend, heilbrengend, het is een deel van den strijd tegen het kwade, want wanneer er overvloed van graan is, zweeten de booze geesten (Diws) van woede. „Wat is het innerlijkste wezen der religie? God sprak: Wanneer men veel graan verbouwt, o Zarathuschtra. Wie graan zaait en verbouwt, die verbouwt heil, die bevordert de religie" (— want die is alleen bij de Arische boeren en niet bij de vijandige nomaden!). „Wie bewijst de aarde den grootsten dienst? God sprak: Hij die veel graan, veevoer en voedzame planten verbouwt, of water op het waterarme land brengt" (door bevloeiïng). Het lijkt vreemd, en toch zijn deze menschen vroeger voor nomaden gehouden, deze boeren in het diepst hunner ziel. Spreekt niet de Indogermaansche

[1]) Günther, blz. 104.

geest van adelboeren uit het volgende:

De aarde geeft bevrediging,
wie op de akkers zaait het zaad
en water op de droogten brengt.
Niet gaarne ligt de aarde braak
en ongeploegd, die wacht den ploeg
en 't goede van den boer verlangt —
Zooals een schoone vrouw, die reeds
sinds lang geen zonen had
en 't goede van haar man verlangt.

(Widewdat 3, 23.)

De liefde tot plant en dier is bekend genoeg: is de Perzik niet de Perzische appel en hebben zij niet de roos veredeld? Perzische vorsten verzorgden eigenhandig hun tuin, wat den Grieken verbaasde, die dit slavenwerk noemden en de aardsche „paradijzen", de plant- en dierentuinen der Perzen waren zoo schoon, dat de naam op het hemelsche paradijs kon overgaan. Doch dat is alles reeds veel later.

Het vermoeden is uitgesproken, dat de Perzen een minder dunne bovenlaag van Noordras-sibben hebben gevormd dan de Indiërs; in de literatuur wordt een onderdrukte oorbevolking niet genoemd en hoewel wij weten, dat zij eerste klas kweekers en fokkers zijn geweest, vinden wij bij hen niet deze strenge bepalingen tegen vermenging met ander ras als bij de andere Indogermaansche volken. Was hier minder oorzaak voor in den beginne? Dat zij zich even sterk als b.v. de Indiërs van den tegenstelling bewust waren, spreekt alleen al uit hun godsdienst. De nomaden der Zuid-Iraansche vlakten, die „roovers", die wel krijgers maar geen boeren waren, die wel vee hielden, maar geen „geordende" boerensamenleving kenden, zijn de goddeloozen: alleen boeren zijn vroom in hunne oogen.

Dat de Perzen schoon waren om te zien, schoon ook in onze oogen, bewijzen de vele berichten van Grieken en Romeinen, (die Günther opsomt); en wat zij schoon noemden, was schoon naar het schoonheidsbeeld van het Noordras. Hun samenleving was in den ouden tijd, toen zij het nieuwe land introkken, als die van alle landzoekende Indogermanen geordend, zooals wij die bij de Germanen later

leeren kennen en bij de Indiërs omschreven hebben. Ook over hun afkomst uit Midden-Europa behoeven wij hier niet meer te spreken; wij kunnen daar echter nog aan toevoegen, dat de Perzen een paardenras meebrachten, dat ons door beeldhouwwerken bekend is en dat niet van het type der Zuid-Oost-Europeeschen en West-Aziatische steppepaarden afstamt, doch daarentegen verwant is met het koudbloedpaard van Noord-West-Europa uit den steentijd, dat wij ook eeuwen later in den volksverhuizingstijd in Europa aantreffen en beschreven vinden. Later zouden zij dan het grootere West-Aziatische paard leeren kennen. De semitische volken kennen het paard in het geheel niet, zij hebben den ezel. Zoo worden in Babylonië paarden voor het eerst ingevoerd omstreeks 2000 v. C. door stammen die een Indogermaansche taal spreken [1]).

Zoo drongen dan de Perzen als boeren-krijgers in sibbenverband in West-Iran binnen omstreeks 900 v. C. nadat de Meden hen waren voorgegaan, onder hertogen, die uit de edele geslachten voortkwamen, zooals Tacitus dit bij de Germanen beschrijft. Later vormen zich dan evenals bij de Indiërs de standen van priesters, krijgers en boeren, terwijl eerst nog later van een vierden stand sprake is, die dan in hoofdzaak uit een onderworpen bevolking van ander ras bestaat. Op den duur, als de staat verder georganiseerd wordt zien wij ook hier, hoe in den vierden stand de rasvermenging begint. Tot een wetgeving die op het Indische kastenwezen lijkt komt het echter niet, maar de godsdienst van Zarathuschtra verhoogt het zelfbewustzijn en heeft zonder twijfel het zuiverhouden van het ras ten zeerste bevorderd, ook zonder wettelijke bepalingen; het ontbreken hiervan vinden wij echter alleen bij de Perzen, niet bij andere Indogermanen. Bij de beschrijving van het Noordras op blz. 16 spraken wij van „afstand" en van den bijzonder geaarden vrijheidsdrang. Wij treffen die ook bij de Perzen aan, maar de ook daar genoemde gemeenschapszin is bij de Perzen sterk ontwikkeld. Herodotos de Grieksche geschiedschrijver zegt van hen: „Wie een offer brengt, mag niet alleen voor zichzelf om heil bidden, maar hij bidt voor het welzijn van alle Perzen en voor den koning". Met dit koningschap zijn wij natuurlijk

[1]) Zie Günther, blz. 97.

niet meer in den ouden tijd, maar beginnen de Perzische Middeleeuwen, die ook weer zeer veel gelijken op de Middeleeuwen der andere Indogermaansche volken: het is n.l. een staat die door den adel wordt gedragen. De zonen van edele Perzen werden van hun vijfde tot twintigste jaar aan het hof van den koning opgevoed en leerden daar volgens Herodotos drie dingen: paardrijden, boogschieten en de waarheid spreken [1]).

Darejawosch (Darius I) de groote koning der Perzen noemt zich in een opschrift: „een Pers, zoon van een Pers, een Ariër uit Arisch zaad." (519 v. C.). Wanneer wij nu bedenken dat „zaad" in de voorstelling der Perzen (en andere Ariërs) niet anders is dan de stoffelijke vorm van het hemelsche vuur en dat het Perzische woord eigenlijk „lichtvonk" beteekent, dan voelen wij er iets van, hoe de religie (denk aan de vuurcultus!), de voortplanting en het ras saamgeweven zijn, hoe deze dingen tot de heilige wereldorde behooren, een verband dat wij ook bij de andere Noordras volken telkens weer vinden [2]).

Dat hier nog geen plaats is voor de, ons door de Joden bekende voorstelling der „erfzonde", spreekt wel van zelf en wanneer de Joden later dit begrip van de Perzen zouden overnemen, is de Noordreligie als zoodanig reeds in verval.

Met de uitbreiding van de macht komt echter op den duur de rasvermenging en het verval. Na Iran worden Babylonië en Klein-Azië veroverd, waar bevolkingen van het Oriëntale en het Voor-Aziatische ras wonen [3]). Naar het Oosten toe, waar Aziatische volken en rassen wonen, zijn de Perzen een wal, die vermenging tegenhoudt. De religie, literatuur en taal ondergaan dan de invloeden der beide genoemde rassen, invloeden die later de Germanen ook hebben ondergaan; wij willen er daarom iets nader op ingaan.

De hervorming van Zarathuschtra is een **bewustwording**

---

[1]) Günther, blz. 108.

[2]) Uitvoeriger bij W. Schultz in Volk und Rasse 1932. Afl. 3, blz. 133.

[3]) Wij kunnen hier niet nader op deze rassen ingaan en verwijzen het liefst naar Günther: Rassenkunde des Jüdischen Volkes. Het Oriëntale ras levert de echte nomaden en is in Arabië nog het zuiverst vertegenwoordigd. Het Voor-Aziatische rasbestanddeel der Joden, is ons in dit volk het meest antipathiek, terwijl het Oriëntale bestanddeel ook in onze oogen „adel" kan hebben.

van religieuse dingen en tevens het brengen daarvan in een **systeem.** De Homerische Grieken en de Germanen hebben deze bewustwording niet gekend en de Indiërs nooit een alleengeldig systeem ontworpen. Terecht merkt Günther op, dat hierin reeds „invloed der Voor-Aziatische rassenziel" gezocht mag worden [1]), het Noordras heeft geen aanleg voor „theologie". Deze bewustwording was echter een bewustwording van religie naar eigen aard, in tegenstelling met religie uit vreemden aard, en het brengen in een systeem kan ook een afweermiddel geweest zijn, een houvast zoeken tegen die godsdiensten, die hun God in tempels vereerden. Oorspronkelijk kennen de Indogermanen den eeredienst slechts zonder tempels; hoewel men zou verwachten dat het onstandvastige Noordelijker klimaat dit in de hand zou hebben gewerkt, komen zij hier eerst toe bij de aanraking met andere kulturen en rassen, die hun God persoonlijker, menschelijker zich dachten, die het Indogermaansche „wereldgevoel" (Strzygowski) niet hadden. Dit wereldgevoel — Hauer spreekt van „wereldgeborgenheid" — dat zich steeds naast en boven de vele Goden handhaafde, werd in het Mazdaïsme tot een persoonlijk God, Ahura Mazda, de God der wereldorde. Van het oor-Indogermaansche geloof daarentegen zegt Strzygowski: „Wat wij God noemen, was voor de menschen van het Noordras het wezen van het al op zich zelf, in zijn wijdte (Kosmos) en diepte (Ik)" [2]). „De Ariër kent geen persoonlijk God, voor hem bevindt zich de heiligheid in het Al" [3]). „Een in menschengedaante voorgestelde God verdraagt zich niet met het oud-Indogermaansche ingesteld zijn op de wereldruimte. — Deze godsvoorstelling gaat ver boven menschenbegrippen uit, kan daarom niet uit het wereldal uitgerukt en in de gestalte van een mensch geperst worden" [4]) of huizende in een godshuis worden gedacht. (Vergelijk hiermee het op blz. 57 besproken „polytheïsme").

Het Mazdaïsme brengt nu hierin verandering: hier ontstaat voor het eerst een „kerk" als organisatie en leer, er zijn tem-

---

[1]) Blz. 103.
[2]) Spuren Indogermanischen Glaubens in de bildenden Kunst, blz. 259.
[3]) Blz. 264.
[4]) Blz. 214.

pels en de voorstelling van den „heilige", ontwikkelt zich uit den Indogermaansch gedachten „held", hetgeen door Strzygowski wordt aangetoond. Hij zegt verder: „In Hellas (Griekenland) schijnt het oude heldenbegrip nog in de goden te worden gedacht, in Iran echter is dit door den heilige verdrongen. Uit de Noordras-eenheid van wereld en geloof is een tweeheid geworden, waarin niet alles zooals in Hellas goed en schoon, maar goed of kwaad is" [1]). Uit deze juiste kenschetsing zien wij hoe een scheur dwars door alles heen loopt en zoo ontstaan tegenstellingen, die nieuwe elementen in de religie worden: goed—kwaad, held—heilige, persoonlijk God en tegen-God, en een leer die dit alles duidelijk maakt. Vooreerst is dit alles nog in vormen, die uit Noordreligie zijn ontstaan, is het ook verdraagzaam, zonder Oostersch fanatisme, maar het herbergt de kiem tot ontwikkeling in een richting, die gevaarlijk is voor religie, zooals het Noordras die behoeft.

Deze God was een begrip; deze Ahura Mazda, „de denkende Heer" zelf menschelijker dan het „wereldgevoel", en hij zou worden van God der Perzische wereldorde, tot God aller volken der aarde. Hiermee had zich een „machtige theologische omwenteling" (Günther) voltrokken.

De Joden stonden sinds de Babylonische „ballingschap" voortdurend onder den invloed van Iranische godsvoorstellingen en deze invloeden zijn wat het Oude-Testament betreft reeds lang bekend, al eischen de kerken nog steeds het oudste Monotheïsme voor de Joden op. Dit mag alleen gelden, wanneer wij hieronder uitsluitend het starre onverdraagzame monotheïsme willen verstaan; de Perzen hebben dit onverdraagzame eerst bij latere verbastering aangenomen.

De invloeden van Iran op onze kultuur zijn veel talrijker, dan men gewoonlijk weet. Dit komt doordat die invloeden langs omwegen gewerkt hebben: over Jodendom, Christendom, Byzantium en door den Islam (Spanje), invloeden op de kunst, op het denken en de religie. Zoo komt het dat zooveel, wat ons door „het Zuiden" is opgedrongen, bij alle tegenstand en tegenzin die het in ons Noordergemoed wekt, toch dikwijls doorweven is van voorstellingen en vormen, die in hun oorspronkelijke Iranische gedaante ons zeer na staan

[1]) Blz. 164.

en ons zouden kunnen verrijken, terwijl zij ons thans onzeker maken en van onszelf vervreemden. Iran staat ons wellicht nader dan Indië.

Hoe dan het Noordras en de Noordkultuur meer en meer verbasteren moge de lezer in de meermalen aangehaalde werken naslaan; wij willen er alleen nog op wijzen dat de z.g. Arabische literatuur der Middeleeuwen voor het grootste deel van Arabisch schrijvende Perzen stamt en dat de Arabische bouwkunst en beeldende kunst zonder de kunst der Perzen niet zou hebben bestaan. Ter verluchting noemen wij nog een paar dingen: Parsival is een Perzische held; de heiligenschijn aller Christelijke heiligen is een Perzisch lichtsymbool en de Syrische koorstijl, waar de Gregoriaansche hymnenmelodiën (in tegenstelling met de muziek op teksten uit de heilige schrift) uit zijn voortgekomen, zijn geen voortbrengsel der Semitische wereld, maar wijzen bovenal naar Iran [1]).

De leus „ex Oriente lux" had een schijn van waarheid. Dit licht, dat tot onze schade ons niet direct kon beschijnen, maar steeds door Oostersche en Zuidelijke bemiddeling heen moest, het is geen licht, dat de wereld van Syrië en de Middellandsche Zee zelf uitstraalt, maar het is licht, dat van Noorder afkomst is, dat ver naar het Oosten uitstraalde en waarvan de terugkaatsende stralen weer door dit Noorden worden opgevangen met een innige vreugd en een begrijpen over alle eeuwen en alle bemiddeling heen, tot nieuwe zelfbewustwording.

2d. Het overige Azië.

Wij hebben twee groote kultuurvolken en hun Indogermaanschen oorsprong besproken onder weglating van jaartallen en namen voor zoover mogelijk. Een samenvatting onder één naam was mogelijk, want de kulturen zelf waren een afgebakende eenheid, ook bij alle verscheidenheid binnen die grenzen.

Veel moeilijker wordt het wanneer wij over Midden- en Oost-Azië gaan spreken. Wanneer wij aan Azië denken, dan

---

[1]) Eichenauer: Musik und Rasse, blz. 92.

hebben de meesten onzer een vage voorstelling van onmetelijke rijken, ondoorvorschte gebieden, ooroude kulturen met hooge beschaving naast wilde nomadenvolken, oude kunst en wijsheid van menschen, die innerlijk en uiterlijk zoo zeer van ons verschillen, dat wij twijfelen of ooit ergens in het verre verleden gemeenschappelijke voorouders denkbaar zijn. Doch weinigen weten, dat Azië in de oudste geschiedenis van het Noordras betrokken is en ook de wetenschap begint hier eerst langzamerhand meer inzicht te krijgen. Talrijk zijn de kleinere groepen, die evenals de groepen, die later tot Indiërs, Meden en Perzen zouden aaneengroeien, landzoekend trokken, doch niet tot groote volken werden, maar vaak verdrongen in minder toegankelijke streken, toch een zelfstandig, eenvoudig bestaan hebben geleid en zich minder vroeg met de Aziatische volken vermengden. Het Noorder bloed is bij enkele dier groepen nog duidelijker tot op heden zichtbaar, dan b.v. in Indië, de taal is dikwijls nog „oud" en er zijn gebruiken en volkskunst blijven bestaan, die elders reeds lang door „Azië" zijn overspoeld. Anderen daarentegen zijn opgeslorpt, weggevaagd; of ook, zij hebben slechts een uiterst dunne bovenlaag gevormd, zoodat de sporen haast onzichtbaar zijn geworden, als van een verbleekt handschrift.

Daar loopen sporen op het gebied der kunst, hier en daar onmiskenbaar naar Europa wijzend, maar de weg is niet volledig te volgen. Op taalkundig gebied zijn zeer vroege Indogermaansche invloeden dwars door Azië heen tot in Korea aangetoond, die ten deele wijzen op een tijd toen de groote scheiding in Kentum- en Satemtalen (2500 v. C.) nog niet tot stand was gekomen. Beschilderd aardewerk in vormen, die wij van Oost-Europa kennen, en die ook in Susa gevonden zijn, vinden wij terug in Noord-West-China, en aan het begin der Chineesche kultuur hebben geleerden Noord-Europeesche invloeden herkend, die misschien 3000 jaar voor onze jaartelling teruggaan, dus tot op den tijd toen ook de Chineezen nog niet in het eigenlijke China zich hadden neergezet als akkerbouwend volk.

Al deze gegevens, over het wijde Azië verspreid, tot een eenheid en in verband te brengen met Indië, Iran, Klein-Azië, Syrië is geen eenvoudige taak. Een samenvatting heeft Günther in: „Die Nordische Rasse bei den Indogermanen Asiens", gegeven. Over de vroegste Noordras golven naar

Azië zegt hij: „Het opdringen van enkele Indogermanenstammen van Noordras afkomst van Europa uit, tot naar Oost-Azië, zegt iets over den stuwkracht, die deze Indogermanen oorspronkelijk als erfenis hadden meegekregen — als gevolg van scherpe ziftende invloeden van den oud-Europeeschen laten ijstijd en den daaropvolgenden tijd." Wij mogen echter hier nog nauwelijks van „Indogermanen" spreken, doch van groepen, die wat rassamenstelling betreft, gelijk kunnen zijn geweest aan de rassamenstelling der Indogermanen van den lateren Jongsteentijd en vroegen bronstijd [1]).

In dezen lateren, vol-Indogermaanschen tijd, is één groep, die onder vele namen optreedt, doch die een nauwe onderlinge verwantschap heeft en die Günther samenvat onder den naam van **Saken**, een naam die zij, of tenminste een deel hunner, zichzelf gaven en die de Perzen ons hebben overgeleverd. Deze zelfde groep vormt in Europa stammen die de Grieken **Skythen** noemden, waarom Günther de Europeesche Sakengroep dezen naam geeft. De Aziatische Saken zijn in den bronstijd langzamerhand tot in binnen Azië doorgedrongen en hun gebied strekt zich dan uit van Oost-Hongarije tot Noord-West-China. Dat wil echter niet zeggen dat het een eenheid is, allerminst, 1500 v. C. hebben zij reeds koningen, waren dus in het trekstadium; ook zij trekken als boeren, land zoekend, maar zij zullen weinig vruchtbaren grond vinden, weggedrongen als zij zijn — waarschijnlijk — door Indo-Iraniërs naar streken, waar op den duur alleen herders konden bestaan. Aan den bovenloop van de Jenissei hebben zij nog bouwland gehad, maar op den duur zouden zij de inheemsche levenswijze overnemen en van boeren-krijgers, herder-krijgers worden. Maar boeren waren zij eens, als **alle** Indogermanen; hun familiegraven (Kurganen) van den lateren bronstijd (van de 5e eeuw v. C. af) wijzen ons hun weg en geven een voorstelling van hun kultuur. Volkssagen der Siberische Tartaren zeggen dat die graven door een volk met lichte oogen zijn gebouwd en talrijk zijn de gegevens die Günther heeft verzameld, die er op wijzen, dat hun heerschende families in ieder geval nog veel Noorder bloed hebben gehad.

[1]) Günther, die Nordische Rasse bei den Indogermanen Asiens, blz. 202.

Al zijn zij later in de Aziatische bevolkingen opgegaan, zoo is het voorkomen van lichtere kleuren en een fijner (minder Mongoolsch uitziend) type het duidelijkst waarneembaar in die gebieden, waar ook de verschillende Saken-stammen woonden, vooral Noord-West China, afnemend naar het Zuiden en Oosten. De Saken zijn de adel geworden of in den adel opgenomen. Het is zeer wel mogelijk dat de groote Kung-fu-Tse (Confucius) (551—478 v. C.) een nakomeling der Saken is. In zijn leer was oorspronkelijk veel wat aan het Noordras doet denken en hij stamt uit het Noord-Westen, van een oud koningshuis. Ook heden nog geldt tot in Oost- en Zuid-Azië „wit" als „schoon, edel, vrij, onafhankelijk", terwijl de Mongolen het lagere volk als de „zwarte menschen" kenmerken, wat op het vroegere bestaan van een bovenlaag met lichtere huid- en oogkleur kan wijzen [1]).

Om even een indruk te geven van het telkens en overal opduiken der krijgshaftige Saken noemen wij willekeurig enkelen op: als Kimmeriërs doen zij invallen in Babylonië en strijden 1200 v. C. in klein Azië tegen de Hethiten. Ezechiël noemt ze als Gômer, die omstreeks 700 v. C. door Palestina trokken en de Egyptenaren hebben ze afgebeeld. Onder Aetius strijden zij 451 n. C. op de Katalaunische velden mee tegen de Hunnen, bij Marathon als Perzische keurtroepen tegen de Grieken; als Indo-Skythen heerschen zij een tijd in Indië (120 v. C.—400 n. C.) en doen de kultuur daar herleven. Wie zal deze veelheid door zooveel eeuwen heen tot een eenheid samenvoegen? Het gaat niet. Zij zijn niet gekomen tot vorming van één blijvenden grooten staat; hun lot was het, de vroege Aziatische kulturen te bevruchten.

Maar ook op Europa is hun kunst van grooten invloed geweest. De sierkunst der Saken (in de Kurganen) vertoont de z.g. **dierornamentiek.** Volgens Strzygowski is deze aan Noord-Azië ontleend. Deze kunst hebben de Saken (Skythen) een eigen karakter gegeven en van hen zijn de invloeden uitgegaan op de La-Tène kunst van Midden-Europa en in den volksverhuizingstijd, door bemiddeling der Gothen (die van Noord-Europa komend een tijd lang aan de Zwarte Zee zich vestigden) op heel het Germaansche gebied, waar de dierornamentiek zich tot een der heerlijkste sierkunststij-

---

[1]) Günther, blz. 193.

len zou ontwikkelen in den laten Wikingtijd. „Ook van de zijde der kunstgeschiedenis vertoonen de oorspronkelijke Saken zich als echte Indogermanen van Noordras afkomst, ja men moet hen tot de edelste stammen der Satem-Indogermanen rekenen. Door hun erfelijken aanleg, evenzeer als door het nawerken van den Sakischen geest, zijn zij voor heel Midden- en Oost-Azië van beteekenis geworden" [1]).

Stonden de Saken als Satem-groep vooral dicht bij de Perzen, er is nog een groep Indogermanen, de **Tocharen**, die in Midden-Azië, rond de oase Turfan en in Kutscha geleefd hebben en die niet eens tot de Satem-groep behoorden. De frischheid van het nieuw ontdekte omgeeft hen, want voor ruim 30 jaar waren zij nog niet gevonden. Veel weten wij niet van deze kleine groep af, maar het merkwaardige is, dat zij blijkens hun taal verwant zijn met Kelten en Germanen, dat dus deze Kentum-Indogermanen, gedwongen door ons onbekende lotgevallen, afgedreven zijn van Midden-Europa tot in het hartje van Azië. Hun taal is in handschriften der 8e eeuw n. C. bewaard gebleven en in de 6e eeuw was het nog spreektaal; 1931 is de grammatica van het Tochaarsch uitgekomen. Wandschilderingen laten ons hun uiterlijk zien, dat nog duidelijk niet-Aziatische kenmerken vertoont naast Aziatische en vóór-Aziatische trekken. De Chineezen noemen hen herhaaldelijk (als To Hu Lo), ook de Indiërs (als Tukhara) en de Grieken (als Tocharoi). Het is nog niet uitgemaakt wanneer zij in Azië zijn binnengedrongen; misschien 1500 v. C. Resten van een lichter ras zijn ook nu in hun gebied nog waarneembaar en zeker hebben zij eens tot die volken behoord, die volgens de Chineezen „lange paardengezichten" hebben.

Terwijl wij langs de trekwegen der Satem-Indogermanen een kleine Kentumgroep hebben zien gaan, is er een Satemgroep, die in Kentum-gebied is terecht gekomen, wier nakomelingen de Albaneezen zijn, de **Illyriers.** Latere Romeinsche keizers van Illyrische afkomst zijn als blond of roodharig beschreven, o.a. Constantijn de Groote.

Uit deze enkele gegevens blijkt weer hoe ingewikkeld het

---

[1]) Günther, blz. 207.

verloop is en men kan begrijpen hoe zij, die vijandig tegenover de rassenkunde staan, gemakkelijk spel hebben, wanneer zij er op wijzen dat het toch een onontwarbaar kluwen is. Lang heeft het zoo geschenen en nog zijn er plekken die moeilijk of niet te ontwarren zijn, maar daar staat tegenover dat wij de groote lijnen thans duidelijk kunnen zien.

Natuurlijk, wanneer men zegt: „ik geloof niet aan bloed en afstamming, maar aan kultuur en geschiedenis" [1]), dan zal men de geschiedenis van het bloed ook niet zien. Rassenblind schematisme ziet niet anders dan „ontwikkeling" en „menschheid", want het „gelooft" alleen aan deze dingen. Wij, die wel aan ras „gelooven", wij gelooven ook in kultuur, maar dan in rasgebonden kultuur. Waar nu kulturen en rassen over elkaar heen zijn geschoven en elkaars sporen ten deele hebben uitgewischt, herkennen wij brokstukken hier en daar, vinden wij verbasterde tusschenvormen, zooals wij verbasterde menschen aantreffen en is een uitvoerige ontleding noodig om de elementen te ontwarren. Wij bepalen ons in deze beknopte geschiedenis echter in hoofdzaak tot die tijden en plaatsen, waar de Indogermaansche kulturen voor ons nog duidelijk zichtbaar zijn. Daarom laten wij de latere geschiedenis van Indiërs en Perzen achterwege — en daarom zullen wij ook niet verder ingaan op **Illyriërs, Balten, Slaven** en **Thrakisch-Phrygische groepen.** In onze voorstelling zijn het vooral de Slaven, die met het Noordras niets te maken hebben. En toch waren de oorspronkelijke Slaven echte Indogermanen evenals de andere genoemde groepen. Het is echter grensgebied tusschen Noord-Europa en Azië en dat wil zeggen menggebied.

Wij gaan nu over naar Zuid-Europa.

3. EUROPA.

3a. Het Middellandsche Zeegebied.

Hadden wij in Azië met binnen-Aziatische en Vóór-Aziatische rasinvloeden te doen, in Europa zijn het de invloeden

---

[1]) Nathan Söderblom.

van het Middellandsche Zee-gebied waar wij thans allereerst mee te maken hebben.

Het Middellandsche Zee-gebied is echter geen eenheid, maar er zijn als het ware twee krachtbronnen, die het beheerschen, één in het Oosten en één in het Westen, waarvan de Westelijke in den oudsten tijd verreweg de krachtigste is. Het is die kultuur die wij in verbinding brengen met het Westras, dat wij uiterst kort omschreven vinden in de brochure „Ras en Kultuur" op blz. 14 en 21. De menschkundige systematiek is van meening, dat het Westras het dichtst van alle rassen bij het Noordras staat en van gemeenschappelijke voorouders in den Oud-Steentijd afstamt. L. F. Clausz heeft het omschreven (in verband met het landschap) en Günther geeft bovendien de uiterlijke raskenmerken. Dat de afstand tusschen West- en Noordras toch belangrijk is, kan ieder nagaan die de bevolking van Spanje of Zuid-Italië b.v. met die van Saksenland en Friesland vergelijkt.

Maar wij willen hier nog eens de reeds eerder aangehaalde woorden van Schuchhardt herhalen, om het groote verschil der beide kulturen, die van Noord-Europa en West-, later meer Zuid-Europa te doen uitkomen. Hij zegt: Later, in den Jongsteentijd zien wij de kulturen der Noord-Westelijke groep en der Binnenlandsche groep, „deels verbonden, deels saamgesmolten, zich ver naar het Zuiden uitstrekken, veroverend tot naar Kiew en het Balkanschiereiland binnendringen en zoodoende een tegenhanger in het Noorden vormen, tegenover den grooten (ouderen) Zuidelijken West-Ooststroom. **Het dualisme, dat in den volgenden tijd Europa in Noord en Zuid splijt, is reeds in den ijstijd begonnen, zich te vormen . . ."** [1]). In Griekenland en Italië zullen wij deze twee nu op elkaar zien inwerken, elkaar zien verdringen, om beurten overheerschend.

De West-Oost stroom, waar Schuchhardt van spreekt, is al ouder dan de jongsteentijd: in den oudsteentijd gaat de kultuurstroom (en menschenstroom) reeds in deze richting van Zuid-Frankrijk naar Sardinië, Italië, Sicilië en Malta, maar komt niet aan Kreta toe; zuilencult en diklijvige meest naakte kleine vrouwenfiguurtjes van leem wijzen later den

---

1) Alteuropa, blz. 41.

weg, evenals het aardewerk, dat een verrassend sterken invloed der oude West-Europeesche vormen vertoont. Wij zien deze naar het Oosten zich uitbreidende kultuur als het ware voortschrijden: de standring voor de potten zonder standvlak, die dus alleen in los zand gezet konden worden (net als in den middensteentijd in Noord-Europa) dan de voet en een of twee ooren, vervolgens de vroegere en latere vormen vinden wij in het Westen in volledige opeenvolging, terwijl, hoe verder wij naar het Oosten gaan, de oudere vormen ontbreken. De sierkunst is nabootsend, naturalistisch [1]), de huisvormen zijn rond en de heele kultuur ontwikkelt zich uit den inheemschen Oud-Steentijd.

Het andere krachtcentrum, in het Oosten, is minder een eenheid, maar schijnt toch in hoofdzaak gedragen te zijn door het Vóór-Aziatische ras, dat volgens Günther 3500 v. C. reeds in Syrië, Palestina en Egypte voorkomt, 3000 v. C. in Cyprus, Kreta en Griekenland, later in Zuid-Italië, Noord-West-Afrika en Spanje. Mogelijkerwijs is dit ras in kleine troepen reeds veel vroeger aan de Oostkust der Middellandsche Zee tot in Egypte (5000 v. C.) verschenen [2]). Wij noemden dit ras o.a. op blz. 63 en zooals wij van Indogermaansche kulturen spreken en dan weten dat het Noordras die gebracht heeft, zoo zouden wij van Semitische kulturen kunnen spreken en op soortgelijke wijze het Orientale ras daarin betrekken. Een machtfactor van beteekenis in de Middellandsche Zee worden zij eerst als zij die gaan bevaren (Phoeniciërs, Karthagers).

In de vroegste geschiedenis van Italië hebben wij dus in hoofdzaak met het Westras te maken (uitgezonderd de Etruskers gedeeltelijk), terwijl het Vóór-Aziatische ras reeds vroeg van invloed op Griekenland is geweest. Maar de West-kultuur niet minder, vooral door Kreta. Daar het ons echter om de tegenstelling tusschen wat het Noordras eigen is en het vreemde te doen is, zullen wij niet steeds onderscheiden tusschen die twee „krachtbronnen", maar in het algemeen van de Middellandsche Zee-kultuur zonder meer spreken, die dan in den bronstijd door de invloeden van het West-Centrum beheerscht wordt. „In deze Middellandsche-

---

[1]) Vergel. blz. 25.
[2]) Rassenkunde des Jüdischen Volkes, blz. 21.

Zee-wereld van doorloopend Westelijk karakter breekt nu op eens als een stortvloed een geheel andere stijl binnen en overstroomt het Zuid-Oostelijk deel van Italië en Sicilië met beschilderd aardewerk" [1]). Deze golf heeft nog steentijdkultuur. Behalve het typische „bandaardewerk" van de Donaugroep, duikt nu ook temidden der ronde hutten der Middellandsche-Zeekultuur een rechthoekig huis op. Dit was omstreeks 2500 v. C.

En in het Oosten der Middellandsche-Zee, in Troje, zien wij de sporen der Donaukultuur nog vroeger: de oudste laag van Troje is van 3000—2500 v. C., heeft aardewerk van het type van Thracië (dus het gebied van het „beschilderde bandaardewerk") en een vierkante kleine burcht [2]), de eerste burcht van Noordras heerschers aan de Middellandsche-Zee; het zijn nog geen Grieken, ook niet voorloopers van de Grieken, zij behooren tot de Thrakisch-Phrygische groep (zie kaartje bij blz. 41). Hier aan de Klein-Aziatische kust overweegt zooals te verwachten was, het Oostelijke kultuurelement en zoo heeft de tweede laag van Troje (Troja II, 2500—2000 v. C.) nog wel de vierkante burcht, maar in het aardewerk overheerscht Klein-Azië en Syrië.

Dit zijn dan de eerste voorloopers, de eerste golfjes van een vloed, die de Middellandsche-Zeekultuur zou overspoelen, die heel Zuid-Europa zou Indogermaniseeren, en die dit zoo grondig zou doen, dat wij slechts met moeite ons een beeld van die Middellandsche-Zeekultuur kunnen maken, want een der belangrijkste elementen — de taal dier West-kultuur — is ons niet meer bewaard gebleven (tenzij het Etruskisch hier nog licht in brengt). Maar een kultuur die overspoeld wordt sterft niet, zoolang haar dragers, de menschen van het ras dat haar voortbracht nog leven en niet al te zeer verbasterd zijn. De Middellandsche-Zeekultuur is niet dood, anders zou het „dualisme dat Europa in Noord en Zuid splijt", ook niet meer bestaan. Tijdelijk zouden zich echter in Griekenland en de Klein-Aziatische kust evenals in Italië krachtige Indogermaansche kulturen ontwikkelen, gedragen door het Noordras.

---

[1]) Schuchhardt: Alteuropa, blz. 98.

[2]) In het algemeen is de ronde woning (van steen) Zuidelijk en de vierkante (van hout) het Noorder type. Zie afb. blz. 92.

3b. De Grieken.

Het is goed, wanneer wij het over de Grieken zullen hebben, met Troje te beginnen, om zoodoende dadelijk de aandacht naar de Klein-Aziatische kust te trekken, die evenzeer „Griekenland" is, als ook de talrijke eilanden in de hen scheidende Aegeïsche Zee.

Troje II is een geweldige vesting, die zeeën beheerscht heeft, met muren van 5 M. dikte en groote paleizen, waar naar alle waarschijnlijkheid burchtheeren, die nog veel Noorder bloed hadden, over een bevolking van ander ras geheerscht hebben. Want behalve de vierkante (en daarom Noorder burcht), is alles inheemsch Klein-Aziatisch, meer dan in Troje I; er zijn ook eeuwen voorbijgegaan! In deze periode (2500—2000 v. C.) wordt dan de draaischijf voor het vormen van aardewerk (uit Egypte?) ingevoerd, die in Noord-Europa eerst 2000 jaar later in gebruik zou komen. De handelsbetrekkingen moeten — volgens de vondsten — tot aan het andere eind der Middellandsche Zee (Spanje) gereikt hebben of — moeten wij niet eerder aan een machtig rooversnest denken? Waarschijnlijk wel. Op Kreta ontwikkelde zich een kultuur van hoogen bloei; bovendien wordt Kreta tusschen 2000 en 1800 v. C. een groote macht ter zee en schijnt een eind te hebben gemaakt aan de zeerooverij. In dien tijd is de burcht van Troje II vernietigd, tot op den grond verbrand en eeuwen onbewoond gebleven. Ook in Griekenland zou Kreta macht en invloed hebben, vóór het Noordras daar verscheen, doch enkele eeuwen later zouden deze nieuwe indringers uit het Noorden ook een eind maken aan de macht van Kreta en het groote ommuurde paleizencomplex bestormen (eind 13e eeuw v. C.).

Wie waren deze indringers? Griekenland was, toen zij kwamen bevolkt door een gemengd ras: West-ras en Voor-Aziatisch ras, doch al zeer vroeg komen geraamten van het Noordtype voor, die ook hier blijkbaar de bovenlaag, de heeren zijn. Eerst de laatste jaren is dit materiaal wetenschappelijk onderzocht. Zij behooren tot de golven van den eersten vloed, die bekend is onder den naam van de **Ionische**, die ook taalkundig tot de oudste gerekend wordt en die vooral later het Oostelijk deel (ook Athene) en de eilanden in de Aegeïsche Zee bezetten zouden. Zij komen uit het

Donau-gebied, brengen het bekende aardewerk en het vierkante huis (hier Megaron-huis genoemd), als boeren in sibbenverband, grootere en kleinere scharen, die al trekkend zelfs het zwijn uit hun Midden-Europeesch oorsprongsland meebrengen. Dan komen de **Achaiers en Aeoliërs** als tweede vloedgolf en dringen de Ioniërs naar de hierboven genoemde gebieden af. Zij komen tot groote macht en hun kultuur is bekend als **de Mykeensche** met de geweldige burcht van Tiryns, de „cyclopenmuren", de beroemde graven met hun gouden kannen en bekers. Deze graven zijn in hun bouw en aanleg van het Middellandsche-Zee karakter, maar de dooden werden in gestrekte houding bijgezet, wat weer naar het Noorden wijst. De paleizen zijn weer vierkant. In Tiryns bevindt zich onder dezen Noordbouw een groot rondhuis van 27.50 M. doorsnee, juist in het midden van de natuurlijke rots, waar de dooden niet gestrekt zijn bijgezet. Deze onderste laag, die tijdelijk gelijk staat met Troje II is hier nog volledig Middellandsche-Zeekultuur. Daaroverheen is dan de vesting gebouwd met zijn muren van 5 M. dikte, uit geweldige blokken, die latere geslachten hebben doen denken dat er cyclopen aan gezwoegd hadden; ja er zijn muren van 17 M. dikte met galerijen er in. In alles zien wij Zuid en Noord zich mengen: naturalistische kunst naast vormen van het Donaugebied en ook van de Binnenlandsche groep, die hier duidelijk te herkennen is. Veel barnsteen was in de graven, barnsteen van de Oostzee, en een zwaard, dat in het Noorden gesmeed is, heeft een Mykeensch krijger gedragen. Deze heerschers kwamen als „analphabeten" naar het ontwikkelde Zuiden met zijn verfijnde kultuur, als „barbaren"! Wij van het Noorden zijn steeds in hun oogen barbaren, en zijn het toen reeds geweest, toen Knossos op Kreta verwoest werd — terecht van hun standpunt bezien! Maar hier waren het toch de voorloopers der Grieksche kultuur, die niet van „het Zuiden" was, al zou dit Zuiden die ook graag voor zich annexeeren. Het zal blijken, hoe deze kultuur gedragen was door het Noorden.

Deze Achaiers vormen ook slechts een dunne bovenlaag, een dunne over-heersching. Zij zijn de zee gaan bevaren; hun tochten, zooals Homeros die beschrijft, doen aan de latere Wikingtochten denken, en de Egyptenaren hebben deze „Noordvolken" als blond en met lichte oogen overge-

leverd en afgebeeld. Een soortgelijke tocht is de door Homeros in een heldendicht bezongen Trojaansche oorlog. Deze tocht was gericht tegen Troje VI en heeft omstreeks 1200 v. C. werkelijk plaatsgehad, zooals Hetthitische opteekeningen bewijzen. Deze Hetthiten toch lagen tusschen Assyrië, Egypte en de Achaiwaja (Achaiers) en moesten hun buitenlandsche politiek daarnaar inrichten, zoodat hun berichten uit de eerste hand zijn. Zij komen dan ook overeen met wat de wetenschap der spade aan de hand van de verbreiding van het aardewerk deed vermoeden, bevestigen dus de juistheid der gevolgtrekkingen die wij uit dergelijke gegevens trekken en doen ook zien hoe veel historische gegevens aan Homeros bekend zijn geweest en juist zijn weergegeven. Hoe wonderlijk wordt het ons te moede, wanneer wij hooren, hoe hier Atreus, de vader van Agamemnon en Menelaos, genoemd wordt en zijn tochten tegen Karië en Cyprus omstreeks 1250—1225 v. C. Wanneer volgens de overlevering dus zijn zonen 1200 Troje veroverden, klopt dat wonderwel. De oudheidkunde leert dan dat dit Troje VI moet zijn geweest (dus de zesde laag, of woonperiode van onderen gerekend). Homeros schildert hier den heldentijd dezer bronstijd-Grieken als Noordmenschen, als menschen naar onzen aard. Maar ook de menschkunde komt tot dat resultaat. Fürst, die vele geraamten in het Mykeensche gebied (Argolis) onderzocht heeft, vergelijkt die steeds weer met Zweedsche vondsten uit den Jongsteentijd, voor zoover zij uit de graven der koningen en hoogen adel afkomstig zijn, terwijl het volk gemengd is en uit een, volgens Fürst, Voor-Aziatische oorbevolking en Westras bijmenging van later datum bestaat, waar het Noordras dan als „Herrenschicht" boven staat. Wat de oudheidkunde en de overlevering doen vermoeden, bevestigt de menschkunde.

Dan komen de laatste en tevens machtigste golven, die Griekenland Indogermaansch zullen maken: de **Dorische volksverhuizing.** Zij komen uit Makedonië, verblijven lang in Thessalië (ten Noorden van Griekenland) en nemen het dialect van de Aeoliërs over.

Wat opvalt is het volgende: iedere nieuwe „barbaren"-golf is een terugslag voor de beschaving. De ouderen gaan alle als dunne overheersching in de oorbevolking op, nemen hun beschaving over en worden dan door de volgende golf

Noordbloed verdrongen en ten deele onderworpen. Maar deze laatste golven waren zoo talrijk, dat zij niet opgingen in de bestaande beschaving, maar boersch bleven en daarmee den grond legden voor iets blijvends. Hun trekwegen worden uitgestippeld door de scherven van hun aardewerk dat zeer bijzonder is, het z.g. **Dipylon** aardewerk, in een zuiver rechtlijnigen, anti-naturalistischen stijl. De meeste menschen hebben geen gevoel voor de schoonheid dezer kunst en bewonderen veel eerder zoo 'n vaas met lelietakken beschilderd als in Knossos is gevonden (zie plaat III). Op blz. 26 hebben wij getracht deze beide stijlen, die van het Noorden en van het Zuiden te doen begrijpen, hier zien wij ze in uitvoering. Waar de Dipylon-vazenschilder mensch of paard of vogel wil weergeven, daar tracht hij niet een „echt" mensch of dier er van te maken, maar hij lijft deze dingen volkomen in, in den stijl van zijn versiering. En toch moeten zij hebben kunnen waarnemen, zij, die zoo geheel onafhankelijk van het Zuiden en Oosten hun aardewerk sierden. „Zij hebben de conventie van het Oosten gebroken", zegt H. G. Beyen: Het „Oosten", hun omgeving, beeldde de ruimte niet uit, maar wanneer dingen die **achter** elkaar gezien zijn, worden weergegeven, worden die **boven** elkaar geteekend, in verdiepingen; van perspectief is natuurlijk geen sprake (ieder kent dit van de Egyptenaren — bij ons van enkele „moderne" kunstenaars — die hetzelfde beginsel aanwenden, door figuren alleen van opzijde of — vooral de koppen — alleen van voren weer te geven.) En daar komen nu die boersche Doriërs, bekommeren zich niet om de kulturen hunner nieuwe omgevingen en houden vast aan hun stijl, die overal plaatselijk verschillend is en toch denzelfden geest ademt. „De oudste producten der Grieksche handwerkkunst, de Dipylonvazen . . . zijn een toonbeeld van abstractie, orde en regelmaat: doch tevens zien we op één van hen iets tot nu toe onbekends, iets principieel nieuws: een paard in vooraanzicht. **Ziehier het Credo, door de Grieksche kunst bij haar begin uitgesproken.** Na merkwaardige pogingen der vrijmoedige archaïsche kleinkunst (een vierspan in het verkort „trois-quart", e.a.) volgt na de Perzische oorlogen in de groote kunst een algemeen, krachtig vooruitstreven: ... uit talrijke figuren opgebouwde composities, ... in opvallend, soms gewaagd, verkort .... Terzelfder

tijd, dat de beeldhouwkunst zich van de strenge frontaliteit vrijmaakt, bevrijdt de verbeelding der schilders zich van het platte vlak, dat ze evenzeer als te voren blijven sieren, doch waarvan ze niet langer de slaaf zijn" [1]). In de oogen van menig modernist zijn de woorden van Dr. Beyen kettersche taal, doch wij behoeven hier geen partij te kiezen; wij wijzen alleen op het vaststaande feit, dat „de verovering der ruimte in de schilderkunst" (waar later de „luchtperspectief" bijkomt)' zonder welke de groote Nederlandsche meesters niet denkbaar zijn, naar Dr. Beyen heeft aangetoond, haar aanvang nam in de vazenschilderkunst der Doriërs. Vanwaar? Wisten zij wat zij deden? Natuurlijk niet, Beyen noemt het zoo juist „vrijmoedig", meer is het niet — het komt uit hen zelf voort, zij hebben een nieuw gevoel van „de ruimte", onbewust uiten zij dit in hun beschilderde vazen, een schuchter begin, maar het is er, het nieuwe, wat nog nooit en nergens was gedaan, hier komt het te voorschijn uit de handen van Noordras-boeren: een vonk werd geslagen en weldra — in enkele eeuwen — zou het een lichtend vuur zijn, waar ook wij nog van teren — of neen, dat de uitbeelding der ruimte wekte. En die behoefde slechts eenmaal gewekt te worden, om het Noordras een nieuwen weg te openen, nieuwe uitdrukkingsmogelijkheid te geven aan zijn naar „ruimte" verlangende ziel. Stellen wij nog eens de vraag „vanwaar?" en laten wij dan beseffen, dat die vraag nooit beantwoord kan worden. Het komt uit dit ras voort, het is weer een der wonderen van het leven zelf, dat als laatste, hoogste werkelijkheid ver boven onze bevatting uitgaat, en dat het Noordras duidt als Gods kleed.

Wie dit „Credo", deze bekentenis tot de ruimte verstaat, en gezien heeft hoe die hier aan het begin der Grieksche, kultuur staat, voortkomend uit het onbewuste, onbegrepen voorloopig door „de Middellandsche Zee" en eerst ten volle uitgebuit daar, waar telkens het Noordras onmiskenbaar is (Italiaansche renaissance), die zal weten dat de Grieksche kunst aan het Noorden toebehoort. Natuurlijk willen wij hiermee niet zeggen, dat de Grieksche kultuur geen invloeden uit het Zuiden zou hebben ondergaan — wij weten dat die

[1]) H. G. Beyen: Andrea Mantegna, en de verovering der ruimte in de schilderkunst, blz. 138.

vele en velerlei zijn geweest — maar het groote Griekenland heeft deze invloeden zelfstandig verwerkt en versmolten tot iets eigens, waarvan het wezen door het Noorder bloed werd bepaald. Zoo is het stellen van het menschelijk lichaam in het middelpunt der beeldende kunst zeker niet naar Noorder aard, maar het is de wijze waarop de Grieken dit gedaan hebben, die van Noorder aard is (daarover later).

Evenals de Ariërs hebben de Grieken merkwaardige overleveringen, die doen vermoeden, dat zij nog veel verder terugwijzen dan den tijd dat zij in het Donaugebied woonden. Ook hooren wij dat zij betrekkingen onderhielden met Noord-Europa, dat geregeld gezanten van „de blonde Arimapsen" naar het heiligdom van Delos kwamen, ook de Hyperboreërs, dat zijn zij „die aan gene zijde der bergen wonen". Dit schijnt „op oude en nog een tijdlang in stand gehouden samenhang met Midden- en Noord-West-Europa" te wijzen [1]). Ook „het jaar der Hyperboreërs had slechts één dag en één nacht": berichten van de lange dagen of nachten in den zomer en in den winter in Noord-Europeesche gebieden, schijnen dergelijke trekken in de sagen der Hyperboreërs te hebben geleverd" [2]). Of moeten wij ook hier aan „arktische" herinneringen denken? Talloos zijn de punten van overeenkomst tusschen Dorische sagen en die van het Noord-Westen van Europa, vooral in verband met den Dorischen held Heracles. Ook Apollo stamde volgens de Grieken uit Hyperboreïsch land. De menschkunde kan ons niet rechtstreeks bevestigen dat de Doriërs tot het Noordras behoorden: zij hadden n.l. de lijkverbranding. Maar langs een omweg weten wij toch veel over hun uiterlijk. Reche heeft er het eerst op gewezen, dat de Grieksche naam voor de „iris" van het oog, dus het gedeelte dat bij verschillende rassen verschillend van kleur is en de kleur van het oog bepaalt, regenboog beteekent. „Nooit kan een volk met bruine of zwartbruine oogen op het denkbeeld komen, de kleur zijner oogen met den regenboog te vergelijken, want de regenboog is nu eenmaal niet zwartbruin. Voor deze benaming kunnen alleen lichte oogen — blauwe, grijze, groene of blauwe met oranjekleurigen ring

---

[1]) Günther, Rassengeschichte des hellenischen und römischen Volkes, blz. 12.
[2]) Blz. 13.

om den rand — aanleiding hebben gegeven, dus kleuren, die alleen bij het Noordras of een deel der kruisingen met dit ras voorkomen". Maar er is meer. Het is geen toeval dat de Grieksche mythologie blonde en donkere goden kent. De blonde Olympische goden komen reeds met de Achaiers naar het Zuiden en hun Olympos ligt in Zuid-Makedonië, dus ten Noorden van het eigenlijke Griekenland; het heiligdom van Dodona in het Noord-Westen, maar wat meer zegt, het zijn blonde lichtgoden met ten deele oud-Indogermaansche namen. Homeros noemt de Dageraad rosevingerig, Athene blauwoogig, Aphrodite goudharig enz., terwijl de van de inheemsche bevolking overgenomen goden zwart zijn, zooals wij dat ook bij de Ariërs aantroffen. Daarnaast hebben wij de beschrijvingen der helden uit het heldentijdperk. Alle Indogermaansche volken hebben zoo'n tijd gekend, wanneer de landnemers veroveraars werden en het type van den held is overal gelijk, uiterlijk en innerlijk. Ook de Grieksche figuren, zoowel mannen als vrouwen, worden beschreven met de kenmerken van het Noordras; zoo Helena: blondhaar zacht als zijde, doorzichtige oogen, rozige wangen en roode lippen, verblindend lichte huid, smalle blanke handen. Wie kan hier twijfelen? In dit schoonheidsbeeld van goden en helden weerspiegelt zich het werkelijke beeld der Noordras Grieken, of minstens hun ideaalbeeld. En dan de beeldhouwkunst, daar zien wij hetzelfde en de spaarzame resten van kleur op het eens beschilderde steen bevestigen de Homerische beschrijvingen. Zeker, het zijn ideaalgestalten, maar wij bezitten ook gebeeldhouwde portretten (waarvan Günther in „Rassengeschichte des hellenischen und römischen Volkes" er enkelen afbeeldt en prachtig beschrijft), die „gewone" menschen doen zien en dat zijn ook geen Oosterlingen of Zuiderlingen. Niet dat de Grieken die niet ook hebben afgebeeld; vooral het Voor-Aziatische ras, maar ook het Oostras komt voor; daar waar het belachelijke het verachtelijke en lage wordt weergegeven, zien wij de trekken dezer rassen op overdreven wijze, zooals ook weer Homeros Thersites den „mateloozen zwetser" met donker kroeshaar beschrijft [1]).

En toch heeft Griekenland het „Semietische" gevaar

---

[1]) Een groot aantal verdere voorbeelden geeft Günther in het hierboven genoemde werk.

gekend: „De Grieken hebben hun volkschen aard aan de Semieten verloren, zooals de Perzen eens, en zooals wij de onze aan de Joden verloren hebben of op het punt staan te verliezen" [1]). Schemann schreef dit in 1930 en als er sindsdien wel wat veranderd, niemand kan ontkennen, dat ook ons het gevaar dreigt, vooral wanneer wij bedenken, dat „in de Dorische periode zonder twijfel ook een scherpe antisemitische reactie intrad" [2]), die niet heeft kunnen verhinderen dat vooral door toedoen der Ioniërs van de Klein-Aziatische kust en de eilanden het „Semietisme" ten slotte overwon, zooals ook de Perzen er aan ten gronde gingen, toen zij groote „Semietische" gebieden beheerschten. — Deze woorden klinken wat modern. Zetten wij in plaats van Semietisme Vóór-Aziatische invloeden, dan lijkt het zoo ver en zoo lang geleden. Daarom is het goed even het bewustzijn wakker te prikken door deze aanhalingen van Schemann, die het woord semietisch gebruikt, (terwijl wij het in het algemeen liever vermijden) en die uitvoerig aantoont, hoe vroeg dit ras vooral als Phoeniciërs binnenstroomde, handwerkers en kunstenaars invoerde, handelsnederzettingen had en handelshuizen stichtte, en een verweekelijking van den geest veroorzaakte, die aan den anderen kant den geest van het Noordras dwong zich schrap te zetten. Van symbolische beteekenis zou men haast de tegenstelling van twee Homerische helden willen noemen: Odysseus en Ajas. Odysseus, de „listenrijke", de typische piraat, die twee maal zwart wordt genoemd, de man van gemengd bloed en Ajas de Noorder ideaalfiguur, tevens de tragische held. De vermenging met vreemd ras is in Griekenland met minder kracht bestreden dan bij de Ariërs, en toch heeft het niet aan ernstige pogingen ontbroken. Allereerst bij de Dorische Spartanen. Wij moeten niet vergeten, dat de oorspronkelijke bevolking van Griekenland toch waarschijnlijk Vóór-Aziatisch was en dat dit element versterkt werd, toen de Grieken van een landbouwend volk, ook en vooreerst daarnaast een handelsvolk werden en overal kolonies en nederzettingen kregen. Dat de „Semieten" hier een rol konden spelen, deze geboren handelaars, behoeft niet te worden verklaard; dat zij invloed kregen op financieel gebied,

---

[1]) Schemann: die Rasse in den Geisteswissenschaften II, blz. 75.
[2]) Blz. 74.

op de mode, de kunst enz., het is een verloop dat wij om ons heen kunnen waarnemen, zelfs in landen waar niet het Vóór-Aziatische ras oud-inheemsch is, maar het Noordras!

En toch, hoe sterk moet dit Noordras eens gestaan hebben, dat de Homerische heldendichten konden ontstaan, dat de religieuse voorstellingen van dien tijd den lateren staatsgodsdienst bepaalden. Er is in Griekenland een tijd geweest dat het „volk" uit menschen bestond van overwegend Noordras en dat de anderen geen volk waren, maar slaven. Dit volk had geen staatkundige eenheid, Griekenland is nooit werkelijk één geworden, maar wat hen bond, was het bewustzijn van rasverbondenheid en den gemeenschappelijken godsdienst, die de Homerische is. Daarom is wel gezegd, dat Homeros de Grieken tot een éénheid heeft gemaakt. Deze eenheid vond haar uitdrukking bij de Olympische spelen, waar zoo echt Indogermaansch gemeenschapsreligie met nationale feesten van sport en spel zich vereenigden. Hier was Griekenland tenminste een ideëele eenheid, waar het staatkundig verbrokkeld is gebleven en de „kleinstaterij" nooit heeft overwonnen. Hier werd een stamheiligdom tot nationaal heiligdom, waar om de vier jaar de wedstrijden gehouden werden en boden uittogen met de boodschap: „Het feest van Zeus is wederom nabij, alle strijd moet rusten, alle wapengekletter zwijgen! Laat de feestpelgrims vrij op alle land- en waterwegen komen tot den gastvrijen drempel van Zeus!" En zij kwamen van heinde en verre, in rijke gewaden, op hun wagens met de prachtige, kleine paarden; van de kolonies op de bekranste, feestelijk getooide schepen van verre kusten, om de wedstrijden en wagenspelen, de worstelaars en hardloopers te aanschouwen, die streden — niet om goud of zilver — maar om den olijftak, om eer en mannendeugd. En wanneer de overwinnaar bekranst, met linten gesierd wordt toegejuicht, vliegen duiven naar zijn vaderstad, die zich gereed zal maken hem met hoogste eer te ontvangen bij zijn terugkomst. In liederen wordt hij bezongen en zijn edel lichaam wordt gebeeldhouwd. Maar wij moeten ons dat niet al te gemoedelijk voorstellen: de worstelaars ontzagen elkaar niet, het ging soms om het leven en het was niet ongewoon, dat een wapenlooper, dat is een hardlooper in volle wapenrusting, vóór hij het doel behaalde bezweek. De vuistvechters hadden dikwijls zware leeren handschoenen met lood en pen-

nen er in, dat zegt voldoende, en de ruwheid van dezen strijd zou ons hebben afgestooten. Er was een tijd dat wij ons de Grieken idealiseerden, dat wij niet recht beseften dat het een volk was met vele ondeugden naast al het schoone dat zij schiepen en dat er een kant aan hun karakter was, die vooral in tegenstelling stond met de Perzen. Wij weten hoe hoog de Perzen de waarheid hielden en dat bij de Grieken leugenachtigheid een nationale karakterfout was, zoodat wel eens gezegd is, dat er in Griekenland weinig menschen waren, die voor geld niet alles gedaan zouden hebben [1]. Mogen wij hier denken aan de „invloeden der omgeving?" Dan is de vraag gerechtvaardigd: waarom zijn de Grieken dan reeds vroeg bezweken op dit punt, terwijl Perzen en ook Romeinen een zooveel vaster karakter hebben getoond?

Wat rasbewustzijn betreft staat Athene ver ten achteren bij Sparta. Athene was om zoo te zeggen enkele eeuwen ouder dan de Dorische staat en de Doriërs schijnen bij hun binnendringen vóór de poorten van Athene te zijn teruggeslagen. De Atheensche burgers voelden zich (behalve de slaven) als een eenheid. De vroegere Noordras heeren, de overheerschers, hadden daar „nauwelijks meer het bewustzijn van zich te moeten afsluiten als een stand van ander ras. Zij schijnen zich van den voortijd af, of tenminste sedert den tijd der Drakonische wetgeving (omstr. 620 v. C.) meer als een welgestelde bezittende klasse zijn voorgekomen. Als stand waarbinnen zich het Noordras het beste behouden had, moet de adel worden beschouwd, de Eupatriden, dat zijn de „zonen van edele vaders", ook „eugeneis", dat zijn de welgeborenen of „gennettai", dat zijn de sibbengenooten, of „homogalaktes", dat zijn menschen van gelijke moedermelk. Het was de stand der overheerschers, die bij Homeros als de „aristoi", (de besten) beschouwd werden, bestaande uit nakomelingen der adelboeren van den eersten voortijd, die later eerder als grootgrondbezitters beschouwd moeten worden" [2]. Daaronder kwamen de vrije boeren, die het eerst tot vermenging zullen zijn overgegaan. De derde stand der handwerkers is dan meest van ander ras evenals de slaven,

---

1) Schemann, blz. 100.
2) Günther: Rassengeschichte des hellenischen enz., blz. 43.

die in den z.g. bloeitijd bijna drie vierden der bevolking hebben uitgemaakt [1]).

Het sterke sibbengevoel, dat aan alle Indogermaansche volken oorspronkelijk eigen is en dat bij de Germanen tot aan de kerstening levend was (denk aan de mislukte doop van Radbout en aan IJsland), hebben ook de oude Grieken gekend: landverraders en misdadigers werden met hun heele familie uitgeroeid. Hier ligt de eugenetische gedachte aan ten grondslag, dat het „erfelijk belaste" kroost van den misdadiger voor de volksgemeenschap schadelijk was en dus uitgedelgd moest worden.

Oorspronkelijk was grondbezit het waardebepalende: de rijke handwerker was minder dan de arme vrije boer, maar de wetgeving van Dracon zou daar verandering in brengen: voortaan werd geldbezit de waardemeter en werden rijkgeworden geslachten van lageren stand, van ander ras (Voor-Aziatisch) de gelijken van den adel. De eertijds vrije kleine boeren werden gedrukt door een schuldenlast en verloren tenslotte hun persoonlijke vrijheid. Hieraan heeft de staatsman Solon een einde gemaakt: de schulden werden nietig verklaard, het leenen tegen onderpand der persoonlijke vrijheid verboden en zoodoende heeft hij „door het behouden en herstellen van den boerenstand ... den grond gelegd tot de staatsmacht en de voortbrengselen van den geest van Athene en tegelijk, zooals wij mogen besluiten, het verdwijnen van het Noordras in Attika, weer voor langen tijd opgehouden"[2]). Dan breekt de tijd der „tyrannen" aan (7e en 6e eeuw v. C.), de macht van den ouden adel is weg, het volk, wordt de macht in den staat, maar thans is volk niet meer gelijk aan hen, die van de vrije boeren afstammen, en daardoor overwegend tot het Noordras behooren, maar volk, is gelijk aan massa geworden en de massa kiest tyrannen, die tegen den adel woeden. Moord en revoluties teisterden de kleine Grieksche staatjes (uitgenomen Sparta) en het beste Noorder bloed vloeit bij stroomen. De vroegere koningen met hun volgmanschap van vrijen hadden plaatsgemaakt voor tyrannen met de volksgunst der massa. Na de eeuw der tyrannen komt dan de heerschappij van de massa, de „democratie"

---

[1]) Blz. 43.
[2]) Günther Blz. 45.

die Griekenland binnen twee eeuwen volledig ten gronde zou richten. Voor het echter zoover zou komen, beleeft Griekenland en vooral Athene een korten bloei, een ophooping van geniale scheppingen, die het voor alle eeuwen beroemd zou maken. Maar het verval was onvermijdelijk. Tijdens de Perzische oorlogen (slag bij Marathon 490) hadden de boeren van Attika hun toevlucht gezocht binnen de muren van Athene. Maar toen ook de stad moest worden prijsgegeven, scheepte de heele bevolking zich in, naar verbonden Grieksche staten. Na de overwinning bij Salamus in 480 en Plataiai in 479 werd de stad weer opgebouwd en ontstonden de beroemde tempels op den Acropolis. — Maar, de boeren hebben zich niet meer in het platteland van Attika vastgezet. De begaafdsten trokken naar Athene, niet alleen uit den kleinen staat, maar uit nagenoeg heel Griekenland, en het geld heerschte: de Grieksche kultuur was ten doode opgeschreven. Dan komt de broederkrijg: Athene tegen Sparta (431—404 v. C.) en weldra is het verval voor ieder zichtbaar. „Alles in Hellas is nu klein geworden: het aantal, de gezindheid, de werken, de ondernemingen. Alles is veranderd, het uiterlijk der menschen, evenals hun geestelijk leven. De 5e eeuw, een tijd van glans, waarin het ontaarden en uitsterven der waardevolste geslachten zich vooreerst onbemerkt kan uitbreiden, de 4e eeuw een overduidelijk verval. In de 4e eeuw verbleekt de Helleensche kunst zoo goed als de Helleensche wijsbegeerte. Wat nog voortgebracht wordt, is eigenlijk niet meer van Helleenschen geest" [1]). Rasvermenging, opkomen van de massa (democratie) als gevolg daarvan, demagogen (vaak van Vóór-Aziatisch bloed) als „leiders", die niet meer wortelden in den bodem, maar steunden op het geld, ontrechte boerenstand, kortom internationale stadskultuur met een korten, ontstellend rijken bloei, **een verkwistend opmaken van het edelste erfdeel in een omgeving, die niet meer de voortplanting van dit edele kon waarborgen,** ziedaar de tragedie van een Indogermaansch volk aan de kusten der Middellandsche Zee, een tragedie die zoo geweldig tot ons spreekt (of kon spreken!) door het snelle verval na den opgehoopten bloei. Was deze bloeitijd wel een gelukkige tijd? Gelukkig is dat volk, dat in gestadigen groei en

---

[1]) Günther Blz. 53.

vastgeworteld in eigen bodem, bouwend op eigen kracht in levend godsvertrouwen in de eerste plaats bedacht is op de instandhouding en vermeerdering, ja zoo mogelijk de opvoering van zijn edele geslachten. — Is het noodig ook hier weer „het bewustzijn van den lezer wakker te prikken?" Mij dunkt, de geschiedenis van het Noordras spreekt hier een duidelijke taal, ook voor het heden!

Beter dan Athene heeft Sparta de levensvoorwaarden van een volk begrepen en is daarom door alle „democraten" veracht. Zooals Günther uitvoeriger toelicht was de staat opgebouwd uit drie standen: de „homoioi", dat zijn zij die gelijken zijn, dan de „perioikoi", die ook vrij en dienstplichtig waren, maar belasting moesten betalen, de nakomelingen der reeds verbasterde Achaiers, die echter vrijen waren en aan de Olympische spelen mochten deelnemen; en ten laatste de „heiloten", dat zijn de nakomelingen der door de Achaiers onderworpen bevolking van Voor-Aziatisch en Westras. Het waren lijfeigenen en knechten. De grond zoowel als de heiloten waren staatseigendom en van beiden kreeg ieder Spartaan een deel toegewezen als onvervreembaar bezit, terwijl hij zelf zich uitsluitend aan den krijgsdienst moest wijden; handel en handwerk waren hem zelfs verboden, in tegenstelling met den perioiken, die daardoor dikwijls rijker werden. Het lot der heiloten was buitengewoon hard, ook al mocht de Spartaan hen niet zelf dooden, verkoopen of vrijlaten, want zij waren staatseigendom. Wanneer er te veel heiloten kwamen, werden zij zoo nu en dan gedund. Ieder jaar werd hun een oorlogsverklaring voorgelezen, opdat zij zouden beseffen dat zij de overwonnenen en slaven waren. — Hier vinden wij toestanden, die ook elders algemeen waren, bijzonder scherp en uitdrukkelijk uitgesproken. Weinig verheffend voorwaar naar onze begrippen, of — laten wij even denken aan de koloniale oorlogen der Europeesche staten en aan de slavenjachten in Afrika nog tijdens den grooten oorlog van 1914. Maar hier was dan toch evenals in het overige Griekenland en in heel de oudheid de samenleving in het eigen land opgebouwd op de slavernij, iets wat het Noorden ook in de oudheid niet heeft gekend, en ook wij zouden het geen ideaal vinden het werk in Nederland door slaven te laten verrichten. En toch — wanneer wij even denken aan de „slavenarbeid" van kinderen, vrouwen en mannen in den tijd

van den opkomst van het industrialisme en dan daarbij niet vergeten, dat deze „slaven" stamden van onze eigen boerenbevolking en geen menschen van ander ras waren (denk vooral aan Engeland met zijn ontvolkt platteland), dan past ons geen scherpe veroordeeling, maar dan rust op ons de plicht een gemeenschap te bouwen, waar allen zich gedragen voelen door die gemeenschap, en waar dan tevens het goede der Spartaansche en andere Indogermaansche samenlevingen in een vorm die bij dezen tijd past, verwezenlijkt wordt.

Daartoe behoort dan in de allereerste plaats het bewustzijn van de waarde van edel bloed, van uitgelezen sibben, zonder welke geen gemeenschap op den duur groot kan zijn, en die alleen kunnen ontstaan of in stand gehouden door zifting uit het eigen volk, met uitschakeling van alle vreemd bloed en met bevordering van dat raselement, dat de drager der kultuur is. Dat hebben de Grieken geweten en daarnaar hebben zij gehandeld, dat wil zeggen in Athene slapper, in Sparta harder en doortastender. Maar overal was de instandhouding der sibbe hoogste gebod in den goeden tijd en dit ook weer ter wille van de gemeenschap. „Het ik beteekent bij de Hellenen niets, de gemeenschap — laten wij maar zeggen: de idee — alles", zegt Schemann [1]). En toch, waren het niet zulke uitgesproken „individualisten?" Het is hetzelfde individualisme, waar de waarde der persoonlijkheid naast de gebondenheid aan de gemeenschap een organische eenheid vormen, zooals wij dat overal bij het Noordras aantreffen, ook bij de Germanen. Ongehuwd blijven of laat huwen was in Sparta verboden en de vele bepalingen die in verband stonden met de instandhouding der „gelijken" van Noorder bloed, hebben enkele duizenden Spartanen gedurende eeuwen in staat gesteld 120.000 perioiken en 200.000 heiloten „als trotsche harde heeren in bedwang te houden en als willoos werktuig te gebruiken in hun toonaangevende Helleensche politiek [2]). De „grenzelooze eenzijdigheid" van het Spartaansche ideaal is voor ieder duidelijk; alles is gericht op de opvoering van één bepaalde zijde (vergel. blz. 8), de weerbaarheid, want zooals een veldheer in de 5e eeuw v. C. zeide: „Wij zijn weinigen te midden veler vijanden" (de heiloten).

---

[1]) Blz. 79.
[2]) Schemann, blz. 80.

„Maar niemand zal kunnen bestrijden ... dat het hooghouden der overlevering als een heilige keten, die het heele volksbestaan doortrok, het gevoel voor eerbied, het instinkt van tucht bij de voortplanting, de zware ernst en de heroïsche grondtoon van hun Godsvereering, aan hun heele wezen en doen, het karakter van grootschheid, ja van verhevenheid verleenen. En wanneer deze hooggezinde, manhaftig-rustige heldengestalten aan ons verwenden, arm en kaal naar den geestelijken kant zouden toeschijnen, laten wij den bedenken, dat zij naar den ethischen kant iets volbracht hebben, wat aan geen ander volk ooit in die mate gelukt is: **de vloek van het goud te bannen,** en den geest van den Mammon haast tot het einde verre van zich te houden" [1]).

In den loop der eeuwen zien wij nu het aantal Spartanen toch afnemen, waaraan de ontzettende verliezen in de eindelooze oorlogen zeker een groot aandeel hebben gehad. „In den vóórhistorischen tijd van Lykurgos, dus ongeveer in de 9de eeuw v. C., moeten de Spartanen 9000 man voor het leger hebben geleverd, in de Perzische oorlogen waren het nog 8000 man. Bij Plataiai streden 479 v. C. naast 5000 Spartanen reeds 5000 perioiken, beide stonden als zwaargewapenden in de voorste slagorde, daarbij als lichtgewapenden en hulptroepen 30.000 heiloten. Bij Leuktra 371 v. C. — dus na de lange, heel Hellas vernietigende Peloponnesische oorlogen — stonden nog 1500 Spartanen tegen de Thebanen. Daarvan vielen er 400, naast hen van de veel talrijker perioiken 600. Eenige jaren later geeft Aristoteles nog het getal van 1000 Spartanen aan; oorspronkelijk (zegt hij) waren het 10.000 geweest. Onder Agis IV in het jaar 244 v. C. telde men nog slechts 700 man [2]). Deze getallen spreken voldoende. Daarbij kwam (begin 4e eeuw v. C.) dat bouwland van staatsbezit in privaatbezit overging en later tot „handelswaar" werd, en dat langzamerhand de hoogste stand van onder aangevuld werd. Verarming van den adel, overgang van grondbezit naar de rijken en daarmee de ondermijning van den grondslag waar Noordrasadel alleen gedijen kan, naast de groote krijgsverliezen onder de besten, hebben den

---

[1]) Schemann, blz. 81.

[2]) Günther, blz. 39.

ondergang van Sparta bezegeld, en laatste pogingen tot herstel (die Günther opnoemt) verijdeld.

Het gaat niet, van de Grieken af te stappen zonder een enkel woord nog over hun religie en kunst. Zij zijn onafscheidelijk van elkaar en van het Grieksche leven als geheel. Wanneer Herodotos zegt, dat Homeros den Grieken hun Goden geschonken heeft, dan is dat waar, maar hij heeft hun niet hun religie geschonken, die droegen zij in hun ziel. De godenwereld, wat wij de mythologie noemen, is hier — evenals bij de Germanen — het onderwerp van kunst, maar daarachter, daarbovenuit vinden wij eerst de religie en wat wij op blz. 57 over het pantheïsme zeiden, geldt ook hier. Apollo (de Dorische God) en Athena waren wel de verpersoonlijking van het hoogste menschenideaal, maar toch niet het hoogste, dat ook bij de Grieken wortelde in wat Strzygowsky het „wereldgevoel" noemde. Het was ook niet het Noodlot, dat later zoozeer op den voorgrond zou komen op een wijze, die waarschijnlijk vergeleken kan worden met de ontwikkeling van dat begrip bij de Germanen in den Wikingtijd — maar het was de heilige orde, de Kosmos, waar de mensch middenin stond en die ook de goden omvatte, deze goden die de Grieken zeer menschelijk zich gingen voorstellen en uitbeelden en die toch verheven waren, zoolang de Grieken zelf hun aard getrouw bleven. Naast deze goden waren er goden van niet Indogermaanschen oorsprong, die voortleefden bij het lagere volk en wier verpersoonlijking met Dionysos gekenmerkt kan worden. In den vervaltijd komen deze goden op den voorgrond: Dionysos is ook Bacchos (Jakchos) d.i. de luid roepende, de in dronkenschap extatische — of hij is ook Orpheus, de „verscheurde Dionysos" en voorstellingen van boete, schuld, zonde en genade komen aan de oppervlakte, de dood wordt de straf der zonde en het lichaam tot kerker der ziel. Dat is alles de tegenpool van Grieksch-Indogermaansche wereldbeschouwing, een tegenstelling, die K. Kynast op overtuigende wijze heeft uiteengezet. „Niet de razende Menade, de liefdedolle Dionysische Bacchante, die bij nacht en fakkelschijn, bij fluitspel, slangen in haar handen zwaaiend, het vleesch van offerdieren afscheurt met haar tanden en rauw verslindt, terwijl zij in luidruchtige, razende, wild dansende troepen door de dalen

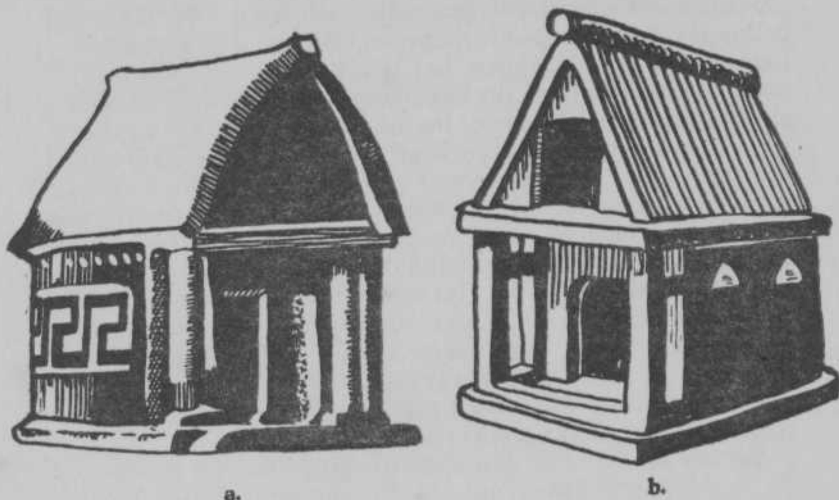
der bergen trekt, om het zwijgen der wouden met haar schaamteloos uitgeroepen begeerten te vervullen ... is het symbool van den Griekschen geest ..." [1]), maar evenmin de „hiernamaals"-voorstellingen van verlossing (bij Demetercultus b.v.) en de onverdraagzaamheid der Dionysosvereerders. Of laten wij zeggen, het is alles zeer wel „Grieksch", maar 't is de uiting van die bevolkingslagen, die eens de ondersten waren en wier verwanten uit Klein-Azië waren binnengekomen met handel en verkeer. Het is niet het Griekenland van Homeros, dat geen vrees voor booze geesten kende, waar de phallus-dienst een ondergeschikte plaats innam (als zij nog bestond) en waar de religie in vertrouwen en vereeren, in een waardige houding ook tegenover het goddelijke haar uitdrukking vond. Het edele, dat alles wat Grieksch-Indogermaansch is doortrekt, dat bij het Noordras samengaat met „afstand", met evenwicht en zelfbewustzijn, noemden de Grieken „megalópsychos", dat is: groot van ziel. „Rüm hart, klar kimming" zegt het Friesche gezegde, een ruim hart en een ver uitzicht [2]).

En wie dit alles met één oogopslag wil zien, die beschouwe de beeldhouwwerken van den Westgevel van het Parthenon. Wij staan hier aan het begin van den z.g. bloeitijd, op het hoogtepunt. Een onbeschrijfelijke „grootheid van ziel" gaat hier uit van deze in plooiende gewaden gehulde vrouwen en naakte mannenfiguren, ver van alles wat week en zinnelijk is; in waarheid bovenmenschelijk. Het zijn dan ook geen menschen, het zijn „goden". Het zijn geen goden, verstard in dogmatiek, verkondigd in een „heilige schrift", uitgelegd door een stichter van een godsdienst, maar het zijn de innerlijkste uitingen van den religieuzen Griekschen geest in een vorm, die geen enkele Indogermaansche kultuur gebruikt heeft, om deze dingen uit te drukken. Dat zij deze vorm gebruikt heeft, zullen wij (met Strzygowski) aan de invloeden van de Middellandsche Zee-kultuur moeten toeschrijven, deze kultuur waar naturalisme en mensch en dier van oudsher in de kunst voorkomen. Maar hoe wonderlijk is dit Grieksche „naturalisme". Wel streeft de beeldhouwer naar kennis en weergave der natuur, maar hij gebruikt dit

---

[1]) K. Kynast: Apollon und Dionysos, blz. 12. Zie ook plaat VII.
[2]) Günther: Frömmigkeit Nordischer Artung, blz. 30.

Het vierkante Grieksche huis, waar later de tempel uit ontstond, is van Noorder afkomst.



a. Model in gebakken aarde van een oud-Grieksch tempeltje met stroodak, voorhal en ronden apsis. 750 v. C. (Naar Germanen Erbe 1 jaarg. blz. 121).

b. Noorder huismodel, naar een uit scherven met Dipylon versiering weder samengesteld model (naar Schuchhardt: Alteuropa). 1/7 der ware grootte.

„Overal, waar de oudste heiligdommen der Grieken onderzocht werden, is gebleken, dat zij oorspronkelijk, toen zij van de 9e op de 8e eeuw overgingen tot het bouwen van tempels voor hun Godheid, deze slechts als eenvoudige hallen met een breed-open voorruimte bouwden. Deze tempels zullen weinig verschild hebben van het groote huis. Waar daar de zetel van den huisheer stond, stond in den tempel het beeld van den God en in beide brandde het heilig haardvuur" (von Vacano in Germanen Erbe 1 jaarg. blz. 118).

om iets anders uit te drukken dan het natuurlijke zelf, het wordt bij hem middel tot uitdrukking van het bovennatuurlijke en dat is hier het beleven van de groote en heilige orde, de kosmos. Vandaar de kuischheid, die in dit Middellandsche Zee-gebied zoo bevreemdend zou moeten zijn, wisten wij niet dat hier de Indogermaansche geest heerschte. De uitdrukking van het goddelijke in het menschelijk lichaam heeft hier haar hoogste vorm gevonden, hooger naar wij vermoeden dan in de Athena, die eens in den tempel stond.

Aan boom en bron vereerden de Grieken in den tijd toen zij als trekkende boeren kwamen. Beide stonden nog in den gevel van het Parthenon gebeeldhouwd, maar de beeldlooze en tempellooze Indogermaansche eeredienst had plaats gemaakt voor tempels met godenbeelden, toen de oude adel van Athene nog in de „eenvoudige, landelijke, hooggevelige huizen" woonde, die bouwwijze, die zij uit het Noorden hadden meegebracht [1]) en waarvan ons een klein model in gebakken aardewerk uit den Dorischen Dipylontijd bewaard is gebleven. „De gevel (het dak) is zoo steil, alsof die kersversch uit die streken kwam, waar men rekening moet houden met het afschuiven van den sneeuw" [2]). Uit dit vierkante huis zou eens de Grieksche tempel ontstaan, eerst als bouwwerk van hout, de bouwwijze van het Noorden (het Zuiden gebruikt steen) later in het materiaal van het Zuiden. Zoo zien wij het in alles: het Zuiden levert veel, maar de geest blijft Noordergeest tot aan het verval, tot het Noorder bloed verbastert en uitsterft. Menschen waren er nog genoeg, maar het waren andere menschen geworden, het waren naam-Grieken voor het meerendeel, en eenzaam stond een enkele groote geest te midden van het verval, onbegrepen.

3c. De Italiërs — Rome.

Konden wij met goed geweten boven het hoofdstuk 3b „Grieken" zetten, zonder meer, bij de Italiërs gaat dat niet: de Italische stammen met eigen ontwikkeling, die aanvanke-

---

[1]) Günther, blz. 62.
[2]) Schuchhardt, Alteuropa, blz. 16.

lijk aanwezig waren, werden vernietigd door „Rome", reeds in den aanvang; Rome werd „Roma eterna" (het „eeuwige Rome"), en leeft nog, leefde ook, toen Italië verscheurd was, het leeft als dat andere „Rome" voort, dat als „machtkerk" (Strzygowski) de erfgenaam werd van het oude Rome. Wel is er overeenkomst tusschen het ontstaan van dit tweede Rome uit het eerste eenerzijds en het ontstaan van Byzantium uit de Grieksche kultuur anderzijds, maar er is dit groote verschil: Rome, het oude, was een „wereldlijke macht" en de erfgenaam deed zich voor als „geestelijke macht", was het ook min of meer — en Griekenland, dat nooit een groote machtfactor was geworden, maar wel de geesten beheerschte, kreeg als „Byzantium" ook een groote wereldlijke macht. Het late, zij het ook zeer verbasterde Griekendom, speelde in Byzantium de hoofdrol, dat Byzantium waar „de antieke traditie nooit geheel was uitgestorven" [1]) en dat als Oost-Romeinsch rijk „in een honderdjarige strijd voor zijn bestaan ... als erfgenaam van de antieke wereld tegen den stormloop der Semieten" stand hield [2]). Groot zijn de invloeden geweest, die van Iran over Byzantium op het Noorden hebben ingewerkt, invloeden die van oorsprong Indogermaansch waren geweest en ons in vreemde omhulling en verminking zouden bereiken.

Doch dit alles, hoezeer het aan de geschiedenis van het Noordras raakt, is toch niet op zijn plaats in een „beknopte" geschiedenis daarvan. Daarom gaan wij nu eerst terug naar den „trektijd", den Indogermaanschen wordingstijd der Italiërs, waarvan het latere Rome nog zulke merkwaardige godsdienstige gebruiken zou overhouden in het „Ver Sacrum", die ver naar het Noorden wijzen [3]).

Wanneer wij het kaartje op blz. 41 bezien, dan zijn daar Kelten en Italiërs vlak naast elkaar ingeschreven. Terecht, want zij zijn ten nauwste verwant, ook wat de taal betreft, maar de taalkunde vestigt er ook de aandacht op, dat het Italisch (later het Latijn) zoo opvallende verwantschap met het Germaansch vertoont, vooral wat betreft plant- en diernamen en woorden die met landbouw en scheepvaart te

---

[1]) Schemann II, blz. 232.
[2]) Blz. 233.
[3]) Uiteengezet door W. Darré: das Bauerntum als Lebensquell der Nordischen Rasse.

maken hebben, dat wij veronderstellen, dat zij „tot in betrekkelijk laten tijd buren moeten zijn geweest" [1]).

Tusschen 2500 en 2000 v. C. vinden wij een samenhangende kultuur van Oost-Frankrijk over midden-Rijn, midden-Duitschland en de boven-Donau (de z.g. grafheuvels-kultuur der oudheidkunde), waaruit de Kelten en Italiërs zouden voortkomen. Gedurende een kleine 1000 jaar (2000—1100) zijn uit dit gebied stammen naar Italië getrokken, die wij daarom Italiërs noemen en die overwegend tot het Noordras hebben behoord, gezien de bevolking waar zij uit voortkwamen[2]). Zij onderscheiden zich in twee hoofdgroepen, ten eerste die welke de lijkverbranding meebracht en die de Po-vlakte en later de gebieden naar het Zuiden tot het land der Etruskers bevolkte en ten tweede de groep, die hun dooden begroef en het overige Italië bezette tot aan den voet van de laars. De eersten brengen het brons, landbouw en veeteelt en komen over de passen der Oost-Alpen binnen. Later, in den vollen bronstijd komt een grootere vloedgolf van trekkers uit het Donaugebied en overspoelde het oud-inheemsche Etruskische land. De namen al dezer Italische stammen doen er weinig toe, zij zouden weldra van hun eigen aard beroofd worden door de overheersching van een hunner, de Latijnen, waarvan het dialect de landstaal zou worden. Deze zaten tegen den Zuidrand van Etrurië, en hebben van den beginne af sterke invloeden der Etruskers ondergaan. Voor wij over de oorbevolking van Italië iets zeggen, nog eerst iets over het aardewerk der indringers. Vormen en versieringen wijzen naar het Donaugebied en veel doet sterk denken aan den vroegen (Dorischen) Dipylonstijl; uit alles blijkt de afkomst uit dit gebied, maar ook de Noord-Westelijke en Binnenlandsche groep [3]) hebben hun aandeel gehad in het ontstaan dezer kultuur. Dat zij onder koningen stonden die gebonden waren aan den raad der adel-boeren spreekt wel haast vanzelf en zien wij ook bevestigd in de oudste geschiedenis van Rome. Kortom, niets wijst er op dat deze stammen belangrijk anders zouden zijn geweest dan andere Indogermanenstammen, ook al zal

[1]) Günther: Rassengeschichte des hellenischen und des römischen Volkes, blz. 69.
[2]) Reche: Rasse und Heimat der Indogermanen, blz. 73 e. v.
[3]) Hoofdstuk II.

de bijmenging van ander ras iets anders zijn geweest of tenminste in andere verhoudingen hebben plaats gehad. Maar de verdere ontwikkeling zou weer een heel andere worden, dan wat wij tot nu toe leerden kennen.

Bezien wij nu eerst de oorspronkelijke bevolking. Terwijl de Grieken in een land kwamen met hooge beschaving van een uitgesproken West-kultuur, zelf als „onbeschaafde barbaren", vonden de Italiërs, die wij ons zeker niet op een „hoogeren trap van beschaving" moeten denken, een bevolking, die nog in veel eenvoudiger verhoudingen leefde (uitgezonderd de Etruskers). Terwijl de jongsteentijd in Midden-Europa een hoogen bloei bereikte, is die tijd in Italië betrekkelijk arm en de Italiërs die dan later het brons brachten, vonden een bevolking die nog in den steentijd leefde, ronde hutten bouwde (tegen de Indogermaansche vierkante vorm der Italiërs) en de dooden op de wijze der Middellandsche Zee bijzette. Een geheel ander element waren de Etruskers, die een hoogere beschaving hadden en eerst geheel onberoerd bleven bij al die „volksverhuizingen" in Italië. Zij dreven handel met het Westen (blijkens het tin dat minstens uit Spanje moest komen) en waren in den rug door de bergen beschut. Als dan echter de tweede groote golf komt, wordt Etrurië kultureel tenminste overstroomd en neemt het de Villa-Nova kultuur dezer Indogermanen ten deele over. Dit duurt tot omstreeks 700 v. C. en 600 v. C. staan de Etruskers op het hoogtepunt hunner macht en heeft zich die merkwaardige kultuur ontwikkeld die de Etruskische heet, die in den oorouden bodem van het Westen (der Middellandsche Zeekultuur) wortelt [1]). Toch is veel nog onopgehelderd, ook wat het ras betreft, dat later uit een mengsel van verschillende rassen bestaat. Günther vermoedt, dat de kern van het Westras was, met bijmenging van het Vóór-Aziatische en mogelijkerwijs een uiterst dunne bijmenging van Noordras; later dan nog Oostras [2]). Etrurië heeft in den bloeitijd Rome overheerscht en misschien waren de laatste koningen van Rome Etruskers. Als dan begin 4e eeuw v. C. de „Galliërs" (Kelten) hun invallen doen, wordt de macht der Etruskers verzwakt en omstreeks 300 is het land

---

1) Schuchhardt: Alteuropa, blz. 117.
2) Rassenkunde Europas, blz. 104.

reeds van Rome afhankelijk. De invloeden van dit volk (met vele vraagteekens voor ons) op Rome zijn vele geweest, ook al heeft voorloopig weinig bloedmenging met de Noordras bovenlaag plaatsgehad.

Hoe ontstond dit Rome?

Wanneer wij over de „klassieken" spreken, bedoelen wij meestal „Grieken en Romeinen", noemen die in één adem, alsof het broertje en zusje waren. Is er echter binnen de mogelijkheden van Indogermaansche volken grooter tegenstelling denkbaar? Alleen al de uiterlijke geschiedenis: De Grieken bleven stammen en staatjes, Rome werd één staat, één volk, één stad. De Grieken „speelden" als het ware staat, Rome **was** staat, staat boven alles. De Grieken beheerschten de geesten, het denken, de wetenschap, de kunst, Rome had macht en schiep een imperium, rustend op de moreele kracht en degelijkheid der oude sibben.

De Grieken, overstroomend van scheppingsdrang en scheppingsvermogen, een heel volk dat daar in leefde, Rome zonder iets daarvan, nuchter. Bij de Grieken geniale geesten en kunstenaars, bij Rome kunstmatige nabootsing en epigonen, een leenkultuur; geen rijkdom van stammen, geen wortelen in een in het onzichtbare verdwijnend verleden, maar de stichting van het nuchtere vierkant, dat Roma zou heeten, een naam die niet eens Latijnsch was. Waar Griekenland denkers had, had Rome moralisten, waar Griekenland schiep uit een schijnbaar onuitputtelijke bron, bootste Rome na, en gebruikte daar veelal nog Grieken en Oosterlingen voor.

Wij vragen ook hier vanwaar? zooals wij dit eerder deden; wij verwonderen ons dat de nakomelingen van deze Indogermaansche trekkers nauwelijks sagen en geen heldendicht nalieten, geen eigen kunst schiepen, zooals alle andere groote Indogermaansche volken, waar toch zij ook toe behooren. Want niemand zal ontkennen dat Rome ook groot was en dat er een tijdlang een moreele kracht van is uitgegaan, waar de Grieksche leugenachtigheid slecht bij afsteekt en dat zij een staat schiepen, waar de Grieksche democratieën belachelijk bij worden. (vergel. Plaat XI).

Wij meenen dat Schemann het juist heeft ingezien, wanneer hij dit wijt aan het anti-volksche karakter van Rome, reeds in den beginne. Waren het de omstandigheden, de „invloeden der omgeving", die het dien kant hebben opgedron-

gen en is hiermee alles verklaard? Wij gelooven het nauwelijks, maar zeker dragen zij veel tot een begrijpen bij.

Rome lag als kleine staat tegen Etrurië en heeft bewust het verschil gevoeld, tusschen ras en ras. Misschien kwam dit nergens sterker in uit, dan in de plaats die de vrouw in Rome innam en in Etrurië. De sibbe stond, als bij alle Indogermaansche kulturen, in het heilige middelpunt der samenleving, bij Rome dan ook vooral in engeren zin: de **familie**. „Het begrip voor familie heeft bij de Romeinen den heelen staat zijn stempel opgedrukt. Indogermaansche opvattingen .... hebben zich bij de Romeinen tot de uiterste consequentie, ja tot gebiedende starheid doorgezet" [1]). Tegenover deze schepping (want zoo mogen wij het noemen) van Rome, stond schel belicht het — met Romeinschen maatstaf gemeten — zedenbederf van het afbrokkelende Etrurië, waar de Vóór-Aziatische- en Oostras-bestanddeelen waarschijnlijk steeds meer hadden toegenomen [2]). En Rome, begaafd met politieke genialiteit, heeft beseft, dat het de heiligheid en veiligheid zijner families en zijner haardsteden alleen kon verdedigen door eigen macht. De wijze waarop het die macht veroverde, had dit onvolksche karakter waar Schemann op wijst. Maar was een andere weg mogelijk? Zou ook anders Italië in de Grieksche kleinstaterij zijn vervallen en een prooi geworden van het „Semietisme" (Karthago)?

Rome onderwierp, den een na den ander, alle kleinere en grootere staatjes van het Schiereiland. Bijna een halve eeuw duurde de worsteling met Zuidelijke stammen (343—290 in drie Samnitische oorlogen) en het Zuiden stond nog eens op, om zijn zelfstandigheid te heroveren (90—82 v. C. in den bondgenooten oorlog). Vroeger was daar de spreektaal naast Grieksch [3]) het Oskisch geweest, maar dan zou het Latijn dit Italische dialect verdringen. Alle volksche eigenaard werd onderdrukt, bewust, nuchter, kunstmatig. Het is een „leidende gedachte der Romeinsche politiek geweest, den samenhang der stammen te vernietigen", alles is er op gericht het volksche bewustzijn te dooden; door heel Italië hebben massaverplantingen van menschen plaats (336—264) om het

---

1) Günther, Rassengeschichte des hellenischen enz., blz. 84.
2) Blz. 85.
3) Het Zuiden — Sicilië — was oud Grieksch koloniaalland.

te romaniseeren [1]). De gevolgen dezer „Oostersche" methoden konden niet uitblijven. „Tot een volksch leven (Volkstum) in den zin die dat woord bij ons heeft, is het in Rome niet gekomen; zijn nationaliteit is door en door kunstmatig, waaraan veeleer de verdelging van den volkschen aard der onderworpen stammen moest voorafgaan, ja, die juist op de vernietiging daarvan berustte" [2]). Het besef van de waarde van het volksche is in Rome algeheel te loor gegaan en de erfgenaam, het Rome der machtkerk, nam ook deze erfenis over, de anti-volksche houding in alle dingen, waar dit praktisch door te voeren is. Ook de nieuwe, jonge Fascistische staat, die een deel der erfenis voor zich heeft opgeëischt, staat nog volkomen op hetzelfde standpunt in tegenstelling met het Germaansche Noorden; de staat is doel in zichzelf, de mensch middel. „Dit tot staat maken van alle nationale waarden, drukt zich met naïeve duidelijkheid vooral ook uit, in de kenmerkende abstractie „nomen" (naam), waarmee de Romein reeds zeer vroeg het woord „gens" (sibbe) verving" [3]). Reeds vroeg kwamen de begrippen „urbanum" (steedsch, d.i. van Rome) en „rusticum" (boersch) of „peregrinum" (buitenlandsch, niet-burger van Rome) tegenover elkaar te staan, hoewel het begrip van de waarde van den boerenstand bij de Romeinen zeer lang levendig is gebleven. Hebben zij echter wel begrepen, dat een onvolksche boerenstand geen boerenstand, maar een stand van willekeurige landbouwers is?

Dezelfde methoden die Rome in Italië toepaste, heeft het in de provincies toegepast, tot in Engeland toe. Geen rijk stamleven met al zijn verscheidenheid en veelvormigheid kon zoo tot bloei komen, zooals in Griekenland en in Germanje. Ook al verklaart dit niet alles, het verklaart veel en daarnaast heeft wellicht Günther terecht opgemerkt dat een Faalsche of Oostras bijmenging het echt-Romeinsche kenmerken. „Faalsche zwaarheid en de nijvere en enghartige aard van het Oostras schijnt nu en dan in het Romeinsche wezen mee te spreken . . ." [4]). Dit Romeinsche wezen wordt bepaald door den ouden boerenadel. Daarnaast komen dan velerlei in-

[1]) Schemann, blz. 162.
[2]) Schemann, blz. 156.
[3]) Schemann, blz. 160.
[4]) Günther, blz. 74.

vloeden van vreemde rassen meer en meer naar voren, maar „het richtinggevende ras is ook in het Romeinsche mengsel het Noordras geweest" [1]), dat leert de geschiedenis.

Ook Rome kende standen. De boeren, die het eerste Rome stichtten, deze kleine landelijke nederzetting van 300 Sibben, zijn de voorouders der latere „patricii". Alleen zij waren het volk. In de stad Rome ontstond de stand der „plebeii". Deels stammen zij af van de onvrijen (de „clientes"), deels zijn zij van buitenaf gekomen. Het standverschil is dus ook hier rasverschil. Het „volk", dus de patriciërs, waren oorspronkelijk alleen dienstplichtig (het woord voor volk „populus" beteekent oorspronkelijk schaar van krijgers) en hadden een leger van 3000 man waar later 1200 man hulptroepen bijkwamen.

Toen kwam de republiek (510 v. C.) en van nu af aan waren patriciërs en plebejers één volk en begon de onderlinge strijd, (5e en 6e eeuw) dien de patriciërs aan het eind zouden verliezen.

Bij republiek moeten wij ons vooral geen democratie voorstellen: door heel de Romeinsche geschiedenis zien wij het beginsel, dat besluiten worden genomen door mannen met volmachten en met verantwoordelijkheid, niet door commissies met meerderheid van stemmen. Hier komt de aangeboren aanleg tot het staatswezen tot uiting, die inziet dat verantwoordelijkheid en vrijheid van handelen samenhooren, en de mannen, die verantwoording dorsten dragen, heeft Rome gehad.

Het reinhouden van het Noorder bloed werd in den beginne nog gewaarborgd, doordat geen huwelijksrecht tusschen patriciërs en de anderen bestond. In 445 v. C. bracht een wet hierin verandering, tegen den heftigen tegenstand der patriciërs in, die het als smaad ondervonden, dat voortaan beide standen „zonder onderscheid als de wilde dieren mochten paren" (Livius) [2]). Maar de buitenlandsche politiek dwong telkens weer tot toegeven tegenover de plebejers; hieronder bevonden zich vaak ook de adelgeslachten van onderworpen Italische stammen, die na de onderwerping naar Rome waren verplant.

---

[1]) Schemann, blz. 156.
[2]) Naar Günther, blz. 79.

Zoo worden dan de verhoudingen zeer ingewikkeld. Later als Rome „groot" wordt, neemt de verbastering hand over hand toe en de krijgsverliezen juist onder het edelste bloed helpen het Noordras dunnen. De verbitterde Punische oorlogen tegen het Oostersche Karthago, bevestigen Rome's macht, maar „zijn eigenlijke rijkdom, den erfelijken aanleg van zijn edele geslachten, had Rome in dezen verbitterden bloedigen krijg geofferd." [1]. Rome wordt het middelpunt van het geldverkeer der toenmalige wereld en de magneet voor allerhande volk van Syrië en Afrika, het werd wat H. S. Chamberlain zoo treffend noemde een „volkenchaos". Alle staatsmanschap en aangeboren gaven voor politiek hadden verzuimd het beste, de ware grondslag, die het oude Rome had groot gemaakt, in stand te houden. Niet had het geheel en al aan inzicht ontbroken, maar het harde, nuchtere, verstandelijke wezen van Rome had te weinig oog voor de organische dingen.

Zoo kon het gebeuren, dat in het oude eerwaardige Rome van weleer, later een koning (Septimius Severus 193—211 n. C.) van Afrikaansche afkomst met een Arameensche (Syrische) vrouw gehuwd, vervult met haat tegen het Indog. Rome, het graf van Hannibal den Karthager herstelde en een staatsvorm naar het voorbeeld van de Oostersche despotieën wilde invoeren. Met de haat van zijn ras vervolgde hij de oude Senatoren-families, die nog het meeste Noorder bloed hadden geërfd en zonder erbarmen liet zijn zoon Caracalla deze families geheel uitroeien. Hij verleende aan alle onderdanen het burgerrecht; „wereldburgerschap" en „menschheidsreligie" waren mode in de Oostersche salons van Rome.

Waar kwamen deze voorstellingen vandaan?

Wij moeten een oogenblik terug. Toen de Doriërs Zuidwaarts trokken, zijn hen **de Makedoniërs** gevolgd. Berichten en beeltenissen doen hen zien als menschen van het Noordras; met de Hellenen zijn zij nauw verwant. Als deze dan onder gaan in de hen omgevende rassen, zijn zij nog onbedorven. Zij hebben een rol gespeeld onder hun koning **Alexander**, de Groote genaamd, die volgens de berichten

---

[1]) Günther, blz. 86.

lokkig haar, lichte oogen en een zoo witte en teere huid had, dat hij niet alleen in het gelaat, maar ook op de borst bloosde; vele beeldhouwwerken doen zijn Noordras vormen zien. Hij had zich een groote taak gesteld, hij wilde een wereldrijk tot stand brengen en dat zou niet uit stammen, maar uit steden bestaan, die hij in grooten getale stichtte. Hij wilde, dat Grieken en Makedoniërs hun vooroordeelen tegenover de andere volken zouden opgeven, maar het groote werk der vermenging vond tegenstand bij de besten van die volken, vooral bij den rasbewusten adel van Makedonië zelf[1]). Doch Alexander zette door; onder vernietiging en uitdrukkelijke ontkenning van volkskarakters werd alles versmolten, waarbij massaverplantingen een groote rol speelden.

Deze gedachten van vermenging en verbroedering zaten in de lucht. De philosophenschool der Stoïcijnen leerde het wereldburgerschap en bij de stichting en eerste ontwikkeling dezer school hebben „Semietische kringen" de hoofdrol gespeeld[2]). Wij begrijpen dus van welke zijde de wind woei (hij waait ook in onze dagen sterk van dien kant). „In het systeem der Stoa werd deze algemeene gelijkheid gegrond op het feit, dat Hellenen zoo goed als Barbaren Gods kinderen waren[3]). Het is de tijd van het **Hellenisme**, het bracht beschaving en degeneratie in gelijke mate. Alexandrië, de stichting van Alexander zou een groot middelpunt der Joden worden, die trouwens in al die nieuwe steden er gauw bij waren, om burgerrechten te verwerven. Niet eerst door de verwoesting van Jerusalem werden die landen met hun aanwezigheid gezegend.

Met de geschiedenis van het Noordras hebben deze dingen niet rechtstreeks te maken, al spelen menschen met overwegend Noorder bloed (zooals Alexander en vele latere „Stoïcijnen" onder de Romeinen) dikwijls hoofdrollen.

In Hellenisme en volkenchaos ging de Noordraskultuur aan de Middellandsche Zee onder, terwijl andere Noordras volken ten Noorden van de Alpen hun intree in de geschiedenis van de Middellandsche Zee deden, reeds vroeg de Kelten, daarna de Germanen.

---

1) Schemann, blz. 139.
2) Blz. 146.
3) Blz. 144.

3d. De Kelten.

Zooals wij bij Engelsch-Indiërs aan kleurlingen denken en slechts weinigen weten, dat de lichtere huidschakeeringen, resten van blankheid uit den Arischen tijd zijn, zoo denken de meesten, wanneer zij over Kelten hooren spreken, ook aan een donker type en dikwijls worden Keltisch en Romaansch dooreengehaspeld. Dit veroorzaakt een dwaze verwarring. Wij zagen reeds dat de Kelten het broedervolk der Italiërs waren en dus zeker niet zwart zijn geweest. Maar zij hebben gebieden bezet, waar voor een deel later Romaansche talen zouden worden gesproken, toen de Kelten reeds opgegaan waren in de bevolkingen van ander ras. Daar komen wij op terug.

Het heeft lang geduurd eer oudheidkunde, menschkunde en taalkunde het er in de groote lijnen over eens waren, waar de Kelten vandaan kwamen, wat Kelten eigenlijk waren, voor zij als zelfstandige groep naar voren komen. De oudheidkunde wijst naar het Donau-gebied, naar de kultuur van het bandaardewerk, en ook de taalwetenschap zoekt hen daar. Maar zooals wij eerst van de Italiërs gaan spreken wanneer groepen op weg zijn naar Italië, terwijl voordien het onderscheid tusschen die groepen waar Italiërs en Kelten uit zouden voortkomen moeilijk is, zoo kunnen wij eigenlijk pas van Kelten gaan spreken wanneer de Italiërs zijn weggetrokken. Merkwaardig is het, dat zoowel Italiërs als Kelten drie stamnamen hebben die gelijkluidend zijn: Ambronen en Umbri, Marsen en Marsi, Wenden en Veneti en het vermoeden is wel eens geopperd of hier gedeelten van één en dezelfde stam zich bij de Italiërs en bij de Kelten hebben aangesloten. Willen wij een rond jaartal noemen dan zouden wij kunnen zeggen dat de zelfstandige geschiedenis der Kelten omstreeks 1000 v. C. begint. Het duurt dan niet lang, of de uitbreiding der Kelten neemt een aanvang, eerst langzaam — het aardewerk wijst ons den weg — in de 9e eeuw over den Rijn, maar dan zouden wij haast zeggen dringen zij onstuimig op: 600 v. C. van de Rijn uit door Frankrijk heen tot in Spanje. Als dan omstreeks 500 v. C. de Germanen van het Noorden uit druk op het Keltische gebied uitoefenen, lijkt het of alles in beweging komt. Heel Frankrijk wordt door de Kelten bezet en in de 4e eeuw trek-

ken zij vandaar naar Engeland, waar voorloopers reeds veel vroeger naar verondersteld is, zijn aangekomen. Dan krijgen de Romeinen het zwaar te verduren: zij vallen (als Galliërs) in boven-Italië binnen en nemen 390 Rome in, waar ze wel niet zouden blijven, maar in Noord-Italië hebben zij zich vastgezet als ....? Wel natuurlijk als boeren. Wij hooren hoe zij de steden en verfijningen des levens versmaden en het beste land voor zich nemen. Een ander deel der Kelten trekt Oostwaarts tot in Klein-Azië waar het rijk der Galaten gesticht wordt; groote stukken van Griekenland zijn in hun macht.

Hebben deze Kelten al deze uitgestrekte gebieden zelf geheel bevolkt? Dat is onmogelijk; ook zij hebben weer als overheerschende bovenlaag over een andere bevolking geheerscht, maar het „volk" waren zij zelf, zooals wij dat reeds eerder zagen en ook de schrijvers der oudheid beschouwen alleen hen als zoodanig. Hoe beschreven die de Kelten en wat leert het onderzoek hunner graven? De oude schrijvers stemmen er allen in overeen dat de Kelten blond en lang met lichte huid en doordringende oogen waren, m.a.w. zij worden beschreven als menschen van het Noordras. Zij moeten in dien tijd groote overeenkomst met de Germanen hebben vertoond en de oudste Grieksche geschiedschrijvers maken geen onderscheid tusschen hen. Ook de menschkunde kan, afgaande op de geraamten en beschrijvingen geen verschil onderkennen. Of er verschil in aanleg is geweest? Vermoedelijk wel. Wijst soms de volgende uitspraak van den Romein Cato hierop: „Twee dingen zijn het, waar de Galliërs al hun aandacht op vestigen, n.l. alles wat met den krijg samenhangt en de kunst bij het spreken, geest en geestigheid te vertoonen" [1]). Ook van IJsland weten wij dat een goed en handig spreker op het „ding" zeer geacht werd, maar of dat een Romein zou zijn opgevallen, die aan zooveel oratorisch geglinster gewend was?

In hun oorsprongsland zijn de Kelten reeds, evenals hun voorouders, een bovenlaag die van Noordras was. „En deze Noordmenschen zijn zonder twijfel de dragers der verschillende kulturen, want met iedere volgende kultuurgolf neemt

---

[1]) W. Sieglin: Die blonden Haare der Indogermanischen Völker des Altertums, blz. 25.

het aantal Noordras-typen toe, om dan tegen het eind van elk dier perioden zich meer en meer met rondschedels te vermengen, die van oudsher als onderworpen knechten in het land waren" [1]). Maar hetzelfde geldt van al die andere gebieden: Zuid-Duitschland, Zwitserland, Frankrijk, Engeland en Bohemen, „overal is een overheersching van Kelten, die tot het Noordras behooren en het is alleen het Noordras dat al die groepen gemeenzaam hebben. Overigens zijn vreemde elementen er bij gemengd, die plaatselijk wisselen" [2]). Daar de Kelten, in tegenstelling met de Germanen, hun dooden niet verbrandden, is een en ander natuurlijk goed te vervolgen en weten wij, dat de adel-boeren, later de adel, en dan ook vooral de priesters, die als een stand het heele volk regeerden, geen „zwarte Kelten", maar Noordras-Kelten waren. Dat zij echter niet zoo gebleven zijn, dat zij meer en meer vermengden weten wij ook, m.a.w., zij zijn hier en daar „zwart" geworden, maar dan spreken wij liever niet meer van Kelten. In vele gebieden waar de Kelten geheerscht hebben en waar later de Germanen zijn doorgedrongen, is het onmogelijk vast te stellen in hoeverre het nog aanwezige Noordras van Keltischen of Germaanschen oorsprong is.

De Kelten zijn zeker zeer begaafd geweest. In den ijzertijd, die in hun oorsprongsgebied omstreeks 1000 v. C. begint (in het Noorden twee eeuwen later) hebben zij een zeer bijzondere sierkunst ontwikkeld. Deze kunst ontving sterke invloeden uit het Zuiden en beïnvloedde zelf het Noorden van haar kant. De ijzertijd (die op den bronstijd volgt, waarop wij in het laatste hoofdstuk zullen terugkomen) valt in een ouder en een jonger gedeelte uiteen, die men Hallstatt en Latène noemt.

Wij hebben wel gezegd, dat de Kelten uit de bevolking van Zuid-Duitschland zijn voortgekomen, maar er hebben zoo omstreeks 1000 v. C. toch groote bewegingen plaatsgehad, die mogelijkerwijs samenhangen met de Dorische volksverhuizing. In dien tijd heeft de overgang plaats van de oude „grafheuvel kultuur" naar de „urnenvelden kultuur" der oudheidkunde. Wij laten deze dingen echter buiten be-

---

[1]) Reche: Rasse und Heimat der Indogermanen, blz. 82.

[2]) Reche, blz. 85.

schouwing, daar zij niet voldoende zijn opgehelderd. Maar zeker is, dat de invloeden op het gebied der sierkunst van Italië uit zeer sterk zijn en dat tijdelijk ook lijkverbranding voorkomt in het oorsprongsland der Kelten.

Deze z.g. Hallstatt- of **vroege ijzertijd,** (1000—500 v. C.) kan wat de sierkunst betreft beschouwd worden, als een strijd tusschen Zuid en Noord. Deze strijd wordt uitgevochten in Griekenland, in Italië en in Midden-Europa, het land der Kelten, het is de strijd tusschen het zuiver abstracte ornament en de nabootsende kunst van de Middellandsche Zee. Aan het eind van dezen vroegen ijzertijd komen de Zuidelijke invloeden in het Westen ook over Massalia (Marseilles) binnen, terwijl in het Oosten (Zuid-Rusland) de invloeden der dierornamentiek werkzaam zijn (die volgens Strzygowski van Noord-Aziatische afkomst waren). Tusschen „Noord" en „Zuid" ligt zoodoende een breede gordel, waarin de invloeden van het Zuiden (en Oosten) worden verwerkt in de richting van de niet-nabootsende Noordkunst, die in den Dipylonstijl der Grieken en verwante vormen elders, met name in Italië, het nabootsend naturalisme geheel zouden overwinnen. Doch slechts tijdelijk. Het naturalisme neemt weer toe (omstreeks 8e eeuw) en zou de Noordgeest in Griekenland voeren tot die wonderbaarlijke nabootsende kunst, die in wezen toch niet nabootsend, maar verinnerlijkt, wij zouden haast zeggen bovennatuurlijk werd, om in den tijd van het Hellenisme weer zuiver naturalistisch te worden (Pergamon altaar; zie beschrijving bij plaat IX).

Waar elders een duidelijke scheiding loopt tusschen den ouden en den jongeren ijzertijd, is dit in het kernland der Kelten niet het geval. De **jongere ijzertijd,** Latène genoemd, die ongeveer 500 v. C. begint, spruit daar uit de oudere voort en is wel in het bijzonder **de** Keltische kunst. „Het was het tragische noodlot der Keltische kunst — en kultuur —, dat zij haar ontwikkeling begon, juist op het oogenblik, dat de klassieke kulturen van de aangrenzende Middellandsche Zee-zone hun bloei begonnen." De gansche vormenrijkdom van het Zuiden stroomt met de ingevoerde kunstvoorwerpen binnen. „Gezien de groote begaafdheid van dit volk voor kunst, had zich uit deze inwerkingen, een hoogst belangrijke en zelfstandige sierkunst kunnen ontwikkelen, wanneer de vreemde invloeden mettertijd hadden opgehouden of

minder krachtig waren geworden, de Kelten zelf daarentegen zoo veel als mogelijk zich hadden afgesloten in een niet aanvaarden van de Zuidelijke kulturen. Geen van beiden is echter gebeurd. Telkens en telkens weer moesten de Kelten, de wisselende heerschende vormen der sterkere Zuidelijke kunst verwerken, na de vroeg-Grieksche, de klassiek- Grieksche en daarna de Hellenistische. Daar kwam bij dat de omstandigheden ongunstig waren tot het uitkristalliseeren van een zelfstandige kunst, daar de Keltische stammen zich sedert de 5e eeuw op den trek bevonden en met geweld de aanraking met de Middellandsche Zee zochten .... Dat het niettegenstaande deze allerongunstigste voorwaarden den Kelten gelukt is, een kunst te scheppen, die een duidelijk herkenbaren eigen groei vertoont in de verwerking van bepaalde sier- en ornamentvormen, getuigt zeker van de groote scheppingskracht van dit volk op het gebied der kunst" [1]). Voor de kunstontwikkeling van het Noorden was dit alles niet zonder belang. De Germanen, afgesloten door dien Keltischen gordel als het ware, dwars door Midden-Europa heen van Oost naar West, zagen hun winstgevenden handel in barnsteen onderbonden, maar zij konden niet tegen de welvarende en hen in zooveel opzichten in de ontwikkeling vooruitloopende Kelten op. Zij drongen Zuidwaarts, maar de Keltische burchten getuigen nog heden van den tegenweer. Gedurende dien tijd stond het Noorden niet rechtstreeks onder den invloed van het Zuiden, doch al deze invloeden gingen eerst door den Keltischen gordel, die het onverteerbare afscheidde, het bruikbare inlijfde en verwerkte en dan eerst doorgaf naar het Noorden. Zoo waren de Kelten eeuwen lang een „vereffeningszone" (Adama van Scheltema) tusschen Noord en Zuid. Als dan later de Kelten tusschen Romeinen en Germanen als het ware onder den voet worden geloopen, staat Noord en Zuid in rechtstreeksche verbinding en wordt het Noorden met Zuidelijke handelswaar overstroomd.

Wij zijn met de Kelten wel ver in den tijd vooruitgeloopen en willen daarom maar meteen hier op de verkeerde vereenzelviging van Keltisch en Romaansch terugkomen.

Wat is „Romaansch"? ras, taal, kultuur, volk? Een ver-

[1]) Adama van Scheltema: die Altnordische Kunst, blz. 148 en 149.

bruikt en versleten woord, dat toch heel best bruikbaar is. Romaansch is een taalbegrip en omvat: Roemeensch, Italiaansch, Spaansch (Portugeesch) en Fransch. Deze talen zijn ontstaan uit het Latijn. De oorspronkelijke talen dezer gebieden zijn eenvoudig spoorloos verdwenen, de bewoners dezer gebieden — meest van het Westras — zijn geïndogermaniseerd. Zijn die talen werkelijk spoorloos verdwenen? In zekeren zin ja. Wij kennen ze niet, geen woord, geen klank kunnen wij met zekerheid tot de eigen taal van het Westras rekenen — en toch heeft het Westras de Romaansche talen gemaakt tot wat zij werden, het overgeërfde taalgevoel, de bij het ras passende taal, is van invloed geweest en werkt nog steeds in. Men heeft gemeend dit ook in het Engelsch plaatselijk nog te kunnen waarnemen. De Romaansche talen zijn dus Indogermaansche talen, gebracht door menschen van het Noordras, vervormd door menschen van ander ras, met anders gevormde spraakorganen, met een anders aangelegden geest, en thans gesproken door menschen, waar het Noordras nog als zwakke, hier en daar sterkere bijmenging in aanwezig is. In hoofdzaak ontstonden de Romaansche talen op het gebied van het Westras; ook Roemenië heeft nog veel Westras, maar Frankrijk thans veel minder, het Oostras is daar een sterk element geworden. De Keltische talen hebben zich niet gehandhaafd, al zit er ongetwijfeld Keltisch bloed in Romaansch gebied. Het Keltisch leeft alleen nog in de uiterste Westgrens van wat eens Keltisch gebied was: het Westen van Ierland, het Noord-Westen van Schotland, in Wales en in Bretagne. Vormt het Romaansche taalgebied een kultureele eenheid? Nauwelijks. Frankrijk met zijn „esprit Gaulois" en „genie Latin", wordt meer en meer door het Oostras veroverd en laat zijn bevolking met koloniaal bloed verbasteren. Wat deze gebieden gemeen hebben is een taalverwantschap en het Westras, dat alleen in Spanje-Portugal over het geheele gebied de overhand heeft.

Het is niet eerst van den laatsten tijd, dat „Keltisch" met andere benamingen vereenzelvigd wordt. De Keltische stam der Volcae, zegt de Romein Caesar, bezaten de vruchtbaarste gedeelten van Duitschland, die aan het Germaansche gebied grensden. Met dezen naam noemden de Germanen alle

Kelten en hiervan is ons woord „Waalsch" afkomstig [1]). Kunnen wij echter de ervaring „Wat Walsch is, valsch is" den Kelten ten laste leggen? Wij denken hier niet aan Kelten, maar aan die bevolkingen, waar zij in opgegaan zijn, waar zij hun aard in verloren hebben. Reeds toen Caesar Gallië leegplunderde, z.g. „veroverde", waren de Kelten niet meer de gevreesde, vurige strijders van weleer. Ook de Kelten, in den ouden zin van een volk van het Noordras, zijn niet meer, evenmin als de Indiërs, Perzen, Grieken en Romeinen van weleer. Anders staat het met de Germanen, met het oude kernland, dat wij nu zullen bezien.

---

[1]) Schuchhardt: Vorgeschichte von Deutschland, blz. 202.

IV. DE GERMANEN.

1. De Bronstijd.

Wij hadden bij onze indeeling de Germanen onder hoofdstuk III. 3. kunnen plaatsen, als één der te behandelen groepen van Indogermaansche volken. Maar zij nemen een bijzondere plaats in, hetgeen de behandeling in een afzonderlijk hoofdstuk rechtvaardigt. In tweeërlei opzicht: ten eerste zitten zij als een groep van overwegend tot het Noordras behoorende menschen in het oorspronkelijke kerngebied en zijn ook werkelijk nog de rechtstreeksche nakomelingen der oud-inheemsche bevolking en, vergeleken bij de andere groepen nog weinig verbasterd. Ten tweede is er geen twijfel aan, dat zij in het Noorden en Noord-Westen nog de kultuurscheppende macht zijn, en — het is een ernstig woord — de laatste reserves van het Noordras vormen.

Over het **landschap** van Noord-Europa gedurende den Steentijd hebben wij reeds een en ander meegedeeld [1]), over den daaropvolgenden Bronstijd echter nog niet, al zijn wij ook ver over dien tijd heengegaan bij de behandeling der Indogermaansche volken buiten dit gebied en ook bij de Kelten.

De laatste veranderingen van het landschap, die wij bespraken, kwamen uit in de blijde intocht der groene scharen, die wij „het gemengde eikenbosch" noemen. Dit bosch vereischt een bepaald klimaat (vocht, warmte) dat zachter was dan het voorafgaande, maar omstreeks 2000 v. C. komt er weer verandering en een tot dusver onbekende boom dringt langzaam van het Zuiden uit binnen: **de beuk.** Wat was er gebeurd, hoe kon de indringer zijn plaats onder de zon ver-

---

[1]) Hoofdstuk I, 2 en II, 2.

overeren? Onmerkbaar waren de zomers vochtiger en iets koeler geworden, de winters zachter: de zee deed zich gevoelen, de wind bleef als heerschende wind West, maar ook de Noord-Westenwind begon mee te spreken (en zou langzamerhand tot op heden de heerschende worden), kortom de levensomstandigheden werden zoo, dat nieuwe planten een bestaansmogelijkheid kregen, waaronder de beuk het meest opvalt en ook het landschapsbeeld het meest zou veranderen. Want het gemengde eikenbosch had toch meestal meer het karakter van een parklandschap; waar de beuk indrong werd dit tot echt bosch. De beuk kan kiemen en opgroeien bij weinig licht, recht schiet hij omhoog met langen slanken stam en verovert zich tusschen de kruinen der anderen een plekje, waar de zon ook hem beschijnt. Maar alles, wat een opener boschvorming als groeivoorwaarde van noode heeft, wordt verstikt, blijft achter in het donker, ook de eik op den duur; ja de koninklijke eik moest het afleggen tegen den vluggen, ranken indringer, wanneer het meenens werd. Daar, waar de eik dichtere wouden vormde, ging het langzaam en in de Spessart is de beuk nog steeds niet tot in het hart der eikenwouden ingedrongen. Maar de eik had ook een bondgenoot: de mensch, die waarschijnlijk reeds in zeer vroege tijden boschbouw heeft gekend [1]). Ook de heide krijgt betere kansen, als de Noordzee zich meer doet gevoelen, want op kalkarmen droogen bodem groeit de heide welig, wanneer de lucht maar vochtig is; zij behoeft een zeeklimaat. In dezen iets vochtigeren en warmeren tijd dan heden, in dezen „beukentijd", valt de bronstijd. Dat de heide thans ook grootere vlakten verovert, bewijzen onze grafheuvels, die van den Bronstijd af niet meer uit zand, maar uit plaggen zijn opgebouwd, terwijl de ondergrond de structuur van den heidegrond vertoont [2]). De kennis van het brons brachten de menschen, die de z.g. klokbekers vervaardigden, waarvan het oorsprongsland in Spanje wordt gezocht. De klokbeker is van oorsprong West-kultuur, de overbrengers zijn

---

[1]) Hetgeen Carl Baasen in: Niedersächsische Siedlungskunde, waarschijnlijk maakt.

[2]) Of de voltooiing van de doorbraak en verbreeding van het Kanaal reeds thans plaats heeft gevonden, is niet uitgemaakt. „Der grosse Schnitt" waar von Bülow over spreekt moet volgens Dr. A. E. van Giffen van het eind naar den aanvang van den Bronstijd worden verlegd.

echter meestal rondschedels (het West-ras heeft een langen schedel). Volgens Günther hebben de klokbekermenschen, die omstreeks 2000 v. C. in Engeland indringen, een Noordras bijmenging [1]) en in het algemeen schijnen deze groepen, die brons en klokbekers meevoeren, tamelijk gemengd te zijn geweest; deze kultuurgoederen hadden zij echter aan het Zuid-Westen ontleend.

De vragen, die hiermee samenhangen, zijn nog lang niet alle opgehelderd; wij gaan die dus voorbij.

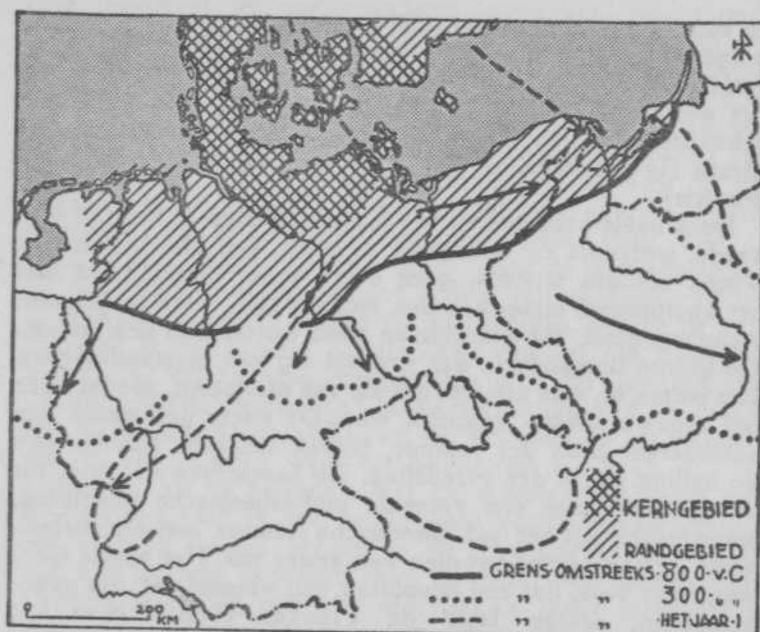
Aan het brons ging het koper vooraf, want brons is de kunstmatige verharding van koper, door er tin aan toe te voegen. Brons ging uit van de landen waar koper en tin gedolven werden. Geen van beide komt echter in het Kernland der Germanen voor; hun bronstijd begint laat, maar zou van het allerschoonste op dat gebied voortbrengen.

Wij moeten nu echter eerst nagaan, wat de **Germanen** waren. Wij weten, dat in het Noord-Westen de groep der Hunebeddenkultuur uit den Middensteentijd was voortgekomen. Zooals reeds opgemerkt komt temidden dezer kultuur reeds vroeg een ander element voor, dat de dooden in grafheuvels bijzet, aardewerk met snoerversiering en de bijzondere strijdbijlen heeft, en dat onmiskenbaar tot de Binnenlandsche groep behoort. Als dan de bronstijd begint zijn deze beide groepen versmolten, worden de hunebedden niet meer gebouwd. Het ligt daarom voor de hand ons de Germanen voor te stellen als ontstaan uit de versmelting dezer twee groepen [2]). Deze versmelting heeft dan plaats gehad aan het eind van den Jongsteentijd, in Jutland en naaste omgeving tot aan de Zuiderzee [3]). Eerst omstreeks 1800 v. C., bij het begin van den bronstijd kunnen wij dus van Germanen spreken, dan zijn zij als bijzonder type tot stand gekomen.

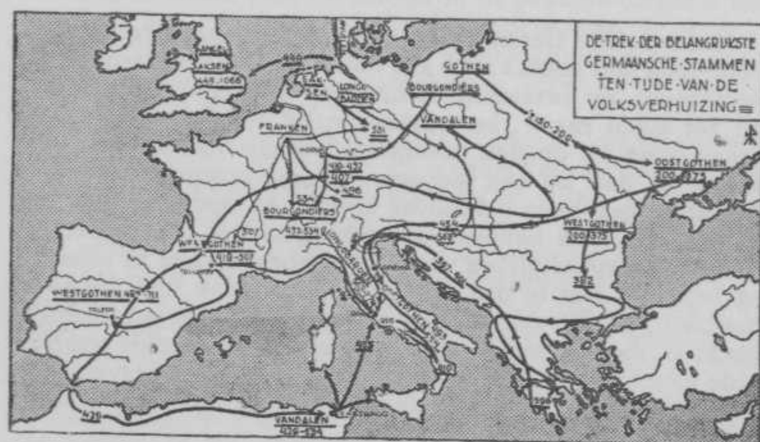
Wij merken hier een verschil op met de andere, reeds besproken groepen, die wij volksnamen gaven, omdat zij weldra tot volken zouden worden, nadat zij op den trek nieuwe gebieden veroverden en dikwijls oude bevolkingen onderwierpen. De Germanen bleven in hun oorsprongsland

---

[1]) Rassenkunde des deutschen Volkes, blz. 286.
[2]) Jacob-Friesen in: 5000 Jahre Niedersächsische Stammenkunde, blz. 22.
[3]) Blz. 27.



naar W. Schultz: Indogermanen und Germanen.



naar Jacob Friesen.

en zouden eerst langzamerhand zich uitbreiden over de naaste omgeving. Hun bronstijdkultuur heeft haar middelpunt in Jutland, dat rijk was door den handel in barnsteen en dat op het gebied der behandeling van het brons, van het allerschoonste heeft tot stand gebracht. De werkwijze was het gieten (in tegenstelling met Italië waar de vormen geslagen werden).

Deze heele bronstijd in het Noord-Westen is een tijd van vrede, welvaart en voorspoed geweest, een bloeitijd in den waren zin des woords, geen bloei, waar verkwistend met het kostbaarste materiaal, den mensch zelf, werd omgegaan, maar een bloei, die wortelde en bleef wortelen in den bodem. De groote terugslag in den ijzertijd lag aan omstandigheden van buiten af, was niet het gevolg van uitbloeien, zoodat later een nieuwe opbloei mogelijk was. De edele geslachten der adelboeren, bron der kultuur, bleven bestaan, bewust van de heilige plicht der veredeling. Zij heerschten ook niet als dunne laag over een vreemde oud-inheemsche bevolking, maar waren zelf het oud-inheemsche element, met een betrekkelijk gering aantal onvrijen van ander ras. Het eerste Germaansche volk, dat een bevolking van vreemd ras zou overheerschen, waren later de Franken (vooral over het Zuidelijke Gallië), die ook het lot van al deze volken zouden ondergaan: het lot der verbastering.

Hadden deze Germanen bij het begin hunner geschiedenis vóór 4000 jaar reeds **rasbewustzijn**? Günther zegt: „Het acht geven op rasaanleg, lichamelijk en geestelijk, de trots op het eigen ras ... het rasbewustzijn der Germanen, gaat zeker terug tot op den Indogermaanschen voortijd" [1]). Hoe weten wij dat? Bij alle Indogermaansche groepen treffen wij voorstellingen over het zuiver houden en opvoeren van het ras aan, die ten nauwste samenhangen met de religie. De lust in, de verheerlijking van edele sibben kennen zij allen en zij bezingen hen in den heldentijd. Maar ook leeft bij allen het besef, dat het edel **houden** van de sibben hoogste moreele plicht is, dat dit een der grondvesten van de heilige wereldorde uitmaakt. Deze woorden zijn gauw neergeschreven, nog gauwer gelezen, maar de lezer zal niet evengauw de gewel-

[1]) Herkunft und Rassengeschichte der Germanen, blz. 141.

dige beteekenis er van voor zich verwerken, omdat onze tijd zoo van deze denkwijze vervreemd is, dat het noodig is, hierover uitvoerig te schrijven om zoodoende langzamerhand weer iets van dit bewustzijn te wekken, in de hoop zoodoende, ter elfder ure, den ondergang van het Noordras te kunnen keeren. Want „de laatste reserves" van dit ras zullen ook onherroepelijk den weg gaan, die alle golven van dit ras gegaan zijn, zij zullen voor een laatste keer opbruisen, verkwistend het bloed door onachtzaamheid, door niet te gehoorzamen aan de „heilige orde", door de instandhouding en veredeling van het ras door middel van uitgelezen sibben te verwaarloozen. Wanneer wij dit prediken, roepen de verdwaasde kortzichtigen: verafgoding van het ras, maar wij weten, dat wij hiermee gehoorzamen aan ons geweten, dat wij niet onszelf „verheffen", in overschatting van de krachten, die in ons zijn, maar dat wij ons bezinnen op het heiligste wat in ons gemoed weer tot bewustzijn komt, en dat wij aanvoelen als in harmonie met de schepping, als een uitvloeisel van God in ons, zooals onze verste voorouders dat ook gevoeld moeten hebben in de religieuse voorstellingen van hun tijd, die in wezen (niet in vorm) ook de onze zijn. Daarom laten wij ons niet afschrikken, maar werken met verbeten ernst aan deze bewustwording, vóór het te laat is. Het mag soms hopeloos schijnen — wij vragen niet, maar doen onze plicht. Hoe dit inzicht in de praktijk omgezet kan worden, kan hier niet worden behandeld; aan de praktijk moet echter het wekken van de verantwoordelijkheid voorafgaan en dat kunnen wij doen, door te leeren uit de geschiedenis van het Noordras.

De Indogermanen (dus ook de Germanen) zijn goede veefokkers geweest; zij kenden de wetten der erfelijkheid niet, maar zij wisten wat fokken was, en zij wisten ook, dat bij den mensch een groot geslacht verknoeid kon worden door het nemen van vrouwen van minder edelen aard. Zij wisten, dat edele geslachten nog hooger opgevoerd konden worden door het edelste met het edelste te vereenigingen en overal zien wij omschreven wetten, die er voor hoeden, dat kinderen uit verbintenissen met vrouwen van minder edelen aard, in de edele geslachten zouden worden opgenomen. Het behagen scheppen in het schoongevormde lichaam van man of vrouw, in de edele houding en manier van optreden,

kortom het hooghouden van edelingsaard, vinden wij door heel de geschiedenis van dit ras heen. Van de Grieken is het algemeen bekend, maar bij de Germanen was het niet minder ontwikkeld en in de IJslandsche saga's wordt het mooie haar van mannen en vrouwen meermalen geroemd. Bekend is het verhaal van dien jeugdigen Wiking, die gevangen genomen en onthoofd zou worden. Hij had prachtig lang blond haar en vroeg zijn vijand hem het hoofd zoo te laten afslaan, dat het bloed zijn haar niet zou bezoedelen, dat hij zijn leven lang zoo zorgvuldig behandeld had. Dat was een wilde Jomswiking! Men nam ook zonder meer aan, dat een echte edeling naar het uiterlijk, ook de geestelijke- en karaktereigenschappen van een edeling zou hebben, hetgeen ook zoo moet zijn geweest bij uitgelezen sibben, die uitgelezen, (uitgezift, geselecteerd) waren op een bepaald ideaal, dat innerlijk en uiterlijk omvatte. Wanneer dat niet uitkwam viel het op en wordt er soms bijzonder op gewezen in de Saga's. Andersom komt het herhaaldelijk voor dat kinderen van een edele sibbe, die door omstandigheden als onvrijen opgroeiden, onbekend, aan hun edelingsaard herkend worden; zij waren van „arde hôh erborn" (Nibelungenlied). Oorspronkelijk is dit geen standsverschil, maar verschil van aangeboren hoogen „aard", van de uitgelezen sibben. Het was naast deze „aard" **binnen** het eigen „volk" van overwegend Noordras, ook rasverschil vooral in den vreemde. En overal is het een stuk van de „zinrijke Orde", die **alleen** — van alle volken der aarde — bij de Indogermanen wordt aangetroffen [1]). „Zoo wordt het acht slaan op ras, een rechtstreeks gevolg en een eisch, die voortkomt uit het groote geheel der wereldorde, en een rechtstreeksche uiting van het Indogermaansch-vrome gemoed" [2]).

Wanneer dan gezegd wordt, dat de „rasvergoding" anti-religieus is, hebben zij die zoo spreken er bitter weinig van begrepen, want het komt niet in de plaats van religie, maar komt uit religie voort. Wel niet uit religie, zooals Oostersche volken die behoeven, maar uit Noordrasreligie. Natuurlijk **kan** het zonder religie zijn, bij menschen, die alle religie ver-

[1]) W. Schultz: Zeitrechnung und Weltordnung; naar Günther: Frömmigkeit Nordischer Artung, blz. 28.
[2]) Günther, blz. 28.

loren hebben. Het is dan misschien beter dan niets, maar het is niet naar den aard van het Noordras, die door en door religieus is — echter, naar **zijn** aard, op **zijn** wijze.

Wat weten wij van de **Religie** van het Noordras? Niet de mythologie, maar de religie, dat, waar zij die wonderlijke behoefte van den mensch om met het goddelijke in aanraking te komen, het te vereeren en er steun in te krijgen, mee bevredigen. De Indogermanen hadden geen kerk, geen priesterkaste, geen dogma of leer, waar wij hun opvattingen, hun wereldbeschouwen klaar opgeschept voor ons krijgen. Maar zij hadden mythologie, kunst, wijsbegeerte, wetenschap, waar die wereldbeschouwing in uitkomt, in uitgebeeld wordt, telkens weer anders, in steeds nieuwe beelden. En dit is wel kenmerkend, dat het „beelden" zijn, dus niet abstract, maar ook niet materialistisch, deze beide uitersten, die elkaar zoo vaak de hand reiken in het dogma. Wij wezen er reeds op, hoe het dogma der zielsverhuizing bij de wijzen nog „beeld" was en dat Grieken en Germanen achter de „goden" van iets anders wisten. Het is „wereldgeborgenheid" genoemd (Hauer) en „wereldgevoel" (Strzygowski).

Het is wellicht symbolisch geduid geweest met den „wereldberg", het heilige landschap (Iran) en de „wereldboom" (Germanen) en deze sporen van Indogermaansch geloof heeft Strzygowski in de kunst ontdekt [1]). Deze dingen zijn wij om zoo te zeggen nog aan het ontdekken. Zoo zijn wij pas door het werk van O. S. Reuter tot een inzicht gekomen in de vergevorderde sterrekundige kennis der Germanen, die geen sterrenwichelarij was, niet het werk van een priesterkaste, maar van de knappe koppen onder het volk, tenminste in den laten heidenschen tijd. Bij de benamingen der sterrebeelden zien wij als het ware „wereldgevoel", mythologie en de zin voor de „ruimte" ineengrijpen, want — en dit komt alleen bij de Germanen voor — de sterrebeelden zijn voor hen het grootsche prentenboek der mythologie [2]). „Naar alles wat wij weten te oordeelen, is het omzetten van de godensagen in benamingen van sterrenbeelden ouder dan de IJslandsche tijd, in wezen aan alle

---

[1]) Spuren indogermanischen Glaubens in der bildenden kunst.
[2]) Reuter in „Germanien" 1937, blz. 230.

Germanen eigen. Deze gevolgtrekking komt dan bij de groote overlevering van het oude Saksen, uit denzelfden tijd, volgens welke de Irminzuil als beeld van de Wereldzuil, die als het ware alles draagt, wordt vereert. Het zijn groote kosmische „beelden" " (Reuter).

Tastbaarder wordt het daar, waar het goddelijke een naam krijgt, verpersoonlijkt wordt en er is één naam, die de wetenschappelijke kritiek heeft kunnen doorstaan en zeker aan alle Indogermaansche kulturen gemeen is, dat is Dyauspitar (Indiërs), Zeus pater (Grieken), Jupiter (Romeinen), Tiwaz (Germanen), de Hemelgod[1]). Zoowel taalkundig, als wat de religieuse inhoud betreft zijn deze namen één, en het blijkt dat God als „Vader" werd gedacht. Dit godsbegrip als „Vader" en het „wereldgevoel" zijn wel de beide polen van de Indogermaansche godsvoorstelling, die elkaar niet uitsluiten, maar aanvullen, die niet in een dogma werden gekneld, maar die beleefd werden. Hoe deze religie dan bij de Perzen tot een godsdienst zou worden, hebben wij daar behandeld, maar dat deze religie nog altijd levend is, weten wij aan onszelf.

Vragen wij nu echter naar de religie van den Germaanschen Bronstijd in het bijzonder, dan kunnen wij weinig zeggen, wij weten er heel weinig van. Daar zijn de Zweedsche rotsteekeningen die gewoonlijk aan de Germanen van den Bronstijd worden toegeschreven en waar een zonnedienst te onderkennen is. Dan zijn er de heiligdommen, de groote openluchtmonumenten van op sterrekundige waarneming berustende oriënteering, die in groote natuursteenen zijn gezet en zeker ook tot den Bronstijd teruggaan. Zij staan gericht op zonnewendpunten, de plaats waar de zon opkomt op den langsten dag, op bepaalde sterren enz. Uit de vergevorderde kennis van den sterrenhemel in den laten heidenschen tijd, een kennis die zooals O. S. Reuter [2]) bewezen heeft niet ontleend kan zijn, kunnen wij de gevolgtrekking maken, dat ook de Bronstijd met zijn „zonnedienst" en georiënteerde heiligdommen reeds een vergevorderde kennis van de bewegingen van zon, maan en sterren heeft gehad. De zon, in den kringloop des jaars, gaf hun hun tijdrekening,

1) de Vries: Altgermanische Religion, I, blz. 126.
2) Germanische Himmelskunde.

het zonnejaar werd symbolisch weergegeven in teekens, in symbolen, die nog in gebruik zijn [1]).

Wij spreken met opzet van heiligdommen en niet van tempels, die zij in den bronstijd niet gekend hebben — het is „landschaps-bouwkunst" — en bij deze heiligdommen werden de groote gemeenschappelijke feesten gevierd met wagenrennen en ommegangen. De renbanen zijn hier en daar nog te herkennen en al deze dingen, evenals de zinnebeeldige teekens schijnen oud Indogermaansch te zijn; ook de Grieken van den Bronstijd kenden deze wagenrennen.

Nu is er echter één ding waar wij ons voor moeten hoeden, n.l. dat wij zouden spreken van vereering der zon als een godheid. Wij moeten hier denken aan wat genoemd is het „wereldgevoel", de eerbied en vereering van het geschapene. Van een „zonnegod" is in den historischen tijd in ieder geval geen spoor te ontdekken [2]) en het past niet in het beeld dat wij ons van de religie onzer voorvaderen mogen maken met de gegevens die wij hebben. Overigens is alles wat hiermee samenhangt nog een zeer jonge wetenschap.

Eén ding weten wij: tot een kerk, een godsdienst met leer en dogma is dit alles nooit geworden, maar het werd beleefd als deel der „heilige orde", waar wij van uitgingen.

Zooals het rasbewustzijn samenhangt met de religie, zoo hangt de plaats, die **de vrouw** inneemt, weer met het rasbewustzijn samen en daardoor ook met de religie en al deze dingen moeten wij ons denken, voortgekomen uit, en passend in een boerensamenleving. Niet een samenleving van keuterboertjes, maar van odal-boeren met een ruimen gezichtskring, die deel hadden aan een „Europeeschen" handel (denk aan de sagen van de gezantschappen uit het Noorden naar Grieksche heiligdommen). En naast deze boeren stonden hun vrouwen. Het hebben van één vrouw (de monogamie) is oud-Indogermaansch en dat de vrouw een gelijkwaardige plaats naast den man innam, weten wij met zekerheid. Nergens is dit misschien mooier gesymboliseerd dan in de oud-Romeinsche formule die de patricische bruid bij het binnen-

---

[1]) Zie hierover de uitgave van Der Vaderen Erfdeel: F. E. Farwerck: Levend Verleden.

[2]) de Vries: Altgermanische Religion, I, blz. 134.

treden van haar nieuwe haardstede spreekt en die Ihering vertaalt: „Waar gij den ploeg trekt, trek ik hem mee" [1]).

De nederige plaats der vrouw bij andere kulturen en ook in de Christelijke kerk, (te beginnen met Paulus) die eigenlijk meer eerbied voor de „maagd" dan voor de „vrouw" toont, is door en door on-Indogermaansch. De Germanen hebben deze onderscheiding niet gekend, zij hadden geen woord voor maagdelijkheid en een gemeenschappelijk Indogermaansch woord ontbreekt dan ook. Dat de vrouw geen „mensch" zou zijn (mulier, non homo) kon nooit uit het wereldbeeld der Indogermanen voortkomen en wij zien bij de Germanen hoe man en vrouw gelijkwaardig, bij verschil van aanleg, beide vol-menschelijk naast elkaar staan. En zoo moet het oorspronkelijk overal geweest zijn. Bij de Indiërs weten wij dat in den tijd tusschen 1000 en 800 v. C. de huisvrouw naast den huisheer gemeenschappelijk het offer verrichtte [2]) en dat „in de oudste tijden bij de Indiërs de monogamie algemeen was. In den loop der tijd drong de polygamie zich echter meer en meer naar voren" [3]) en dan krijgt het on-Arische ook hierin de overhand. Ook bij de oude Grieken stond de vrouw hoog in aanzien, wij behoeven slechts de beeltenissen te aanschouwen. „In het behoudende (conservatieve) Sparta had de vrouw meer rechten en invloed, dan in het democratische Athene, zooals zij ook in den Homerischen tijd . . . vrijer en hooger geacht was dan in het Athene van den lateren tijd..." [4]). Op de overeenkomst tusschen het geslachtsleven van den Homerischen tijd en van de Germanen (vóór hun kerstening) is meermaals gewezen [5]). In den tijd van komend verval wordt de Grieksche vrouw van vrouw des huizes tot „hetaire", ontwikkelde vrije vrouw, die het moederschap versmaadde, zooals soortgelijke verschijnselen ook elders zijn waargenomen. Bij de Germanen ging vrijheid en ontwikkeling nog zeer wel samen met moederschap en dit verhinderde de vrouw niet een dikwijls leidende plaats in te nemen. Overal waar de vrouw „emancipeert" is

[1]) Naar Darré: Das Bauerntum, blz. 15.
[2]) L. von Schröder: Indiens Literatur und kultur, blz. 159.
[3]) Blz. 430.
[4]) Günther: Rassengeschichte des hellenischen und römischen Volkes, blz. 39.
[5]) Blz. 55.

de heilige orde verbroken, maar evenzeer daar, waar de vrouw als minderwaardig, als ondergeschikt, als mensch van den tweeden rang wordt beschouwd. Het ontbreken van erfrecht voor de vrouw is dikwijls als bewijs van ondergeschiktheid aangevoerd; dit hangt echter met andere dingen samen en zou hier te ver voeren. Bij de Romeinen, met hun zin voor staatszaken en voor recht, vinden wij ook het erfrecht der vrouw vastgelegd, overeenkomstig de waardigheid der patricische „matrone". Daarentegen had in Rome de man formeel alle macht en beschikking over vrouw en kinderen. Op IJsland echter geenszins; daar bleef de vrouw ook formeel zeer zelfstandig en had een eigen bezit, dat haar in geval van nood onafhankelijk maakte. Maar hooggeacht was de vrouw in beide samenlevingen zoolang die gezond waren en gezond is een Indogermaansche samenleving, zoolang die nog wortelt in den bodem, zoolang de boerenstand nog den toon aangeeft.

De kunst van den bronstijd ontwikkelde zich uit den steentijd en bleef sierende, niet-nabootsende kunst. Technisch stond het bronsgieten buitengewoon hoog. Daarvan getuigen de „loeren", de groote blaasinstrumenten, sierlijk en krachtig tegelijk van vorm, versierd met kleine hangsieraden en eindigende in een gesierde schijf van ± 25 c.M. doorsnee. Deze instrumenten zijn tusschen 1.51 en 2.38 M. lang en ontstonden van 1400—800 v. C. Het geluid houdt het midden tusschen „waldhorn" en „tenoorposaun" en is volgens deskundigen „sterk, edel en week", „mild en toch schetterend" [1]). De pogingen deze groote instrumenten na te gieten zijn niet gelukt, tenminste wanneer de eisch gesteld wordt, dat zij op een bepaalde toonhoogte gestemd moeten zijn, en dat konden de Germanen van den bronstijd, want de loeren zijn in de meeste gevallen paarsgewijze gevonden en waren dan gelijkgestemd. Hiermee is de mogelijkheid (meer niet) gegeven tot een tweestemmig blazen. Wanneer wij nu bedenken dat de meerstemmigheid alleen in de Noordelijke helft van Europa tot de kern en het middelpunt van alle toonkunst geworden is en dat er meer is, dat er op wijst dat meerstemmigheid (in onzen Germaanschen zin) in Noord-Europa is ontstaan [2]), dan ligt het voor de hand te vermoe-

[1]) Eichenauer: Musik und Rasse, blz. 78.
[2]) Blz.81.

den dat de allereerste schreden die tot de toonkunst der Germanen zouden leiden, die de eerste primitieve vorm van „harmonie" waren, in den bronstijd gedaan zijn. Wij weten over het begin onzer muziek haast niets, maar een diepe en innerlijke aanleg voor die kunst, die wel de hoogste der kunsten bij de Germanen zou worden, mogen wij verwachten.

Zij kenden ook andere instrumenten. De Grieksche „lyra" moet in Noord-Europa zijn ontstaan; ook de harp schijnt hier vroeg bekend te zijn geweest. [1]).

Over de sierkunst kan in kort bestek niet gesproken worden, zóó, dat de lezer er zich in kan inleven. De kunstgeschiedenis vervolgt den groei en bloei aan de hand van een ontelbaren schat van vondsten, wapenen en sieraden. Ook het goud was bekend en werd graag gebruikt. Hoe kon het Kernland (Jutland) al dit kostbare metaal zich aanschaffen? Door den handel, en als handelswaar voerde het zelf het barnsteen uit, dat toen meest aan die kusten aanspoelde. De oude barnsteenweg loopt haast recht naar het Zuiden, over de Brennerpas naar de Po-monding.

Aardewerk komt weinig voor, des te meer zal hout gebruikt zijn en wij bezitten mooie kommen en dergelijken, versierd met tinspijkertjes, een klapstoel, houten lepels enz. De lezer zal zich verwonderen, dat hout zoo lange eeuwen bewaard kon blijven. (Zie plaat XIII en XIV).

Dat deze vondsten geborgen konden worden en dat wij ons een voorstelling kunnen maken van de **kleederdracht** van den bronstijd, hebben wij te danken aan het gebruik, de dooden in boomkisten te begraven, uitgeholde eiken stammen, waarvan de eene helft als het ware de kist, de andere het deksel vormde. Men vermoedt, dat door het ontstaan van bepaalde uitspoelingslagen in den bodem, het water niet voldoende weg kon vloeien en dat nu dit water het looizuur uit den stam oploste, dat dan de menschelijke huid en de wollen stoffen looide en zoodoende bewaarde. Zoo komt het, dat wij in het bezit zijn van enkele volledige mannen- en vrouwendrachten en die van een meisje. Om nu te weten te komen hoe die weefsels en kleuren gemaakt werden, is Karl Schlabow ze zelf gaan maken met weeftoestellen waarvan vermoed kan worden, dat zij toen gebruikt wer-

---

[1]) Eichenauer, blz. 76.

den [1]). Bij de stukken bevindt zich een deken van 1.76×2.45 Meter van zachte wol met ingesponnen hertehaar, dat het weefsel zeer verlevendigt door de uitstekende glanzende uiteinden. Trouwens, ditzelfde werd ook kunstmatig aangebracht, door later in het weefsel „lokjes" schapenwol van 5 c.M. lengte in te werken. Een groote mantel is met 10.000 van zulke lokjes voorzien. Waarschijnlijk werd het droog blijven daardoor bevorderd en berustte het op hetzelfde beginsel als onze „loden"-stoffen. Door het vollen kromp het weefsel en kreeg het een viltachtige, dichte samenstelling. Het moet een groote kunstvaardigheid vereischt hebben de vrouwenblousen, die uit één stuk stof werden gemaakt op deze wijze te vervaardigen. De schoudermantel (zonder mouwen) der mannen werd eveneens uit één stuk gemaakt, en dadelijk in den vorm geweven, zoodat later niets gesneden of afgezoomd behoefde te worden. Een prachtige vrouwengordel met kwasten aan de uiteinden, bleef langen tijd een technisch raadsel, evenals de dikke vilten mannenmutsen (1 c.M. dik) bestaande uit drie verschillende lagen. Deze van de beste en fijnste wol, waarschijnlijk in natuurlijke kleuren (zooals thans nog b.v. op de Shetlandsche eilanden) met noppen en op verschillende wijzen verlevendigde stoffen, moeten prachtig gestaan hebben bij de bronzen sieraden. Het zijn verreweg de oudste volledig bewaarde kleedingstukken der wereld. (Zie plaat XIV).

---

2. De IJzertijd.

De Bronstijd was welvarend. Er was land genoeg en de Noord-Westelijke groep, die van dezen tijd af tot de Germanen was geworden, had zich uitgebreid (zie kaartje blz. 113). Blijkbaar is deze uitbreiding zonder strijd tot stand gekomen, in ieder geval ontbreekt de bouw van burchten, dit kenmerk van verovering en weerstand. De groote heeren dronken uit gouden schalen zooals de heerschers van het oude Troje (de huisschat van Eberswalde, bij Berlijn) en het

[1]) Germanische Tuchmacher der Bronzezeit.

vee en de landerijen brachten op, wat de kinderrijke sibben behoefden voor hun onderhoud.

Met den IJzertijd zou dat alles anders worden.

Wat gebeurde er met het **landschap** (in den ruimen zin die wij er in hoofdstuk I, 2 aan gaven)? De Bronstijd was warm en vochtig geweest, de aanbrekende tijd werd minder vochtig, maar bovenal minder warm; slechts weinig graden, maar voldoende om het landschap te veranderen. De zeeopening tusschen Engeland en het vaste land is voltooid, de Golfstroom brengt het warmere water langs onze kusten, maar de heerschende wind wordt Noord-West en de bewolking sterker. Natuurlijk werd vooreerst alleen het Noord-Westen hierdoor sterk beïnvloed. Beuk en heide winnen veld (zie blz. 110). Hoe wij dit alles weten? Voornamelijk door het aflezen van de „jaarringen" in de profielen van venen en door het onderzoek naar het stuifmeel (de stuifmeelanalyse) in die lagen. Stuifmeelkorrels hebben n.l. bij verschillende planten uitgesproken eigen vormen, die na eeuwen te hebben gelegen niet veranderen en bij duizenden op den bodem terecht komen, zonder den stempel en de eicel te bereiken, waarvoor zij bestemd waren. Uit de aanwezigheid en hoeveelheid dezer stuifmeelkorrels kunnen de plantkundigen den plantengroei van de verschillende perioden vaststellen en omgekeerd uit de stuifmeelanalyse van den grond, die aan opgegraven oudheden kleeft, nog na jaren den tijd bepalen, waar dit voorwerp in thuishoort. Zoo kon van de oudste ploeg (van Walle, Noord-West Duitschland) na jaren in het museum te hebben gestaan, worden aangetoond, dat deze omstreeks den overgang van Midden- naar Jongsteentijd gedateerd moest worden; drie verschillende laboratoriums kwamen tot deze overeenstemmende uitkomst [1]). Voor verdere beschrijving van dezen overgang, deze „grosse Schnitt" zooals von Bülow het noemt, verwijzen wij naar zijn reeds meermaals aangehaalde heldere boekje, echter tevens naar hetgeen wij op blz. 111 zeiden over onze grafheuvels en de bijbehoorende noot.

Dat met het doorbreken van Het Kanaal de kusten der Noordzee het zwaar te verduren kregen, spreekt van zelf en

[1]) 5000 Jahre Niedersächsische Stammeskunde, blz. 18.

groote overstroomingen hebben heele volkstammen tot wegtrekken gedwongen. Maar er was nog een andere factor, die het den boer zwaar zou maken om te blijven bestaan: het klimaat. De geringe verandering van temperatuur en zon was voldoende om telkens misoogsten van gerst te veroorzaken. Wat moesten zij beginnen? Na verloop van tijd zouden andere gewassen verbouwd worden, waarvan haver en rogge tot op heden bekend zijn. Maar het is te begrijpen, dat een verarming en overbevolking de gevolgen waren. (Het rooien van bosch is waarschijnlijk eerst op veel later datum een middel om bouwland te krijgen).

Op den gouden tijd volgde de ijzeren tijd, zegt von Bülow, zinspelend op de metalen dier tijdperken. Er kwam nog meer bij. De achteruitgang van het klimaat zal omstreeks 750 v. C. een aanvang hebben genomen en was omstreeks 500 v. C. voltooid. Intusschen was de macht der Kelten opgekomen. Omstreeks de 5e eeuw stonden zij op het hoogtepunt hunner macht en grendelden de handelswegen van Noord naar Zuid af: de winstgevende barnsteenhandel was afgebonden (in Etrurië komt na 600 v. C. geen barnsteen meer voor) en toch moeten de kusten nog rijk aan deze „fossiele harsklonten" geweest zijn. Hierop duidt toch een vondst, die tot den laten IJzertijd behoort, waarbij (bij Breslau-Hartlieb) 1500 K.G. barnsteen, zorgvuldig begraven, werden gevonden [1]). Van den invloed der Keltische sierkunst op het Noorden, spraken wij reeds in het hoofdstuk over de Kelten. Op religieus-godsdienstig gebied schijnt die invloed niet te bestaan. De Vries zegt daarover: „Met bijzonderen nadruk moet er op gewezen worden, dat de periode van den Keltischen invloed op de kultuur, voor de Germaansche religie op zich zelf zoo goed als zonder beteekenis is geweest, en in ieder geval in het materiaal dat de taal levert geen sporen heeft achtergelaten" [2]).

De oudere-ijzertijd van Noord-West-Duitschland kan gerekend worden van 800—500 v. C. (dit is dus z.g. Hallstatt; in het Zuiden is alles een paar eeuwen vroeger: 1000—500). Tegenover den rijkdom van het Zuiden (Kelten)

---

[1]) Germanien 1937, blz. 31.
[2]) Altgerm. Religion, I. blz. 150.

steekt de armoede van het Noorden bijzonder sterk af. Het brons is waarschijnlijk te duur geworden, maar ook ijzer is weinig gevonden uit dezen tijd.

In den **jongeren ijzertijd** (Latène) begint dan de druk der Germanen op de Kelten, die blijkt uit den gordel van burchten, die deze bouwen. Steeds meer neemt deze druk toe en de Kelten moeten den eenen hoogen burcht na den anderen ruimen. Dit begint dan omstreeks 500 v. C. of vroeger — 100 v. C. hebben de Germanen de Mainlinie bereikt. Dan breken zij naar Gallië door, 72 v. C. in de Palts en Elzas, 9 v. C. in Bohemen; 178 v. C. waren reeds de Germaansche Bastarnen aan de Beneden-Donau. Wij zijn dan al in de „officieele" volksverhuizingstijd, maar van 500 v. C. af, is er onrust en komt alles in beweging: de Germanen is het Vaderland te klein geworden, zij trekken. En zij trekken met vee en zaaizaad, met vrouw en kind met ossewagens vol huisraad en gereedschap, kortom met alles wat een boer meent noodig te hebben, bij het voortzetten van het boerenleven in nieuwe landen. Deze landen moesten echter veroverd worden, zij waren niet meer vrij en zoo ontstond de van vroeger ons reeds bekende trekwijze, met het zwaard voorop en de ploeg er achteraan, de Indogermaansche trek en landneming, die bij de Germanen dan eerst in den jongeren ijzertijd valt en die weldra ook het Romeinsche imperium zou leeren duchten.

Had in den ouderen ijzertijd de ontwikkeling der sierkunst min of meer stil gestaan, ook dat veranderde thans (na 500 v. C.). Er moesten eeuwen overheen gaan, eer de Germaansche geest weer zelf werkte en sierde, eer het harde nieuwe materiaal en de machtige invloeden van buiten overwonnen waren, de zelfstandige ontwikkeling weer voortgang kon hebben. Die begon thans weer en zou eindigen in de voldragen rijpe sierkunst van den Wikingtijd. Intusschen zou de beroering steeds toenemen.

De Germaansche volksverhuizing is een waarlijke verhuizing van volkstammen geweest. Ook zij trokken in Sibbeverband met hertogen en koningen, niet om te plunderen en te rooven, niet als nomaden, maar met een waren landhonger, den landhonger van boeren zonder land.

Nomaden zijn zij ook nooit geweest, in het verste verleden niet; toen waren zij jagers en visschers. Wij kunnen hier dit trekken, dat eeuwen geduurd heeft, (tot omstreeks 600 n. C.) niet gaan beschrijven van stam tot stam. Om toch een beeld te geven, voegen wij blz. 113 het kaartje van Jacob-Friesen er bij, waardoor de lezer een indruk krijgt van deze geweldige krachtsontplooiing, die toch van betrekkelijk kleine scharen is uitgegaan. Het kernland hebben de Romeinen „schoot der volken" genoemd, maar Delbrück heeft met de middelen der moderne statistiek berekend, dat de bevolkingsdichtheid ± 5 per K.M.^{2} bedroeg. Het aantal Germanen tusschen Rijn en Elbe zou dan om en nabij de 1000.000 zijn geweest [1]).

Ieder weet, dat het bovenal de Romeinen waren, waarmee de Germanen in botsing zouden komen en dat later het binnendringen der Aziatische Hunnen de verwarring ten top zou drijven. Zonder een voorstelling van de toestanden in Rome zijn deze dingen niet te begrijpen, maar daarvoor komt hier plaats te kort en zouden wij vooral op het boek van Gautier willen wijzen [2]). Toch willen wij, kort samengevat, de geschiedenis van één groote trek vertellen, als voorbeeld; die der Kimbren en Teutonen.

Zij woonden heel in het Noorden in Jutland, waar het barnsteen aanspoelde. Een groote stormvloed heeft hun hun land ontnomen en zoo waren zij gedwongen te trekken. Zij zochten „over de heele aarde naar nieuwe woonplaatsen" zegt Livius en verschijnen op een goeden dag in de Oost-Alpen, waar een Romeinsch leger hen opwachtte. Plunderend waren deze „veelhoofdige horden van Teutonen" in het land gevallen (zij moesten ook eten!). De Germanen wilden den krijg niet en waren bereid af te trekken. De Romeinsche veldheer zal hen den weg laten wijzen en zorgt er voor, dat hij hen op een gunstige plek, terwijl zij rusten overvalt. Toch wordt het Romeinsche leger uiteengejaagd en de Germaansche landzoekers trekken naar Gallië, nadat zij den Rijn overgestoken waren (de lezer denke zich dat in met vrouwen en kinderen, vee en wagens) in het jaar 110 v. C. In 109 v. C. verslaan zij een Romeinsch leger in Zuid-

---

[1]) Naar E. F. Gautier: Geiserich, blz. 64.
[2]) Duitsche vertaling: Geiserich.

Gallië en sturen gezanten naar Rome, die om akkerland vragen, maar worden afgewezen. In het jaar 105 v. C. wordt een groot leger door hen vernietigd. Dan staan zij weldra weer voor een Romeisch leger, sturen gezanten en vragen opnieuw akkerland en zaaizaad. Doch de gezanten werden smadelijk weggejaagd. Zoo gaven dan de Kimbren de hoop op vrede op en vernietigden (dank de oneenigheid van Romeinsche veldheeren) de Romeinen, 6 Oct. 105 v. C. De geweldige buit vernietigden zij; goud en zilver wierpen zij in de rivier, de krijgsgevangenen hingen zij op. Rome was in rouw en angst. Maar de Kimbren togen niet naar Italië, doch naar Spanje, onderweg plunderend, zooals ook Romeinsche legers deden in vijandelijk gebied. Dan keeren zij terug naar Gallië en worden tegengehouden door de Belgae (een Germaansche stam). Later wonen daar aan de Maas de Aduatieken. Dit waren Kimbren enTeutonen, die bij een deel van de have waren achtergebleven als wacht, terwijl de groote massa naar het Zuiden trok. Intusschen was het Romeinsche leger gereorganiseerd en stond het onder goede leiding.

De Kimbren en Teutonen gingen in twee groepen uiteen: de Kimbren trokken over de Alpen, waar zij de Romeinen uit de bezette passen verdreven en vielen in Boven-Italië binnen, waar zij bij Vercellae (102 v. C.) verslagen werden, waarbij stof en zon bondgenooten der Romeinen waren, maar „haast nog zwaarder was de strijd met hun vrouwen: boven op de wagens staande, die als een bevestigde legerplaats in een kring verbaricadeerd waren, leidden zij de verdediging en weerden de Romeinen langen tijd af". Ten slotte doodden zij zichzelf en hunne kinderen om den Romeinen niet in handen te vallen. Naar bericht wordt hadden zij tevoren gevraagd, „ongeschonden" in de tempel van Vesta als „Vestaalsche maagden" te mogen dienen.

De Teutonen (en Ambronen) trokken langs de kust naar Italië en werden aan de Rhônemonding bij Aquae Sextiae vernietigd. Tevoren had de Romeinsche veldheer zijn in een kamp verschanste troepen aan den schrikaanjagenden blik der Teutonen moeten wennen. Ook hier, na verloren slag, zijn het de vrouwen die nog stand hielden en de vluchtende mannen en vijanden tegemoet trokken. — Dan is het treurspel ten einde. De zee had hen hun akkerland ontnomen en nergens in Europa hadden zij nieuw land, rust en vrede ge-

vonden. Van 113 v. C. tot 102 v. C. zijn zij getrokken. Plutarchus zegt nog van hun trek, dat zij ook niet „onophoudelijk in beweging zijn gebleven, maar dat zij ieder jaar in het voorjaar weer verder getrokken zijn . . .". Het waren ook geen nomaden op vlugge paardjes, maar langzaam trekkende Germaansche boeren.

Zooals het kaartje toont, hebben Germanen nagenoeg geheel Europa bezet — maar niet bevolkt: een dunne bovenlaag, van landheeren en heerschers. Het Romeinsche rijk was tot hun verwondering ineengestort. Of neen, dat kan nauwelijks gezegd worden; Gautier zegt het zoo aardig: „De tijdgenooten wijd en ver in het Romeinsche rijk hebben het nooit of te nimmer zien sterven . . . Eeuwen later had de Paus, toen hij op 25 Dec. 800 Karel den Grooten kroonde, het plan, het West-Romeinsche rijk weer op te richten . . ." [1]). „De Latijnsche historici hebben over het einde eener groote kultuur gejammerd, die door Barbaren was doodgedrukt. Het inzicht wint steeds meer veld, die deze voorstelling onhoudbaar is. Het Romeinsche rijk is niet een geweldadigen, maar een natuurlijken dood gestorven — in zijn bed, als men dat zoo zeggen mag. Het had zijn leven geleefd en ging aan ouderdomszwakte dood. Het werd niet vermoord" [2]). Maar niemand merkte het; het „rijk" stierf, maar de „idee" bleef leven — ideeën sterven niet zoo gauw — en met de idee de naam „Rome" het „eeuwige Rome", dat de Barbaren niet verwoest hebben, maar dat de Byzantijnsche legers onder Justinianus vernielden, een eeuw nadat de Vandalenkoning Geiserik het had ingenomen en zonder verwoesting gedurende 14 dagen van zijn schatten ontdaan, ook van beeldhouwwerken; dat wil zeggen, de paleizen van den staat en den keizer, niet de kerken [3]). Dat waren dan ook echte „Vandalen".

Zoo bleef dan **het „eeuwige Rome"**, maar de jonge kracht van Germanje was er ook. Ouder dan Rome, wortelend in een verder verleden en toch jonger, onervarener, onbezonnener, met minder wereldwijsheid en — geen

---

[1]) Gautier, blz. 219, 220.

[2]) Blz. 220.

[3]) Blz. 266, 267.

„idee"! [1]). Wel zijn er aanloopen geweest daartoe, maar sterkte het niet den aartsvijand, toen het zijn beste krachten offerde aan een wangedrocht, een misgeboorte: „het heilige Roomsche rijk van Duitschen bloede"? Twee ongelijke kampvechters: de één een idée, de ander een werkelijkheid van bloed en bodem; de één een volmaakte organisatie, een soepele eenheid, de ander verbrokkeld, onbewust van eigen kracht. Daar moet de „idee" het nog winnen, totdat ook de andere strijder bewust wordt, dan kan het verkeeren. Doch dat is toekomstmuziek.

In den volksverhuizingstijd hebben de Germanen verkwistend hun bloed vergoten in broederkrijg, als Romeinsche legers, in dienst van Byzantium, overal. En wat is gebleven? Alleen het oude kernland staat nog met de naaste omgeving, de gebieden die voornamelijk de West-Germanen hebben bezet. De Oost-Germanen, die heel Europa zich onderwierpen, zijn als meteoren lichtend langs den hemel getrokken, hebben rijken gesticht, kerken gebouwd, gezongen en geleefd in het verlokkende „Zuiden" en zijn opgegaan in die volken waar dit Zuiden aan behoort. Zij zijn **ontworteld** in letterlijken en figuurlijken zin. Alsof zij het zelf wisten, hooren wij hoe zij, nog aan de Noordkust van Afrika geaanspraak maken op erfgronden in het Noorden, en één geval is bekend van sibben, die weer teruggingen. „Naar het aantal waren zij een allerkleinste aristokratie, die zich in de Romeinsche massa's verloor en die nergens vandaan versterkt werd" [2]). Zoo ging het Noordrasbloed verloren. En later in den Wikingtijd zien wij hetzelfde: ongebreidelde verkwisting. — Dan de kruistochten, de godsdienstoorlogen, de inquisitie, de revoluties, de groote oorlog van 1914, steeds weer stroomde het Noorder bloed, nu zelfs voor vreemde machten, voor het „Zuiden" en het „Oosten", voor „Rome"

---

[1]) Wat is een idee? Het woord is door den grooten Plato geschapen; H. S. Chamberlain vertaalde het met „Gedankengestalt" en een Zuid-Nederlander, Simon Stevin (1548—1620) de groote natuurkundige, vertaalde het bijna letterlijk zoo als de groote denker van onzen tijd met ... „denkbeeld". (zie Oszwald: Deutsch-Niederländische Symphonie, blz. 139). En dit woord hebben wij nog, het is alleen wat vervlakt. Maar wanneer wij de taal goed beluisteren, zegt dit woord „denk-beeld" alles reeds: een beeld, dat een voor het oog onzichtbare eenheid denkend doet schouwen.

[2]) Gautier, blz. 355.

en „Jeruzalem". Het wordt tijd dat „de laatste reserves" zich bezinnen, opdat ook Germanje een „idée" worde.

Deze „vreemde machten" klopten het eerst aan de deur van het Noorden, toen de „volksverhuizing" tot rust was gekomen en de West-Germaansche stam der Franken, Gallië had veroverd en een verbond had gesloten met Rome. Het was vooral de geniale Karel de Frank, die dan deze deur wagenwijd zou openzetten. Hem volgde het Zweedsche Koningshuis ruim een eeuw later, al ging de deur daar ook niet zoo ver open.

Intusschen had het ongebroken Noorden zich te weer gezet in den vorm der „invallen van de Noormannen". Er heerschen hierover vele verkeerde voorstellingen, die een afzonderlijke behandeling zouden vereischen, welke ons hier te ver zou voeren; wij gaan dus daaraan voorbij, en willen besluiten met een korte beschrijving van de kunst in het Noorden vóór die deur werd opengezet: het heldendicht en de Saga's en dan de sierkunst.

Het **heldendicht** ontstond in den grooten heldentijd, den trektijd, den tijd der machtige gebeurtenissen, het werd gezongen aan de hoven der koningen, in de hallen der grooten en wat de dichter zong was niet de vreugde des levens, maar het standhouden in hoogsten nood, het ondergaan met ongekreukte eer. Axel Olrik schreef van deze helden: „De helden dezer dichtkunst behooren tot den stand der krijgers. Ja, nog meer, zij behooren bijna steeds tot den stand der hoofdelingen, zij steken door geboorte en plaats boven de hoogte van gewone menschenlevens uit. Het zijn mannen en vrouwen; maar een zekere grondvorm van karakter is aan beide geslachten eigen. Het zijn menschen wier wil een geweldige macht is. Hun ik is als een granietblok: men kan het splijten of verpletteren, maar niet buigen. De inhoud der dichtkunst is nu, hoe deze harde willen op elkaar botsen; hoe de vonken spatten bij dit op elkaar stooten, hoe zij elkaar verbrijzelen door hun gewicht. Het zijn menschen, die er weinig om geven het leven te behouden, die echter bepaalde doelstellingen hebben vastgezet, en er alles aan willen wagen, recht op het door hen zelf vastgestelde doel af te gaan. Vandaar de botsingen, wanneer de lijnen elkaar kruisen; beide kanten zijn even onverbiddelijk in hun aan-

spraken, de eigen weg door te zetten; daarvan afstand te doen, of op zij uit te wijken, is voor deze menschen ondenkbaar. Daarom moet de botsing komen, en de breuk, die een aanspraak van een van beiden lijdt, kan niet geheeld worden. Genoegdoening meent men dan eerst te hebben, wanneer men de tegenpartij hetzelfde toevoegt, hem op gelijke wijze verplettert; de macht der wraak is een der belangrijkste motieven in het heldendicht" [1]).

„Góed hebben wij gestréden:
wij stáan op Gótenlijken,
réchtop, maar dóodmoeden,
als árenden in gebóomt;
Héldenroem wónnen wij,
sterven wij héden of mórgen:
niémand ziet den ávond
wanneer de Nórn sprák".
Toen zonk Sörli
aan het zaaleinde,
en Hamdir viel
aan den Huisgevel.
(Slot van „het oude Hamdirlied"
uit de Edda.)

De zware toon van dit slot spreekt voor zichzelf en den tijd waarin het ontstond (de klemtonen zijn aangegeven; zwaar is de gang van de maat). Vol vragen was het leven geworden, maar één ding stond vast, de eer, de plicht om de eer van het geslacht hoog te houden, waar noodig te wreken, zij het ook ten koste van den ondergang. Deze houding tegenover het leven was aan den „heldentijd" gebonden, het was een uiterste in een zeer bepaalden vorm, van een bepaalden tijd, en in dezen vorm niet voor alle tijden. Maar het is een uiting geweest, zoo Germaansch als maar mogelijk.

Een landelijker geest spreekt uit de **IJslandsche Saga's**, de onovertroffen sibbegeschiedenissen. Hier zien wij den Germaan in zijn dagelijksch leven, hier leefden uitgelezen, begaafde geslachten in een uithoek der wereld weliswaar, maar in hun scheppingen zien wij als het ware door

[1]) Nordisches Geistesleben, blz. 46.

een vergrootglas den adel-boer en wiking, den man met het ruime gezichtsveld, die groote stukken van Europa kende, die aan hoven vertoefde en die ons ten slotte ook het heldendicht zou overleveren. IJsland is voor den Germaanschen tak van den Indogermaanschen boom heilige grond. Hier werd bewaard, wat het „Zuiden" met fanatieken ijver overal elders vernietigde of haast onherkenbaar vervormde.

De invloeden van Zuid-Oost Europa zijn in deze eeuwen vele. Het zijn vooral de Gothen geweest die den tusschenschakel vormden, toen zij in het gebied der Zwarte Zee zaten; zij, ook eens bewoners van het Noorden, van Gothland. Daar in het Zuid-Oosten ontstond wel het eerst het heldendicht, daar komen de nieuwe technieken der sierkunst vandaan en de **dierornamentiek**, die ten slotte in de kunst van het Osebergschip met zijn lading van meubelen en sleden en wagen ons een indruk geeft van dien tijd. Het is niet eenvoudig voor ons den geest van dit snijwerk te vatten, het na te leven en te voelen, wat deze kunstenaars tusschen 790 en 850 n. C. daar in Zuid-Zweden gewrocht hebben. In een razend snel tempo ontwikkelt deze stijl zich in die halve eeuw, die in deze vondsten vertegenwoordigd is. Alle vreemde vormen en invloeden worden volkomen opgelost, de eens „nabootsende" (realistische) koppen veranderen in bezielde dooreenstrengelingen vol dierlijk leven, zonder nochtans dier te zijn, zonder het te willen zijn. Het was alleen in het oude kernland mogelijk, dat deze „abstracte", „anti-naturalistische" sierkunst zich kon uitleven in haar uiterste mogelijkheden, alle invloeden van het Zuiden overwinnend. (Zie plaat XV en XVI).

Dan komt ook hier in het Noorden de ontworteling. De Wiking, die eens boer was, die in den goeden tijd na de Wikingjaren der jeugd op zijn erfgoed woonde, wordt avonturier, ver van de haardsteden thuis, ver van de Midgaard-vrede. Dan komt de tijd der kerstening, tijd van verwildering, bijgeloof en verval.

De geschiedenis van het Noordras is dan echter niet ten einde, want het Noordras stierf niet uit. Wel hebben wij den laatsten vóór-Christelijken tijd zeer onvolledig behandeld en den Christelijken tijd, die laatste 1000 jaar zullen wij

in het geheel niet behandelen, het bestek laat zulks niet toe. In den loop van den tijd zullen andere brochures aanvullen, wat hier niet kon worden gegeven.

Ook bij de andere groepen braken wij af, waar de „Middeleeuwen" begonnen, of waar het Indogermaansche na den „bloei" opgeslorpt werd in het oud-inheemsche. Hier in het Noorden is dat nog anders. Onze Middeleeuwen deden „opeens" het Germaansche doorbreken in de Gothiek, deze door het Zuiden als barbaarsch bevonden kunst, die (naar Strzygowski aantoont) direct voortkomt uit de bouwwijze van het Noorden [1]), en die den Noorder zin voor „de ruimte" ademt. En dan onze natuurwetenschap en wat daar omheen is, het is door en door Germaansch, onze muziek en schilderkunst — ja er is zoo veel waar de Germaansche ziel uit spreekt — maar weet zij van „de laatste reserves"? Zal zij hard kunnen zijn zonder zich te schaden; eendrachtig, zonder haar individualisme prijs te geven; zichzelf, zonder enghartigheid en bovenal, zal zij God weer vinden over kerk en dogma heen? God! Hoe sterk zal zij dan zijn.

---

[1]) Spuren Indogermanischen Glaubens, blz. 54.

TABEL DER TIJDPERKEN VOOR DE GERMAANSCHE GESCHIEDENIS.

(Iedere regel is 200 jaar).

	(Steentijd.)	
2000		de vorming der Germanen
1800		**is voltooid.**
	Bronstijd in Noord-Europa.	
800 v. C.		Het klimaat wordt slechter.
	(Hallstatt) IJzertijd N. Eur. (Latène)	500 — de Germanen dringen tegen Kelten op.
1		9 — Teutoburger woud.
	Volksverhuizing. Romeinsche overheersching	
800 n. C.		Karel de Frank.
1000	**eind Wikingtijd**	
		1200 — Gothiek.
	Christelijke tijd Noord-Europa.	1500 — Reformatie.
2000		

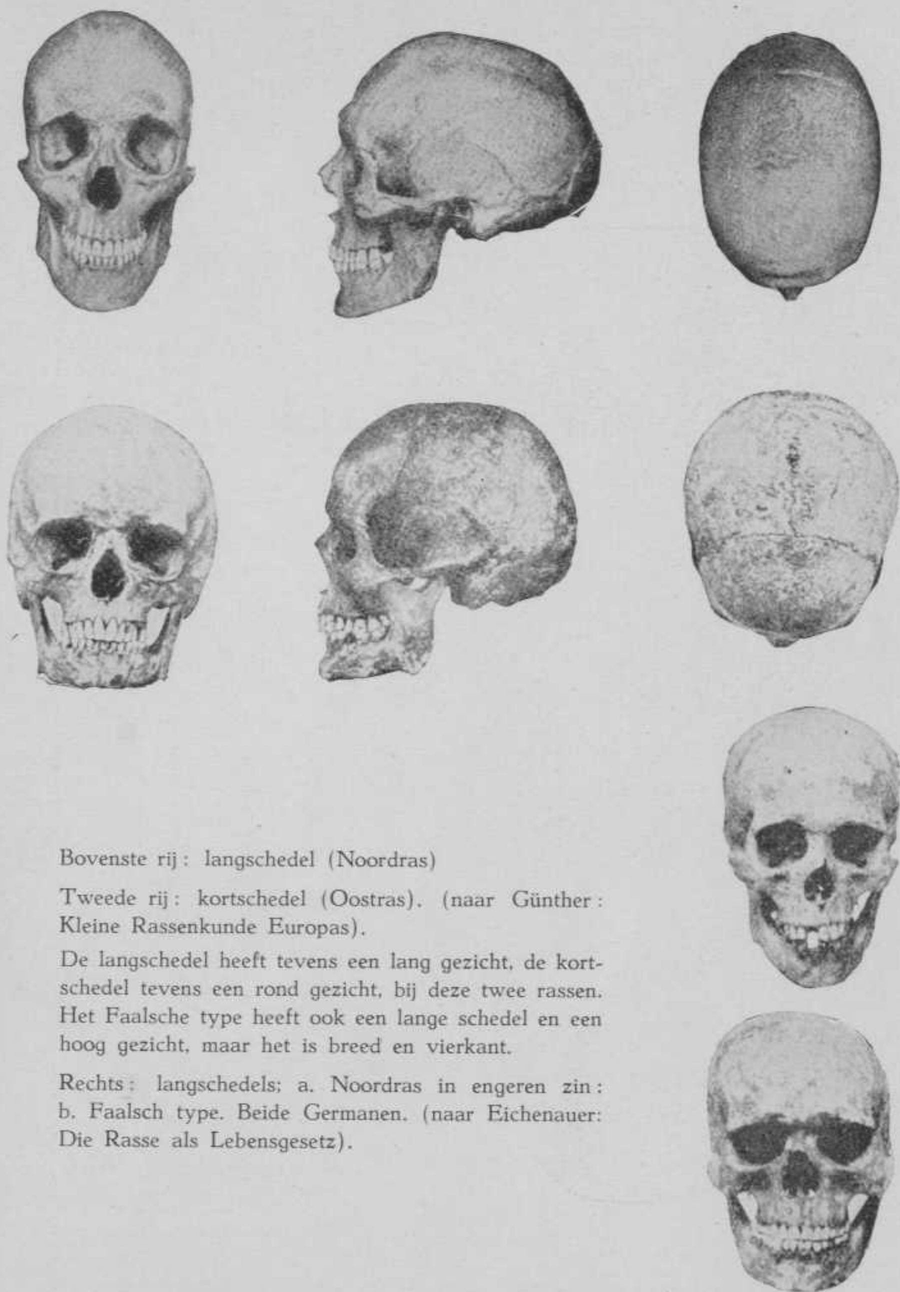
3000—	beschilderd bandaardewerk van Galicië tot Bulgarije.	de Binnenlandsche groep doordringt de beide andere groepen.	N.W. Europ. groep met de Hunebeddenkultuur. 3000-1800 (Jongsteentijd.)
2500	Splitsing der Indogermaansche oortaal in Kentum- en Satemtalen.		
3000—2500	Troja I (Kreta-Westkultuur.)	(Westkultuur in Italië.)	
2500—2000	Troja II (Mykene-Westkultuur).	2500 Noordras in Z.Italië[1])	
2000	Ioniërs naar Griekenland.	2000 Italiërs naar Po-vlakte.	1800-800 Germ. bronstijd.
1400—1200	Aioliërs en Ach. (Troja VI)		
1100	Doriërs naar Griekenland.	1200 meer Italiërs naar Italië.	
800	Eerste kolonisatie van Grieken in Zuid-Italië.		
		753 stichting Rome.	
		1000-500 Hallstatt (Kelten)	800-500 oudste IJzertijd.
450	Bloeitijd Athene.	500 Latène (Kelten)	500-1 Jongere IJzertijd.
		510 invoering republiek Rome.	500 begin van de druk der Germanen op de Kelten.
320	begin Hellenisme (Alexander van Macedonië.)	300 Etruskers onderworpen 146 Karthago verwoest.	
	(200) 120 v. C.—600 n. C. Germaansche volksverhuizing.		
		Rome dringt langs den Rijn op (ook in Engeland) 9 n. C. wordt de opmarsch gestuit door Herman den Cherusker, slag Teutoburger woud.	
395	Splitsing in Oost-Romeinsch rijk (Byzantium) en West-Romeinsch rijk (Rome).		486 Frankenrijk in Gallië. 496 samenwerking Frankenrijk met Rome als kerk.

[1]) Komen over Zee, bij Valona, vgl. blz. 74.

KAARTJES MET DE IN DIT BOEK VOORKOMENDE AARDRIJKSKUNDIGE NAMEN.







Bovenste rij: langschedel (Noordras)

Tweede rij: kortschedel (Oostras). (naar Günther: Kleine Rassenkunde Europas).

De langschedel heeft tevens een lang gezicht, de kortschedel tevens een rond gezicht, bij deze twee rassen. Het Faalsche type heeft ook een lange schedel en een hoog gezicht, maar het is breed en vierkant.

Rechts: langschedels: a. Noordras in engeren zin: b. Faalsch type. Beide Germanen. (naar Eichenauer: Die Rasse als Lebensgesetz).

II



Boven rechts: paardenschedel, waar de vuursteendolk, waarmede het dier gedood werd (misschien als offer) na te zijn afgebroken, in is blijven steken. (naar W. Schultz: Indogermanen und Germanen).
Daarnaast: een soortgelijke vuursteendolk (naar Atlantis).
Verder op deze bladzijde, zes voorbeelden van Hunebeddenaardewerk, waarvan het bovenste stuk in Noord-West Duitschland werd gevonden (naar Adama van Scheltema: Die Kunst unserer Vorzeit) en de overigen in Nederland (nu in het Biologisch-Archeologisch Instituut te Groningen).



Boven: Vaas uit Knossos (Kreta) - (naar Baumgarten e.a.: Die Hellenische Kultur).

Onder: Vaas uit Knossos (naar Rodenwaldt: Die Kunst der Antike).

Vooral de eerste vertegenwoordigt karakteristiek de Middellandsche Zee Kunst.



Dipylonvaas (grafamphore met een voorstelling van de opgebaarde doode). (naar Pfuhl: Meisterwerke Griechischer Zeichnung und Malerei).

IV





GRIEKSCHE DICHTERES

(naar Günther: Rassengeschichte des Hellenischen und Römischen Volkes)

Over dit mooie beeldhouwwerk uit het midden der 4e eeuw v. C. zegt Günther (Rassengeschichte des Hellenischen und Römischen Volkes): „Volkomen blank; aanvallig, nog weinig beproefd evenwicht, naast meisjesachtige levendigheid: verstandig, open, beslist; soms wel eens een koele gebiedende houding, die dan min of meer in strijd is met de echt Noorder late rijpheid. Echt naar Noorder aard, hoe dit meisje veel méér is dan vrouwelijk wezen, dan geslacht alleen. Bij alle overeenkomst der vormen, is deze uitdrukking van elk onderdeel toch bij het Westras zóó niet mogelijk. Een meisje van dat ras, van gelijken leeftijd, zou veel meer geslachtswezen zijn, haar blik zou in verbinding staan met een omgeving van menschen, terwijl deze jeugdige Helleensche uit haar Noorder wezen nog heelemaal uit zich zelf leeft, ja zelfs met een geringe overmoedigheid of eigenzinnigheid voor zich zelf leeft, zich verheugend in den afstand tusschen zich en de menschen en dingen — een weinig ontoeschietelijk, soms zelfs kort en afwijzend, haar wilskracht verzamelend om zich niet te laten beheerschen, ook niet door eigen gevoelens".



ONBEKENDE GRIEK (Perikles?)



APHRODITE

(naar Günther: Rassengeschichte des Hellenischen und Römischen Volkes)

APHRODITE. Wij zien hier een „ideaalfiguur" in tegenstelling met het portret van hiervoor — de Godin, die geen menschenleven leeft, die niet „beproefd" is, of zal worden, die leeft in het evenwicht van geestelijke en lichamelijke schoonheid. Ook hier een uitgesproken Noorder vrouwenbeeld, minder jeugdig dan de dichteres, minder overmoedig, bezonkener en rijp, zooals al deze ideaalfiguren.

Was de dichteres weinig beproefd (zooals Günther zegt), en staat Aphrodite buiten beproeving, in het gelaat van den „Perikles" zien wij duidelijk, dat het leven hem beproefde, ook al weerhoudt hem zijn behoefte, afstand te bewaren, dit ten toon te spreiden.

ONBEKENDE GRIEK. Van dezen onbekenden Griek, wiens beeltenis uit het midden van de 5e eeuw v. C. stamt, zegt Günther: „De Noorder edelman, die wij ons evengoed als een der lichte adelsgestalten der Perzische of Germaansche heldensage kunnen voorstellen; volkomen blank, met een zekere houding, vooral in den blik en in den voornamen rechten hals; uit de heele kop spreekt dat kenmerkende samengaan van vastbesloten heldenaard, stille teerheid en een zekere fijne nuchterheid, zooals het Noordras dit kent".



Links: Knaap met de overwinnaarsband om de lokken. eind 5e eeuw v. Chr.
Een uitdrukking van weemoed, die wij zoo vaak bij Grieksche koppen aantreffen, is zelfs bij dezen winnaar nog even te zien. (De oorlellen zijn nog gezwollen van het vuistgevecht) (beide uit Atlantis)



Rechts: Stervende „wapenlooper" - eind 6e eeuw v. C.
In volle vaart zakt de krijger plotseling ineen, met beide handen naar zijn borst grijpend; de smartelijke wending van het hoofd doet ons de prachtige lijn van den paardeharen helmbosch zien. (Bij dit vroege werk zien wij, hoe het oog nog niet in het verkort wordt weergegeven).



Boven: Aphrodite op de gans, 470 n. C. „De edele eenvoud in de teekening, de verheven rust der houding leven van binnen uit". (Pfuhl)
Onder links: Menade in Dionysische razernij, 500 v. C.
Onder rechts: Dionysos en Silenen, 490 v. C. (alle drie naar Pfuhl).
De tegenstelling, wat uitdrukking betreft tusschen deze drie kleine meesterwerken van vazenschilderkunst, spreekt voor zichzelf.





VIII



Bronzen godenbeeld van omstreeks 460 v. C.
(gevonden bij Kaap Artemision in 1928)
(naar Sport der Hellenen, blz. 45)

Met een machtige beweging slingert deze God (misschien is het Zeus) een verloren gegaan voorwerp (speer, bliksem?), maar ook uit zijn beweging spreekt rust. Het Noordras houdt niet van overdreven bewegingen, van pathos en het groote gebaar, maar van beheersching, ook bij de uitingen van kracht of behendigheid. Hoe anders is dit in de friezen van het beroemde Pergamon-altaar van



Groep met Athena uit de Oostzijde van het Pergamon altaar
(naar A. E. Napp: Der Altar von Pergamon, afb. 11)

omstreeks 180 v. C., vooral bij de groepen om Athena (Plaat IX) en Zeus. Hier is geen rust, maar ruischende, soms wilde beweging. Zoo in het uiterlijk, maar ook innerlijk: daar spreken wilde hartstochten, en zij spreken tot den beschouwer, die er in betrokken wordt; hier ontbreekt de Noorder „afstand". Wij zien hier niet alleen een overmacht der Goden zonder meer, maar een vertoon van die overmacht. Deze hartstochten, deze pijn en vertwijfeling, zij zijn alle uiterlijk geworden; wel niet de leege uiterlijkheid van sommige andere Hellenistische werken, maar de Noorder innerlijkheid is verdrongen door een - voor ons gevoel - te veel aan pathos.

Wanneer wij dit grootsche fries aanschouwen, maakt het een sterken indruk, zelfs in het Berlijnsche museum, waar het onder een glazen dak, inplaats van onder een blauwen hemelkoepel staat. Maar wanneer wij dan denken aan de resten van de Parthenon beeldhouwwerken (447-433 v. C.), zooals die nog te zien zijn in de grauwe Londensche atmospheer (zie ommezijde) dan beseffen wij wat wij in de Pergamonfriezen missen, wij, die niet pathos, niet de triumph en het uiterlijk vertoon als het hoogste beschouwen, maar die een andere „innerlijkheid" zoeken.

X



Drie godinnen uit den Oostgevel van het Parthenon

(naar Griechische Bildwerke - Blaue Bücher, blz. 46)

Die innerlijkheid spreekt uit de op Plaat X weergegeven vrouwenfiguren. Ook al ontbreken armen en hoofden, wij kunnen ons moeilijk iets voorstellen, dat verhevener rust en adel ademt; het is voor ons het goddelijke, uitgedrukt in menschengedaante.

Ook in het Parthenon komen voorstellingen voor van strijd en beweging, maar het is als bij den bronzen God: er spreekt rust uit en dit is niet omdat in deze zooveel vroegere kunst de beeldhouwer geen wilde beweging kon uitdrukken, maar omdat hij door den geest van het Noordras werd beheerscht en niet door de Middellandsche Zee, zooals in Pergamon. Ook de Middellandsche Zee kent een vorm van rust, maar dan is het „pose" (op den toeschouwer berekend). De uiterlijke vormen van Pergamon zijn aan het Noorden ontleend, het innerlijk verraadt het Zuiden (zij het ook niet in alle groepen in dezelfde mate).





ROMEINSCHE VROUW — GRIEKSCHE VROUW *(uit Herkulaneum)*

(naar Günther: Rassengeschichte des Hellenischen und Römischen Volkes)

Twee vrouwenfiguren, de eerste een „idealgestalte" de ander een portret: in zooverre dus niet te vergelijken, zou men denken. Doch het is geen idealgestalte, zooals de Grieken die schiepen. Zij beeldden hun idealgestalten uit als „goden": de Romeinen kennen dit niet, hebben niet iets vergelijkbaars, iets echt Romeinsch voortgebracht, zelf geschapen als hun idealgestalte (wel nagebeeld). Maar hier heeft de beeldhouwer „HET TOONBEELD" van de Romeinsche vrouw — dus toch in zekeren zin een idealgestalte — willen weergeven: de matrone, eenvoudig en zelfbewust, de vrouw die het moederschap hooghoudt, die te voornaam is om mondain te kunnen zijn, die sterke zonen zal baren, waarop de staat vertrouwen kan.

Maar een koele nuchterheid valt ons op, wanneer wij haar blik met dien van de Grieksche vrouw vergelijken. Uit haar houding spreekt een grootere ernst dan wij gewoonlijk bij Grieken vinden, een ernst die daarentegen juist uit zooveel Romeinsche portretten spreekt — maar nuchter is zij allerminst: zij zal zonen baren met scheppingsvermogen.

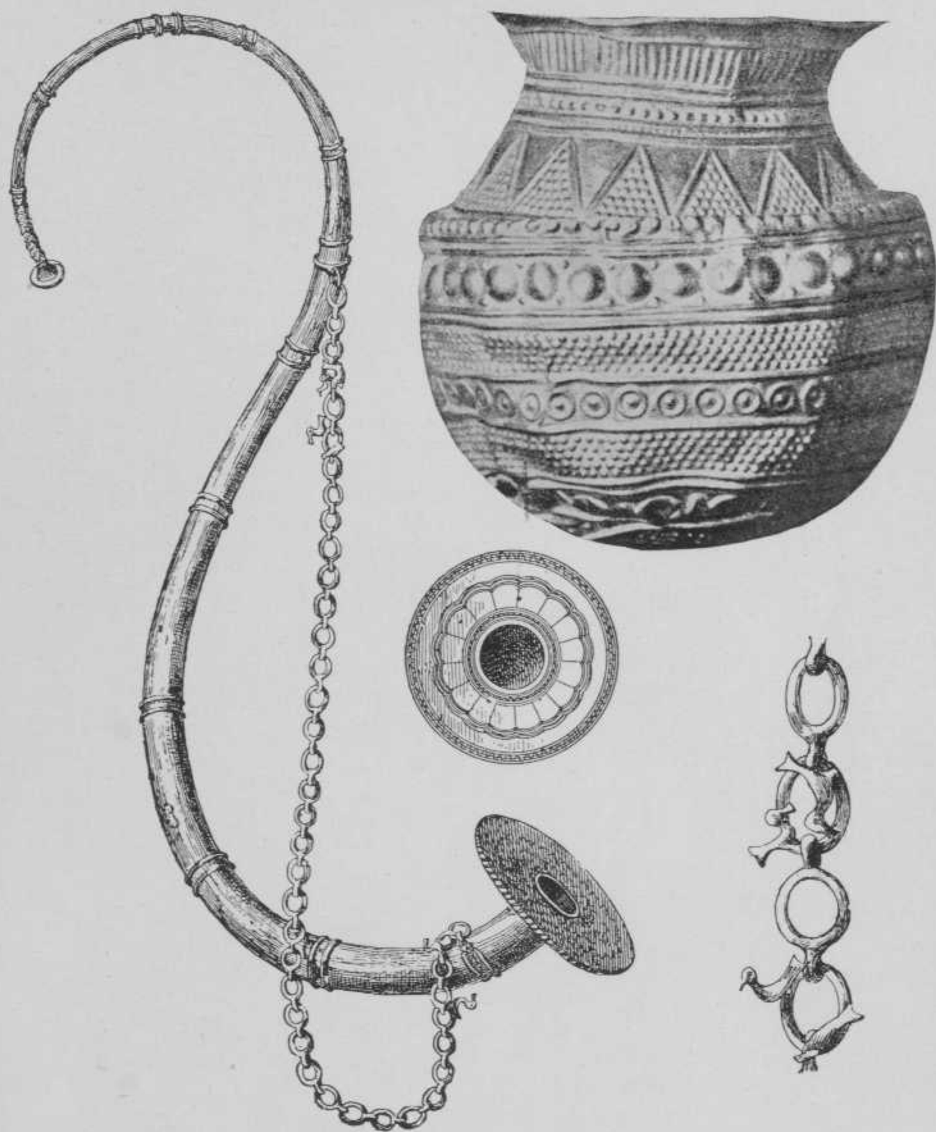
XII



„THUSNELDA", zoo wordt dit beeld van een Germaansche vrouw uit het begin der 1e eeuw n. C. genoemd. Wij weten echter niet of zij de gevangen vrouw van den Cheruskervorst Arminius voorstelt. - Een andere benaming is „Germania devicta", het overwonnen Germanje en zoo staat haar beeld als een symbool, daar in het Zuiden, in Florence.

De adel van uitgelezen Noordras-sibben spreekt uit deze figuur, adel in den eeuwigen waren zin van edel ras, en maant ons het ras hoog te houden, ons zelf te zijn, opdat de tijd kome, dat „Germania devicta" ook in geestelijk opzicht tot het verleden behoore, opdat Germanje leve.

Het is goed, dat het de beeltenis van een vrouw is, die ons maant; waren het niet van oudsher de vrouwen, die waakten voor het „heil" der sibben in Germaansche landen!



Boven rechts: Goudsmeedkunst van den Bronstijd (van Werder in Brandenburg: naar Paulsen: der Goldschatz von Hiddensee).
Verder: Een der loeren in totaal-aanzicht en enkele onderdeelen.



Bronstijd kleederdracht van omstreeks 1700 v. C. (reconstructie naar de grafvondsten in eiken kisten van Trindhöi en Borum Eshöi).

Rechts: Klapstoel van den Middenbronstijd (reconstructie van het museum te Hannover).





Bovenste rij: Enkele onderdeelen van de Keten van Hiddensee (naar Peter Paulsen: Der Goldschatz von Hiddensee). Een prachtig voorbeeld van Germaansche goudsmeedkunst uit den Wikingtijd. De fijne goudkorrels („granuleering") die hier en daar het vlak vullen, zijn zonder zichtbaar bindmiddel bevestigd, volgens een werkwijze die thans niet meer bekend is en waarvan het geheim nog niet is ontsluierd. De Germanen hebben het aan het Zuiden ontleend, waar het in de 11e eeuw v. C. reeds bekend was (Italië) (Paulsen).

Onderste rij: Gouden riembeslag uit Vendel (Zweden) 6e eeuw en bronzen windvaan van een Wikingschip (naar Atlantis).



Rechts: Leeuwenkop aan de pooten van de Dagobert zetel. Links: Kop uit het Osebergschip (Kort voor 850 n. C.) (naar Adama van Scheltema: Die Kunst unserer Vorzeit).

In de vroege Wikingerkunst zien wij leeuwenkoppen, een uitheemsch dier in de kunst van het Noorden. Wij behoeven niet te twijfelen vanwaar die zijn ontleend, wanneer wij deze koppen in Karolingische handschriften zien en aan de z.g. zetel van Dagobert. Van oorsprong zijn zij laat-antiek (Adama van Scheltema: Der Osebergfund, blz. 62). Doch wat maakten de Germanen van het Noorden van deze naturalistische koppen? Een fabeldier met een geweldige uitdrukking, vol spanning, beslagen met een menigte van zilveren knopjes.

Rassenlex 1-pfleg

